

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 2 grudnia 2021 r.

Poz. 7624

UCHWAŁA NR XIII.168.2021 RADY MIASTA JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

z dnia 25 listopada 2021 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2021-2024"

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.) oraz art. 87 ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.),

Rada Miasta Jastrzębie-Zdrój uchwala

§ 1. Przyjąć do realizacji "Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2021-2024" stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Jastrzębie-Zdrój.

Przewodniczący Rady Miasta

Piotr Szereda

Załącznik do uchwały Nr XIII.168.2021

Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój

z dnia 25 listopada 2021 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
Miasta Jastrzębie-Zdrój
2021 - 2024

Zamawiający:

Miasto Jastrzębie-Zdrój, al. Piłsudskiego 60, 44-335 Jastrzębie-Zdrój

Opracowanie:

Pracownia Projektowa Artop, ul. Traktorzystów 31, 40-695 Katowice

Zespół autorski:

mgr inż. arch. Jolanta SINGER - ZEMŁA
mgr inż. arch. Marek ZEMŁA

wrzesień 2021

Spis treści:

nr	zawartość
1.1	Wstęp
1.2	Podstawa formalna, cel i zakres opracowania
2	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
4.1	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
4.2	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa śląskiego.
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
5.1	Analiza relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy.
5.2	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Jastrzębie - Zdrój
5.2.1	Zarys historii obszaru gminy
5.2.2	Krajobraz kulturowy
5.2.3	Zabytki nieruchome
5.2.4	Zabytki ruchome
5.2.5	Zabytki archeologiczne
5.2.6	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
5.2.7	Dziedzictwo niematerialne, miejsca pamięci
5.2.8	Dobra kultury współczesnej
5.3	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
5.3.1	Zabytki objęte ochroną prawną przez wpis do rejestru zabytków
5.3.2	Zabytki chronione ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
5.4	Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Jastrzębie-Zdrój
6	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.
7	Założenia Programu Opieki Nad Zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój
7.1	Priorytety programu opieki na lata 2017 - 2020
7.2	Priorytety programu opieki na lata 2021 - 2024
8	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami
9	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków w latach 2017-2020
9.1	Projekty które, zostały zrealizowane na terenie i na obiektach położonych w zabytkowym Parku Zdrojowym im. Mikołaja Witczaka w Jastrzębiu-Zdroju
9.2	Realizacja przez miasto pozostałych elementów programu opieki nad zabytkami
9.3.	Podsumowanie realizacji programu
10	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami
11	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków w latach 2017-2020
11.1	Kontynuacja działań prowadzonych do roku 2016 oraz zadania wynikające z priorytetów programu bieżącego
11.2	Wysokość finansowania planowanych przez miasto zadań dotyczących opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego
11.3	Instytucje oraz jednostki odpowiedzialnych za monitoring działań związanych z realizacją programu
12.1	Wykaz wykorzystanych materiałów i dokumentów źródłowych
12.2	Bibliografia

Zestawienia tabelaryczne obiektów

Tabela 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków – ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 2. Zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 3. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 4. Krzyże, kapliczki i pomniki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 5. Budynki dotychczas chronione – brak wskazań do dalszej ochrony.

Płyta DVD zawierająca: Część opisową i tabele w postaci cyfrowej (format pdf)

1.1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe gminy Jastrzębie-Zdrój (w granicach obszaru miasta). Składają się na nie wszelkie ruchome oraz nieruchome wytwory działalności człowieka osadzone w mniej lub bardziej przez niego przekształconym krajobrazie naturalnym określany w takim wypadku krajobrazem kulturowym. Wytwory te, mając genezę historyczną oraz posiadając walor artystyczny lub naukowy, określamy mianem zabytków. Ich definicję dokładnie określa art. 3 ust 1 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (z późn. zm., Dz.U. z 2021 r. poz. 710, 954). Jest to w świetle tego zapisu nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zachowanie, ochrona oraz przywrócenie do pierwotnej kondycji tych najistotniejszych składników dziedzictwa kulturowego jest ustawowym obowiązkiem każdej jednostki organizacyjnej, jakim jest gmina. Celem tego programu będzie pełne zaprezentowanie substancji zabytkowej gminy Jastrzębie-Zdrój, nakreślenie kierunków działań, wszelkich instrumentów i zadań na rzecz ochrony nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami powinien przyczynić się do poprawy widocznego stanu zachowania zabytków, ich adaptacji do wykorzystania na cele gospodarcze, społeczne i edukacyjno-turystyczne oraz skutkować zwiększeniem świadomości lokalnej społeczności, co do znaczenia otaczającego je dziedzictwa kulturowego. Zamyśl ten wpisuje się w założenia "Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022" oraz "Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018- 2021 r."

Niniejszy program jest dokumentem aktualizującym i rozwijającym Program Opieki nad Zabytkami gminy Jastrzębie-Zdrój 2017-2020 na kolejne 4 lata. Jest także aktem uzupełniającym inne dokumenty planistyczne gminy (m.in. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego). Opiera się w swych założeniach i strukturze na wytycznych stworzonych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w roku 2008 (*Poradnik metodyczny*). Podstawą do jego stworzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków.

1.2. PODSTAWA FORMALNA, CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Podstawa formalna opracowania – Umowa nr Ar.272.3.2021/W, obejmująca: 1. Gminny program opieki nad zabytkami, 2. aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków; zawarta w dniu 23 czerwca 2021 r. pomiędzy Miastem Jastrzębie-Zdrój a Pracownią Projektową Artop, Jolanta Singer-Zemła, Marek Zemła, 40-695 Katowice, ul. Traktorzystów 31. Niniejsze opracowanie stanowi realizację pkt 1 umowy.

Cel opracowania – wykonanie Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2021 – 2024 zgodnie z art. 21 oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (z późn. zm., Dz.U. z 2021 r. poz. 710, 954) zwaną dalej *ustawą o ochronie zabytków*.

Zakres opracowania – zgodny z zapisami Umowy oraz wymogami Art. 21 – 22 oraz 87 *ustawy o ochronie zabytków* (cytowanej powyżej).

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z:

1. Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (z późn. zm., Dz.U. z 2021 r. poz. 1372) stanowiącej, że jednym z zadań własnych gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w szczególności w zakresie spraw kultury,(...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7.1.9);
2. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (z późn. zm., Dz.U. z 2021 r. poz. 710, 954) zwanej dalej *ustawą o ochronie zabytków*, stanowiącej, że wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami (art. 87.1).

W zakresie gminnego programu opieki nad zabytkami obowiązują zapisy

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez (...) gminy.

Niniejsze opracowanie zostało sporządzone na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków zaktualizowanej w 2021 r. przez Pracownię Projektową Artop na zlecenie Miasta Jastrzębie-Zdrój (poprzednie opracowania GEZ były wykonywane: w roku 2016 przez PP ARTOP, a w roku 2012 i 2008 przez Pracownię „Abakus”).

Procedura sporządzania i kontroli realizacji programu została określona w art. 87 ust.1 - 5 ustawy:

Art. 87. 1. (...) wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat (...) gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. (...) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje (...) rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów (...) wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się (...) radzie gminy.

Miasto Jastrzębie-Zdrój posiada „Gminny program ochrony zabytków na lata 2017-2020” opracowany przez Pracownię Projektową Artop, przyjęty Uchwałą Nr XXI.149.2017 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 26 października 2017 roku – niniejszy program jest dokumentem aktualizującym i rozwijającym ten program na kolejne 4 lata.

Program obejmuje obszar miasta Jastrzębie-Zdrój w granicach administracyjnych.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zasady ochrony zabytków w Polsce regulowane są następującymi aktami prawa:

1. Konstytucja III RP. Mocą ustawy zasadniczej zabytki z obszaru Rzeczypospolitej Polskiej zostały objęte ochroną zadeklarowaną w art. 5 oraz art. 6 i jest ona obowiązkiem państwa.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021r. Poz. 710, 954 z późn. zm.) jej zapisy regulują zasady ochrony zabytków w Polsce.

Definiuje ona pojęcia związane z ochroną zabytków (art. 3), którymi operuje t. j. **instytucje kultury** związane z opieką nad zabytkami, (jako *instytucję [...] w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami*), **działania na rzecz ochrony zabytków**: czyli **prace konserwatorskie** (*działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań*), **prace renowacyjne** (*działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań*) oraz rozgranicza rodzaje prac badawczych służących właściwemu rozpoznaniu substancji zabytkowej w celu właściwej ich ochrony. Ustawa definiuje też pojęcia:

- **ochrony zabytków** (art. 4): jako działania podejmowanie przez organy administracji publicznej mające na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

- **opieki nad zabytkami** (art. 5): którą sprawuje jego właściciel lub posiadacz poprzez zapewnienie warunków:

- 1) *naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) *prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) *zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) *korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5) *popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.*

W art. 6 ustawa precyzuje, jakie rodzaje zabytków bez względu na rodzaj zachowania podlegają ochronie. Opiece podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6, ust. 1 i 2)

1. Zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2. Zabytki ruchome, będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami, stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 poz. 1749),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3. Zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa określa w art. 7 formy ochrony zabytków, a mianowicie:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (...).

- **Rejestr zabytków** dla każdego województwa oddzielnie prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art.8). Wpisany do rejestru może być zarówno zabytek nieruchomy, ruchomy, jaki zabytek archeologiczny, jednakże dla każdego rodzaju zabytku prowadzi się oddzielne księgi rejestrowe. Wpisu dokonuje się zarówno z urzędu, jak i na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11). Wpisanie do rejestru zabytków ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości oraz stanowi podstawę do wpisu w katastrze nieruchomości (art. 9 ust. 4) Z rejestru skreśla się zabytek, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych (art. 13 ust 1). Zarówno wpisanie, jak i skreślenia z rejestru zabytków pociąga za sobą obowiązek ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Użytkowanie oraz wszelka działalność w obrębie zabytku wpisanego do rejestru podlega skodyfikowanym obostrzeniom.

Art. 25 ustawy, w przypadku zagospodarowywania na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków wymaga:

- 1) *dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;*
- 2) *uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;*
- 3) *uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.*

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, zgodnie z art. 28, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) *uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;*
- 2) *zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;*
- 3) *zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;*
- 4) *zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

W przypadku zabytków wpisanych do rejestru prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych; badań konserwatorskich; badań architektonicznych; przemieszczanie zabytku nieruchomego; trwałe przeniesienie; zmiana przeznaczenia; umieszczanie na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów; podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 36).

Użytkownicy, posiadacze lub właściciele zabytków wpisanych do rejestru mają możliwość uzyskiwania dotacji ze strony wojewódzkich konserwatorów zabytków, ministra właściwego do spraw ochrony dziedzictwa kulturowego lub organu samorządu terytorialnego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytku (art. 76; 81). Zakres prac, które mogą być objęte dotacjami, precyzuje dokładnie art. 77 ustawy. Skala dotacji waha się do 50% lub do 100% wartości kosztorysu prowadzonych prac w zależności od wartości historycznej, artystycznej lub naukowej danego zabytku (art. 78; 82). Dotacje udzielane przez

organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa są przyznawane na zasadach określonych w podjętej przez te organy uchwale w trybie określonym odrębnymi przepisami (art. 81 ust. 1).

- **Lista Skarbów Dziedzictwa** – jest najnowsza formą ochrony zabytków, obowiązuje od 25 listopada 2016 r. Zasady prowadzenia tej listy określa art. 14a. Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

- Za **pomnik historii** może zostać uznany zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury. Decyzję taką na mocy rozporządzenia, określając jego granice, podejmuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa kulturowego (art. 15 ust 1). Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania (art. 15 ust 3). Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r. (t.j. Dz.U. z 1976 r. Nr 32 poz. 190 i 191).

- **Park kulturowy** tworzy rada gminy na podstawie uchwały po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Celem utworzenia parku kulturowego jest ochrona krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16 ust.1). Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia obowiązujące na jego terenie (art. 16 ust. 2). Rada gminy zatwierdza plan ochrony parku kulturowego sporządzony przez wójta (burmistrza, prezydenta) oraz może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem (art. 16 ust. 3 i 4). Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (art.16 ust. 6).

Zgodnie z art. 17 ust. 1 na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) *prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
- 2) *zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
- 3) *umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 4) *składowania lub magazynowania odpadów.*

W **studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego**, ustala się zapisy o ochronie zabytków, w których uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków lub gminny program opieki nad zabytkami, jeśli został przyjęty przez radę gminy; określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; ustala się przeznaczenie i zasady

zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami (art. 18 ust. 1 i 2, art. 19 ust. 2). W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków (art. 19 ust. 3).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 20 ustawy projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (z późn. zm., Dz.U. z 2021 r. poz. 1372). W art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 741, 784, 922). W myśl tego aktu planowanie i zagospodarowanie przestrzenne uwzględnia m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2 pkt 4). Ustawa ta, dla dokumentu strategicznego określającego politykę przestrzenną gminy, jakim jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przewiduje:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 1 pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 2 pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa przewiduje:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15 ust. 2 pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się w zależności od potrzeb granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2).

Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t. j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.). W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. ust 2 pkt 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 ustawa nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust 3 pkt 4).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a nie wpisanych do rejestru zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3).

6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.). Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust 2 jasno stwierdza, iż ochrona powierzchni ziemi polega m.in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych – pkt f.

7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz.1098). Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej składnika, jakim jest krajobraz, ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust.1 pkt 3 park krajobrazowy.

Zgodnie z art. 16 ust. 1: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 z późn. zm.). W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, oraz art. 6 pkt 5a ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego. Art. 13 ust. 4 określa, że: *sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50%. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis

stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

W myśl art. 109 ust. 1 pkt 4 w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości gminie przysługuje prawo pierwokupu.

9. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.). Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: *grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej*.

10. Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz.U. z 2020 r. poz. 194). Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

11. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2020 r. poz.1057 z późn. zm.). W sferze zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). W zakresie wspomnianej powyżej działalności mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego zgodnie z art. 19b ust. 1 pkt 2 w ramach inicjatywy lokalnej mogą – bezpośrednio bądź za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 - złożyć wniosek o realizację zadania publicznego do jednostki samorządu terytorialnego, na terenie, której mają miejsce zamieszkania lub siedzibę. Po uwzględnieniu wniosku organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą (art. 19d). Zobowiązanie wnioskodawcy może polegać na świadczeniu pracy społecznej, na świadczeniach pieniężnych lub rzeczowych (art. 19e).

12. Oprócz powyższych uregulowań, należy wymienić akty prawne koncentrujące się na wybranych aspektach dziedzictwa kulturowego. W całej swej treści stanowią zbiór zasad z zakresu ochrony zabytków.

Są to ustawy:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. Z 2020 r. poz 902),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. Z 2019 r. poz. 1479),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. z 2020 poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz.U. Z 2015r. poz. 2120 z późn. zm.),

akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2005 Nr 112 poz. 940);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów

Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017 poz. 1674).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Jak wynika z przedstawionych uwarunkowań prawnych Rzeczypospolitej Polskiej, ochrona dziedzictwa kulturowego jest gwarantowanym konstytucyjnie i uregulowanym szeregiem ustaw obowiązkiem państwa oraz podległych mu jednostek organizacyjnych. W tym celu państwo polskie kreuje ogólnokrajową i wieloletnią strategię, która jest w pewnym stopniu odzwierciedleniem jego międzynarodowej sytuacji geopolitycznej. W drodze jej realizacji na różnych szczeblach organizacji terytorialnej rodzą się programy i strategie wynikające z przyjętego dla ogólnej polityki wspólnego celu. Gminny program opieki nad zabytkami wpisuje się w ten schemat, a jego kształt jest pośrednio wynikiem relacji ze strategiami wyższego szczebla. W nowym systemie zarządzania rozwojem, którego podstawę stanowi ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. Z 2021 r. poz. 1057.) ustanowił się nowy porządek strategiczny wypracowany w komplecie dokumentów wyznaczających drogę działań na najbliższe lata. Ramę nowego porządku stanowią:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (perspektywa 2030 r.) oraz *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (zawsze w układzie 20 lat do przodu). W tak zdefiniowanych granicach mieścić się powinna *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020* (10-letni horyzont czasowy) w korelacji z europejskim dokumentem programowym (*Zrównoważona Europa 2030*) oraz dziewięcioma zintegrowanymi strategiami, z których następujące zawierają odniesienia do opieki nad zabytkami i dziedzictwa kulturowego:

- *Krajowa strategia rozwoju regionalnego,*
- *Strategia rozwoju kapitału społecznego,*
- *Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki,*
- *Strategia rozwoju kapitału ludzkiego,*
- *Bezpieczeństwo energetyczne i środowiskowe,*
- *Strategia zróżnicowanego rozwoju wsi, rolnictwa i rybołówstwa.*

W dokumentach tych zabytki oraz dziedzictwo kulturowe postrzegane jest jako bardzo ważny element rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Jest uznawane za jeden z potencjałów rozwojowych sprzyjających osiągnięciu celów: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Zabytkom przypisuje się szczególną rolę w budowie kapitału społecznego, więzi międzyludzkich i tożsamości społeczeństwa. Ważnym dokumentem, z punktu widzenia opieki nad zabytkami jest również *Narodowa strategia kultury oraz Uzupełnienie narodowej strategii kultury na lata 2004-2020*.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego jest jednym z wielu zagadnień podejmowanych w tych dokumentach. Ich przyjęcie związane było ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej i przyjęciem europejskiej polityki programowania działań dla kluczowych sfer życia społecznego i ekonomicznego. Programowanie to zakłada przyjmowanie zróżnicowanych czasowo horyzontów. Cechą charakterystyczną Narodowej Strategii Rozwoju Kultury wraz z Uzupełnieniem jest horyzontalne ujęcie wielu zagadnień, które następnie znalazły swój odpowiednik w Narodowych Programach Kultury, będących podstawowymi dokumentami programowymi realizowania przyjętej strategii. W sferze ochrony zabytków sformułowano dokument wdrożeniowy: *Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”*. Jedną z głównych przesłanek Narodowej Strategii Rozwoju Kultury wraz z Uzupełnieniem jest zmiana

perspektywy widzenia szeroko rozumianej kultury i postulowanie zainicjowania procesu traktowania jej nie tylko, jako odbiorcy efektów wzrostu gospodarczego, ale jako stymulatora rozwoju, w tym rozwoju regionalnego, m.in. poprzez rosnący udział sektora kultury w PKB.

Jednym ze strategicznych obszarów programowania na lata 2004-2020 wg założeń do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, była: *ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków*. Natomiast zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków jest jednym z celów częściowych tej Strategii, realizowanym poprzez Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”.

Kontynuację tych działań określa *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030. w rozdziale 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury*

Fundamentalnym warunkiem umożliwiającym aktywne uczestnictwo w kulturze jest dostępność szeroko rozumianego dziedzictwa. Z jednej strony, dziedzictwo to wymaga odpowiedniej ochrony i zachowania, z drugiej zaś stanowi potencjał, który należy efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego, m.in. przez różnorodne inwestycje w jego elementy: dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocję dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO³⁹) oraz uznanego przez Prezydenta RP za Pomniki Historii, a także rozwój turystyki kulturowej przy wykorzystaniu idei Europejskich Szlaków Kulturowych. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków.

Projekt strategiczny pn. Rozwój Turystyki Kulturowej obejmie następujące działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii:

- Dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania. W przypadku szlaków kulturowych inwestycje obejmujące kilka lub kilkanaście zabytków znacząco wpłyną na waloryzację krajobrazu kulturowego, eksponując jego unikalne cechy. Elementem przedsięwzięć z tego obszaru będą również prace remontowe i porządkujące najbliższe otoczenie zabytków, co stanowi istotę planowanego programu wsparcia dla szlaków kulturowych.

- Dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem tego rodzaju przedsięwzięć będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równolegle – wzmocnienie poczucia tożsamości oraz więzi lokalnych składających się na kapitał społeczny. Wsparcie obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami. Rezultatem projektu będzie poprawa stanu wybranych zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych, a także obiektów uznanych za Pomniki Historii. Skutkiem projektu powinno być także zwiększenie ruchu turystycznego w obszarach poddanych interwencji. Można założyć, że dzięki realizacji tej inicjatywy ruch turystyczny zwiększy się w województwach małopolskim, śląskim, podkarpackim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim oraz warmińsko-mazurskim. Wsparcia wymagają również inne zabytki, także te o lokalnym charakterze, ważne dla społeczności lokalnych. Równie ważnym wyzwaniem jest poprawa estetyki przestrzeni publicznej. W tym celu kontynuowany i rozwijany będzie projekt pn. „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm, instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej. Zwiększony

zostanie nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznej.

Elementem strategicznego planowania wynikającym ze zreferowanych powyżej dokumentów w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz ustawowy obowiązkiem nałożonym na Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, jest **krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**. Obowiązek ten nakładają na ministra zapisy artykułów 84-86 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz wskazuje środki służące do ich realizacji.

Celem głównym KPOZOZ 2019–2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.

- Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, w którego skład wchodzi:

- szkolenia w zakresie zarządzania dziedzictwem, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego,
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa na poziomach lokalnym, regionalnym i centralnym realizowane przez rozbudowę portalu internetowego, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji nt. dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy,
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrożenie programu opieki nad zabytkami, mający na celu promocję i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny;

- Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa, w ramach którego przewidziano następujące działania:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, mająca budować świadomość społeczną w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego i przywracania ładu przestrzennego oraz profilaktyki i ochrony dziedzictwa przed działaniami przestępczymi (m.in. wandalizmem, dewastacją, nielegalną rozbiórką zabytkowej architektury, grabieżą stanowisk archeologicznych, kradzieżą i przemytem zabytków ruchomych),
- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, mające na celu tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży,
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami, w ramach którego powstanie Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kultury. Zadania te będą prowadzone m.in. przy udziale środków europejskich oraz krajowych. Istotne znaczenie wśród krajowych zabytków odgrywają również obiekty o charakterze sakralnym, które cechuje wysoki poziom artystyczny oraz ponadprzeciętne wartości historyczne i naukowe. Stanowią one najcenniejszą grupę zabytków architektury i budownictwa, co uzasadnia dalsze inwestowanie w ich ochronę i zachowanie.

Gminny program opieki nad zabytkami jest więc zarówno realizacją założeń Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, jak i Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego na jednym ze strategicznych obszarów programowania, jak i jednym z mechanizmów w osiągnięciu przyjętych konkretnych celów. Wpisuje się także w główne tezy w zakresie: - formułowania strategii oraz krótko, średnio i długoterminowych planów działania w zakresie rozwoju kultury – zwiększenia poziomu aktywności na szczeblu regionalnym w sferze kultury w szczególności w aspekcie wkomponowania zadań z obszarów kultury w plan rozwojowy gminy.

Poza strategicznymi obszarami programowania gminny program opieki nad zabytkami realizuje założenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury:

- zwiększenia motywacji samorządów w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury,
- zwiększenia społecznej partycypacji w sferze odpowiedzialności za kulturę, w tym przypadku poprzez wzrost świadomości lokalnej wobec gminnej substancji zabytkowej oraz wiedzy o przeszłości,
- wzrostu powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów przez podjęcie działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych, wykorzystujących (i działających na ich rzecz) elementy dziedzictwa kulturowego.

W przypadku Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” występuje zbieżność z celami gminnego programu opieki w przywoływanym art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – to jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- a) tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- b) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- c) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- d) tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- e) promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- f) wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- g) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- h) zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa śląskiego

W systemie strategicznych dokumentów województwa śląskiego wiodącą rolę pełni *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, który jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, uchwalonej w 2013 roku i stanowi piątą edycję tego kluczowego dokumentu określającego cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030*. Pozostałe obowiązujące dokumenty strategiczne odnoszące się do opieki nad zabytkami są to:

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego,

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020.

Problematyka opieki nad zabytkami jest również ujęta w ponadregionalnym dokumencie, jakim jest *'Strategia dla rozwoju polski południowej w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego do roku 2020'*.

Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030”

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” jest aktualizacją *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*, uchwalonej przez Sejmik Województwa Śląskiego 1 lipca 2013 roku. Stanowi on wynik szczegółowych prac analitycznych oraz szeroko zakrojonego procesu konsultacji społecznych, przeprowadzonych w latach 2018-2020. *Strategia* została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/24/1/2020 z dnia 19 października 2020 r. Przedstawiona w dokumencie wizja rozwoju jest kontynuacją i uszczegółowieniem myśli strategicznej realizowanej już od 2000 roku w kolejnych edycjach *Strategii*, wpisuje się również w krajową politykę rozwoju określoną w dokumentach szczebla krajowego m.in. *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (perspektywa 2030)*, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030* oraz w strategiach branżowych. Proces aktualizacji uwzględniał politykę Unii Europejskiej wyrażoną w Europejskim Zielonym, Ładzie oraz założeniach do polityki spójności na lata 2021-2027. *Strategia* określa wizję rozwoju, cele i główne sposoby ich osiągania w kontekście występujących uwarunkowań w perspektywie do 2030 r.

Cele są odzwierciedlone w zdefiniowanych obszarach priorytetowych polityki rozwoju województwa tj. w obszarze: nowoczesnej gospodarki, szans rozwojowych mieszkańców, kształtowania przestrzeni regionu z otoczeniem i partnerstw wewnątrz regionalnych.

Główne cele strategiczne jakie określono to:

CEL A – Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej

CEL B – Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca.

CEL C – Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni.

CEL D – Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym.

Cel operacyjny C3 zawiera w sobie m.in. zadania związane z rewitalizacją przestrzeni w tym zagospodarowanie terenów i obszarów poprzemysłowych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego 2020+ został przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr V/26/2/2016 z dnia 29 sierpnia 2016 r. i opublikowany w „Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego” (Dz.Urz. Woj. Śl. z dnia 13 września 2016 r. poz.4619).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ poprzez jego ścisłe powiązanie ze *Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego* stanowi kluczowy element zintegrowanego planowania strategicznego.

Cele polityki przestrzennej województwa określone w Planie 2020+ dotyczą gospodarczego wzrostu i innowacyjności, metropolizacji, zapewnienia spójności społecznej i ekonomicznej oraz ochrony naturalnych zasobów środowiska i kształtowania krajobrazów kulturowych. Jako dokument regionalny Plan 2020+ określa ramy i warunki merytoryczne dla podejmowania decyzji przestrzennych o charakterze strategicznym i koncentruje się na celach ważnych dla rozwoju województwa. Nie narusza przy tym uprawnień gmin w zakresie planowania miejscowego. Plan 2020+ uwzględnia zapisy dokumentów i programów rządowych oraz wojewódzkich, a także pozostaje w zgodności z dokumentami programowymi Unii Europejskiej.

Program opieki nad zabytkami współdziała z planem przy realizacji celów polityki przestrzennej zapisanych w ustaleniach planu w zakresie:

Cel 3. PRZESTRZEŃ – ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO

W zakresie kierunków polityki przestrzennej:

3.2 Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich.

3.3 Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich.

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020 (zwana dalej strategią) została uchwalona przez Sejmik Województwa Śląskiego w sierpniu 2006 r. Jest to dokument określający cele strategiczne rozwoju kultury wraz z kierunkami działań. Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego za pomocą *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim* realizuje strategię w zakresie opieki nad zabytkami.

W strategii wyznaczono cztery cele strategiczne:

Cel I. Wzrost kompetencji potrzebnych do:

- uczestnictwa w kulturze,
- efektywnego zarządzania kulturą,
- twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.

Cel II. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).

Cel III. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

Cel IV. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności.

Najważniejszym dokumentem na poziomie województwa z punktu widzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2021 – 2024 jest **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie Śląskim na lata 2018 – 2021** r. Uchwała nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 marca 2018 r. Jego założenia, cele i przyjęta strategia działań są wciąż aktualne. Sformułowano następującą misję *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021* **"Harmonijny krajobraz kulturowy oraz autentyzm materialnego i niematerialnego dziedzictwa jest czynnikiem budowy kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego województwa oraz promocji regionu w kraju i na świecie"**.

W **Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami** ustalono następujące cele i kierunki działań:

Cel strategiczny I – Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel strategiczny I – Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.

Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne

Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa

Kierunki działań:

I.1.A. Weryfikacja zabytków województwa.

I.1.B. Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa.

Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa

Kierunki działań:

I.2.A. Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami.

I.2.B Zarządzanie zabytkami.

Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

Kierunki działań:

I.3.A Konserwacja i adaptacja zabytków.

I.3.B Kreacja markowych produktów turystycznych w oparciu o obiekty zabytkowe

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel operacyjny II.1 Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz zasadach opieki nad zabytkami

Kierunki działań:

II.1.A Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym.

II.1.B Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach.

Cel operacyjny II.2. Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

Kierunki działań:

II.2.A Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu.

II.2.B Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami.

W rozdziale V Wdrażanie programu w ramach wyznaczonych celów i kierunków działań zostały określone rodzaje zadań. Dla każdej grupy zadań zostały wyznaczone podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych typów projektów oraz potencjalne źródła finansowania. Wdrażanie programu będzie odbywać się przy pomocy właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych i instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową. Jednostki samorządu terytorialnego zostały wskazane jako jeden z podmiotów realizujących dla większości wskazanych zadań.

Instytucją odpowiedzialną za wdrażanie programu jest Zarząd Województwa Śląskiego, wykonujący zadania przy pomocy wydziałów Urzędu Marszałkowskiego. Jednostką koordynującą realizację programu jest Regionalny Instytut Kultury w Katowicach.

Gminny programu opieki nad zabytkami miasta Jastrzębie -Zdrój na lata 2021-2024 jest spójny z wybranymi kierunkami działań Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017 zwłaszcza w zakresie:

Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa,

Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa,

Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Analiza relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy.

W tej kategorii dokumentów, uwarunkowania dla ochrony i opieki nad zabytkami zawierają:

5.1.1. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój”.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nakłada na samorząd gmin obowiązek sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy

w granicach administracyjnych. Zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy oraz ustalenie wyrażających tę politykę ogólnych zasad gospodarowania we wszystkich dziedzinach działalności samorządu. Celem studium jest koordynacja działań przestrzennych na terenie gminy i stworzenie warunków do ekorozwoju i harmonijnego współdziałania sąsiadujących jednostek i terenów.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój obowiązujące wraz aktualizacją, przyjęte Uchwałami Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr XXIX/615/2005 z dnia 24 lutego 2005 r. i Nr IV/34/2006 z dnia 28 grudnia 2006 r.

Uwarunkowania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego przedstawiono w części 1. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego w rozdziale 1.5. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Zgodnie z zapisami Studium przedmiotem ochrony środowiska kulturowego są, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, następujące elementy struktury przestrzennej miasta:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru (budynki i ich otoczenie, obszary),
- inne zabytki nieruchome proponowane do objęcia gminną ewidencją zabytków,
- historyczne symbole kultu religijnego (kapliczki i krzyże przydrożne).

Wartości kompozycji urbanistycznej – obszary i zespoły o zachowanym historycznym układzie przestrzennym, ukształtowanym w XIX wieku. W celu ochrony tych wartości wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami projektu studium ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W ramach opracowania Studium przeprowadzono wstępną aktualizację i weryfikację obiektów oraz stref, a następnie przedstawiono wykaz obiektów zabytkowych i stref, dla których należy ustalić ochronę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Wartości archeologiczne – z uwagi na brak w czasie opracowania Studium badań powierzchniowych i niewielkie rozpoznanie obszaru miasta pod względem archeologicznym, zalecono w Studium objęcie całości terytorium Jastrzębia-Zdroju strefą obserwacji archeologicznej.

Studium zawiera wykazy tabelaryczne obiektów z wymienionych powyżej kategorii.

Wynikające z powyższych uwarunkowań zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przedstawiono w części 2. Ustalenia studium w rozdziale 2.4

1. W planach miejscowych obowiązuje uwzględnienie poniższych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz ochrony obiektów określonych w załącznikach 2 – 5; w przypadku stwierdzenia występowania obiektów o cechach zabytku, które nie zostały uwzględnione w załącznikach, dopuszcza się poszerzenie listy obiektów chronionych ustaleniami planu miejscowego.

2. Ochroną środowiska kulturowego są objęte następujące elementy struktury przestrzennej miasta:

- obiekty wskazane do ochrony (załącznik tabelaryczny nr 2) zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym:
 - zabytki nieruchome wpisane do rejestru (budynki i ich otoczenie, obszary),
 - inne zabytki nieruchome proponowane do objęcia gminną ewidencją zabytków,
 - historyczne symbole kultu religijnego: kapliczki i krzyże przydrożne,
- wartości kompozycji urbanistycznej: obszary i zespoły o zachowanym historycznym układzie przestrzennym ukształtowanym w XIX w.,
- wartości archeologiczne.

3. Wymagania dotyczące ochrony konserwatorskiej wobec obiektów i terenów wpisanych do rejestru zabytków:

- konieczność zachowania budynków,
- w przypadku remontów, modernizacji i adaptacji: zachowanie zabytkowego wystroju elewacji oraz wyposażenia wnętrz, gabarytów i historycznego rozplanowania wnętrz, stosowanie tradycyjnych, wysokiej jakości materiałów budowlanych, usunięcie, w miarę możliwości, substandardowych i dysharmonijnych rozbudów, dopuszcza się przywrócenie wystroju elewacji jedynie na podstawie zachowanego materiałów ikonograficznych o potwierdzonej wartości historycznej,
- w przypadku zmiany sposobu użytkowania obiektu: unikanie funkcji kolidujących w sensie materialnym i w odbiorze społecznym z zabytkową wartością poszczególnych obiektów,
- w przypadku terenów wpisanych do rejestru zabytków oraz działek związanych z obiektem zabytkowym obowiązuje spełnienie wymogów ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do elementów zagospodarowania objętych wpisem do rejestru w zakresie i granicach określonych tymże wpisem,
- uzgadnianie prac przy obiektach z wojewódzkim konserwatorem zabytków zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 25 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

4. Wymagania dotyczące ochrony konserwatorskiej w stosunku do obiektów proponowanych do objęcia gminną ewidencją zabytków:

- zachowanie budynków z możliwością remontów, modernizacji i adaptacji oraz zmiany funkcji,
- zachowanie tradycyjnego wystroju i detalu elewacji oraz utrzymanie gabarytów,
- usunięcie, w miarę możliwości, substandardowych i dysharmonijnych rozbudów,
- zamiar rozbiórki lub całkowitego przekształcenia obiektów należy zgłaszać służbom konserwatorskim.

5. Wymagania dotyczące ochrony konserwatorskiej w stosunku do kapliczek i krzyży przydrożnych:

- zachowanie obiektów i ich lokalizacji,
- zamiar planowanego przeniesienia obiektów lub konieczność ich rozbiórki należy zgłaszać właściwym służbom konserwatorskim.

6. Określa się obszary posiadające wartość dla historii i kultury miasta, proponowane do objęcia ochroną na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jako strefy ochrony konserwatorskiej; w strefach ochrony konserwatorskiej należy:

- zachować historyczne rozplanowanie ulic i placów oraz innych przestrzeni publicznych,
- określić warunki wprowadzania nowej zabudowy w zakresie usytuowania, skali (wysokość, gabaryty), bryły i linii zabudowy, przy harmonijnym współistnieniu zabudowy historycznej i współczesnej,
- dążyć do likwidowania lub odpowiedniej przebudowy elementów dysharmonizujących, zwłaszcza uniemożliwiających odpowiednią ekspozycję zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

7. Z uwagi na brak badań powierzchniowych Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), a tym samym niewielkie rozpoznanie terenu Jastrzębia-Zdroju pod względem archeologicznym, całość terytorium miasta obejmuje się strefą obserwacji archeologicznej (...).

8. Za niezbędne uznaje się:

- uporządkowanie i uzupełnienie istniejącej dokumentacji dóbr kultury poprzez zweryfikowanie listy budynków proponowanych do objęcia gminną ewidencją zabytków oraz uzupełnienie i uaktualnienie kart ewidencyjnych i adresowych,
- precyzyjne określenie granic ochrony, uzasadnione celem ochrony dla każdego obiektu,

- dokonanie wpisu do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów i obszarów.

Powyższe ustalenia stały się podstawą ustanowienia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Pomimo że od opracowania Studium upłynęło około 10 lat znaczna część ustaleń i postulatów w dziedzinie ochrony środowiska kulturowego nie utraciła aktualności.

Aktualnie opracowywane **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój (w trakcie realizacji)** w tomie I. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego w rozdziale VI. *Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej* zawiera diagnozę stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o analizę:

- rozwoju układu osadniczego miasta,
- obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- stanowisk archeologicznych,
- dziedzictwa materialnego,
- dziedzictwa niematerialnego,
- dóbr kultury współczesnej.

Studium zawiera wykazy tabelaryczne obiektów z wymienionych powyżej kategorii sporządzone na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków z 2016, które częściowo utraciły aktualność.

Wynikające z powyższych uwarunkowań zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przedstawiono w Tomie II *Kierunki zagospodarowania przestrzennego*. Ustalenia studium w rozdziale V *Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej*, § 14 *Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego i zabytków*

Wskazuje się obiekty wpisane do rejestru zabytków wraz ze strefami ochrony oraz obszary wpisane do rejestru zabytków, wyszczególnione w Tomie I w tabeli nr 8 i oznaczone na rysunku studium nr II – kierunki zagospodarowania przestrzennego.

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, ich stref ochrony oraz dla obszarów wpisanych do rejestru zabytków obowiązują ustalenia zgodne z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wyznacza się obiekty zabytkowe, ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta, wskazane do ochrony zapisami planów miejscowych, wyszczególnione w Tomie I w tabeli nr 9 i oznaczone na rysunku nr II – kierunki zagospodarowania przestrzennego. Ze względu na skalę opracowania obiekty wskazane są na rysunku w sposób orientacyjny i symboliczny.

Wyznacza się zabytkowe obiekty małej architektury do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, wyszczególnione w Tomie I w tabeli nr 10 i oznaczone na rysunku studium nr II – kierunki zagospodarowania przestrzennego. Ze względu na skalę opracowania obiekty wskazane są na rysunku w sposób orientacyjny i symboliczny.

Dla obiektów zabytkowych, o których mowa w ust. 3 i 4, wskazuje się działania mające na celu:

- 1) ochronę, konserwację oraz zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym;
- 2) utrzymanie:
 - a) historycznej kompozycji elewacji,
 - b) zachowanego detalu architektonicznego i sztukatorskiego na elewacjach, dachach oraz elementach dachów, takich jak lukarny, kominy, attyki o ile zachowane są zgodne z pierwotnym historycznym;

- 3) zachowanie ekspozycji obiektów zabytkowych od strony przestrzeni publicznych;
- 4) nakazuje się w przypadku konieczności przebudowy, zmian na elewacjach, w tym docieplenia zewnętrznego, wyważenie interesu prywatnego i publicznego zmierzającego do zachowania cech historycznych obiektu, zgodności z przepisami prawa oraz konsekwencji podejmowanych działań;
- 5) na etapie opracowania planu miejscowego ustalenie ochrony obiektów w zakresie:
 - a) zmiany wyglądu zewnętrznego w sposób niezgodny ze stylem obiektu,
 - b) lokalizowania od strony przestrzeni publicznych elementów dekomponujących elewacje, takich jak: instalacje, klimatyzatory, przewody dymowe i wentylacyjne, skrzynki gazowe oraz złącza kablowe elektroenergetyczne.

Dopuszcza się weryfikację listy obiektów, o których mowa w ust. 3 i 4, tj. objęcie ochroną obiektów nie wymienionych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta lub rezygnację z ochrony ze względu na utratę wartości kulturowych (zły stan techniczny, znaczną przebudowę).

Wskazuje się stanowiska archeologiczne na obszarze miasta Jastrzębie-Zdrój wraz ze strefami ochrony stanowisk archeologicznych, oznaczone symbolem „W”, wyszczególnione w Tomie I w tabeli nr 11 i na rysunku studium nr II – kierunki zagospodarowania przestrzennego.

W zasięgu strefy ochrony stanowisk archeologicznych, oznaczonych symbolem „W” obowiązują przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W obszarach stref ochrony konserwatorskiej wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, zaleca się zachowanie ich zasięgów zgodnie z zapisami obowiązujących planów miejscowych i uaktualnienie ich ustaleń w zakresie potrzeb ochronnych, o ile nie narusza to przepisów odrębnych.

5.1.2. „Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój 2030+” przyjęta uchwałą Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr XIII.126.2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

W niniejszej analizie wskazujemy elementy Strategii, które są – lub mogłyby być – powiązane z programem opieki nad zabytkami.

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2030 jest podstawową deklaracją samorządu, w której formułuje on swoją wizję miasta i wyznacza kierunki oraz metody rozwoju społeczno-gospodarczego. Strategia jest efektem połączenia prac warsztatowych, eksperckich i badań społecznych. Przyjęty program działania jest spójny z opracowaniami szczebla regionalnego oraz krajowego oraz nowo powstałym **„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój”**. Zakłada ona zrównoważony rozwój, oparta jest na trzech filarach: LUDZIE, GOSPODARKA, PRZESTRZEŃ.

Jako misję miasta wskazano m.in.: - zbudowanie wspólnoty, poczucia tożsamości i współodpowiedzialności mieszkańców w oparciu o tradycję – stworzenie nowoczesnego i zielonego miasta z przyjaznymi przestrzeniami publicznymi. W ramach tych idei mieści się szeroko pojęta opieka nad zabytkami i ochrona dziedzictwa kulturowego miasta.

W zadaniach priorytetowych strategii:

- w obszarze 1 – *Aktywni ludzie* – w tworzeniu tożsamości i więzi mieszkańców Jastrzębia-Zdroju planuje się wykorzystać elementy historii i dziedzictwa kulturowego. Realizacji tych zadań mają służyć odrestaurowane obiekty zabytkowe związane z historią i tradycją miasta, zwłaszcza na terenie Zdroju: Miejski Ośrodek Kultury oraz będące w trakcie adaptacji Łazienki III jako *Wytwórnia Cooltury*,

- w obszarze 3 – *Przyjazne przestrzenie* – planuje się tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, zwłaszcza na terenie historycznego uzdrowiska: plac zdrojowy przy Parku Zdrojowego, rewitalizacja alejek w Parku i planowany deptak na ul. 1 Maja. Miasto zamierza kontynuować rewitalizację Parku Zdrojowego wraz z obiektami będącymi obecnie w rękach prywatnych po ich ewentualnym wykupie.

Istnieje również plan aktywizacji ruchu turystycznego, zwłaszcza weekendowego z wykorzystaniem tych walorów.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Jastrzębie-Zdrój.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Pisana historia Jastrzębia-Zdroju rozpoczyna się ok. 1295 r. i dotyczy Bożej Góry, Moszczenicy, Bzia i Ruptawy ówczesnych wsi w księstwie opolsko-raciborskim. Informacje źródłowe dotyczące samego Jastrzębia pojawiają się dopiero w XIV w. Pierwsza pisemna wzmianka z terenów, na których dziś położone jest miasto, pochodzi z łacińskiego dokumentu „Liber foundationis episcopatus vratislviensis” (Księdze uposażeń biskupów wrocławskich), spisane najpewniej pomiędzy 1295 a 1305 r. Jest to zestawienie miast i wsi, które winny były płacić dziesięciny na rzecz biskupów wrocławskich. W dokumencie tym, w części „C” oznaczonej jako „Registrum Wyasdense” wymieniono miejscowości, które dzisiaj tworzą miasto Jastrzębie-Zdrój. Borynia, Boża Góra, Ruptawa i Ruptanka, Moszczenica i Szeroka oraz Bzie. Miejscowości te politycznie znajdowały się wówczas w granicach piastowskiego księstwa raciborskiego, będącego od 1327 r. lennem Królestwa Czech. Pod koniec XIII w. na terytorium późniejszego Górnego Śląska rozpoczęła się wielka akcja osadnicza (tzw. łanowo-czynszowa), zakładania nowych wsi i przenoszenia starych wsi na nowe prawo (niemieckie). W jej wyniku, na przełomie XIII/XIV w. powstała wieś na prawie niemieckim o nazwie „Villa Hermani” lub inaczej „Hermannsdorf”, która wymieniana jest w dokumentach z 1376, 1391 i 1447 r. W 1376 r. w zapiskach notarialnych archidiaconatu opolskiego występuje wzmianka o parafii w osadzie Hermannsdorf. Mowa tutaj o najstarszej w dzisiejszym mieście Jastrzębie-Zdrój parafii św. Katarzyny. Na początku XV w. owa osada należała do wyposażenia sióstr dominikanek z Raciborza. To właśnie z ich klasztorem, dwaj kolejni proboszczowie parafii: ks. Mikołaj i ks. Marcin, toczyli proces o dziesięcinę i z ten dokument jako kolejny potwierdza istnienie wsi. Nazwa wsi została także wymieniona w spisie świętopietrza sporządzonym przez archidiacona opolskiego Mikołaja Wolffa w 1447 r., gdzie pośród parafii dekanatu w Żorach wymienia parafię w miejscowości pod nazwą Hermansdorff. W 1467 r. pojawiła się nazwa „Jastrzębie”, która w II połowie XV w. wyparła poprzednią nazwę wsi. Z samym Jastrzębiem wiąże się legenda, zamieszczona przez Karola Miarkę w zbiorze „Husyci na Górnym Śląsku” – o Czarnym Rycerzu zwanym Jastrzębiem, który posiadał zamek w Jastrzębiu i napadał na tabory kupieckie. Legendarny rycerz istniał prawdopodobnie w rzeczywistości, a na terenie Górnego Śląska był jednym z wielu rycerzy – rabusi. Napadał swe ofiary z nienawiści, niczym jastrząb, stąd też zwano go Czarnym Jastrzębiem.

Początkowo cała ziemia należała do księcia (tzw. regale ziemie). Droga książęcych nadań zmieniał się stan prawny interesującego nas obszaru. Istniały 3 rodzaje własności: książęca, kościelna (np. Jastrzębie) i rycerska. W stanie posiadania rycerskiego następowały ciągle zmiany. Na omawianym obszarze przeważali rycerze jedno – lub dwuwioskowi. Od okresu średniowiecza wymienieni rycerze byli lennikami odpowiednio: książąt raciborskich, potem także cieszyńskich, panów stanowych na Pszczynie lub Wodzisławiu. Obszar dzisiejszego Jastrzębia-Zdroju wchodził w skład księstwa opolskiego, a potem raciborskiego. Gdy w 1281 r. na zrębach dawnej kasztelani wyodrębniło się także księstwo cieszyńskie, obszar obecnego miasta znalazł się na politycznym pograniczu księstw (granica przebiegała w pobliżu Cisówki). W 1480 r. ziemia pszczyńska wraz z częścią obecnego miasta znalazła się w rękach Kazimierza, księcia cieszyńskiego.

Od XV w. następował proces rozkładu samych księstw. Powstawały wielkie majątki rodowe tj. państwa stanowe, wolne mniejsze państwa stanowe itd. Właściciele wolnych państw stanowych posiadali na terenie swych majątków, pełnię władzy zwierzchniej, a obszar ich państwa wyłączony był z terytorium księstwa. W ten oto sposób powstało w 1517 r. pszczyńskie państwo stanowe, podniesione w XIX w. do rangi księstwa, w skład którego wchodziły Borynia i Szeroka. Właścicielami państwa była rodzina Turzonów, potem Promnitzów. Borynia i Szeroka były co prawda wsiami rycerskimi, jednak ich właściciele byli lennikami panów Pszczyzny. Na przełomie XV i XVI w. na zrębach dawnego dożywocia księżnej Konstancji wyodrębniło się wodzisławskie wolne mniejsze państwo stanowe, stanowiące specyficzną formę własności feudalnej. W jego skład wchodziły w różnych okresach czasu: Cisówka, Jastrzębie, Moszczenica, Ruptawa i Szotkowice. Tym samym przez obszar dzisiejszego miasta przebiegała granica pomiędzy księstwem raciborskim (potem mniejszym państwem stanowym Wodzisław) a księstwem cieszyńskim – państwem pszczyńskim. Przebiegała tu także granica „kulturowa” pomiędzy tzw. ziemią raciborską a pszczyńską. Ta zaszłość odcisnęła swoje piętno w miejscowej kulturze. Przez stulecia na terenie obecnego miasta krzyżowały się wpływy polskie, niemieckie, czeskie, a nawet morawskie. Od 1526 r. w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów, te miejscowości, tak jak reszta Śląska, znalazły się w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Rozwój miejscowości nastąpił po odkryciu solanki jodowo-bromowej podczas wierceń w 1859 r. prowadzonych w poszukiwaniu węgla przez właściciela Jastrzębia Dolnego Emila von Schliebena. W 1861 r. Jastrzębie Dolne wykupił hrabia Feliks von Köningsdorff i rozpoczął budowę obiektów leczniczych. Wzniesiono wówczas pierwsze urządzenia kąpielowe oraz pierwszy, drewniany dom zdrojowy, zwany Szwajcarką (1861 r.), Kasyno Zdrojowe (1862 r.) – późniejszy Dom Zdrojowy i Łazienki (1861 r.) – późniejszy Zakład Przyrodolecznicy. Hrabia zmienił także nazwę miejscowości na Bad Köningsdorff – Jastrzemb, nazwa ta obowiązywała do 1922 r.

W 1869 r. uzdrowisko stało się własnością spółki Actien Commandit Gesellschaft, która zmodernizowała istniejące obiekty i zbudowała muszlę koncertową i drewniany deptak. W 1890 r. Jastrzębie zakupił Juliusz Landau, który rozpoczął przekształcanie sanatorium w uzdrowisko dziecięce. W 1881 r. powstał pierwszy kompleks sanatoryjny z kościołem, klasztorem, szpitalem i budynkiem sanatoryjnym – należący do Katolickiego Zakładu Dziecięcego NMP, a wkrótce potem kolejne – Ewangelicki Zakład Dziecięcy „Betania” (1890-1905 r.) oraz Żydowski Zakład dla Dzieci.

Uzdrowisko rozwinął kolejny właściciel – Mikołaj Witczak, który nabył Zdrój w 1896 r. Wcześniej był pracownikiem uzdrowiska i w związku z niemiecką dyskryminacją ludności polskiej jedynym polskim lekarzem w powiecie rybnickim. Po nabyciu uzdrowiska przyczynił się osobiście do zmiany tej sytuacji, zatrudniając polskich lekarzy. Był także jednym z inicjatorów powstania Stowarzyszenia Lekarzy Polaków na Śląsku w 1903 r. i działaczem na rzecz utrwalenia polskiej świadomości narodowej na Śląsku. Dzięki jego staraniom zbudowane zostały nowe obiekty oraz wprowadzono nowoczesne metody lecznicze. Uzdrowisko częściowo zelektryfikowano, doprowadzono linię telefoniczną. Powstała także linia kolejowa łącząca Jastrzębie z Żorami (1911 r.), a później również z Wodzisławiem.

W czasie I wojny światowej z jastrzębskich obiektów korzystali ranni żołnierze, wiele z sanatoriów zamieniono w szpitale wojskowe. W 1918 r. w związku z niekorzystną sytuacją polityczną dr Mikołaj Witczak odsprzedał uzdrowisko Austriacko-Niemieckiemu Towarzystwu Zdrojowemu. Po śmierci Mikołaja Witczaka synowie – Mikołaj i Józef unieważnili transakcję i stali się właścicielami Jastrzębia. Obaj bracia byli aktywnymi uczestnikami i jednymi z organizatorów powstań śląskich, Mikołaj był dowódcą jednego z dwóch walczących w okolicy plutonów, a w końcowym okresie III powstania śląskiego dowódcą grupy „Południe”.

20 marca 1921 r. podczas przeprowadzonego plebiscytu 80% ludności Jastrzębia opowiedziało się za przyłączeniem do Polski. W maju 1921 r. podczas III powstania śląskiego na terenie Jastrzębia doszło do starć pomiędzy powstańcami a wojskami niemieckimi wspomaganyimi przez żołnierzy włoskich.

4 lipca 1922 r. Jastrzębie wraz z całym powiatem rybnickim znalazło się w granicach Polski. W okresie międzywojennym nastąpił rozkwit uzdrowiska. Powstały m.in.: Sanatorium im. Marszałka Piłsudskiego (1928 r.), zbudowane dzięki funduszom Województwa Śląskiego, przeznaczone dla inwalidów wojennych i powstańców śląskich), sanatorium „Hutnik”, basen (1938 r.) i liczne prywatne pensjonaty.

W związku z wybuchem wojny bracia Witczakowie z obawy przed niemieckimi prześladowaniami zdecydowali się opuścić Polskę. 1 września 1939 r. w ramach kampanii wrześniowej Jastrzębie bronione było przez 3 szwadron 3 Pułku Ułanów Śląskich, głównym stanowiskiem obronnym była Boża Góra w Jastrzębiu Dolnym. W czasie okupacji hitlerowskiej Niemcy prześladowali mieszkańców narodowości polskiej, szczególnie byłych Powstańców Śląskich – wielu z nich wywieziono do obozów koncentracyjnych. Mimo to na terenie miejscowości oraz w jej okolicy działały organizacje niepodległościowe w tym również Armia Krajowa.

Uzdrowisko w tym czasie zmienione zostało przez Niemców w tzw. „Miasto Matek” – sanatoria zaczęły pełnić funkcje domów matki dla Niemek oraz szpitali dziecięcych. Pod koniec wojny przekształcono je w szpitale dla żołnierzy niemieckich. W styczniu 1945 r. w ramach ewakuacji obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu przez obszar dzisiejszego miasta przeprowadzono jeden z tzw. marszów śmierci – na terenie będącym dziś w granicach Jastrzębia zginęło 58 więźniów. 27 marca 1945 r. do Jastrzębia wkroczyła Armia Radziecka. W czasie działań wojennych zniszczono lub wywieziono do Niemiec i Związku Radzieckiego większość urządzeń niezbędnych do funkcjonowania uzdrowiska.

Po wojnie obiekty sanatoryjne próbowano znacjonalizować, początkowo bezskutecznie. Ich odbudowę zajął się Mikołaj Witczak, który powrócił do Polski zaraz po zakończeniu wojny, ale w 1947 r. został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa, a jego cały majątek, w tym wszystkie obiekty sanatoryjne, skonfiskowano. Mikołaj Witczak, wielokrotnie jeszcze bezpodstawnie szykanowany i przez wiele lat pozbawiony środków do życia, zmarł w 1976 r. Państwowe już uzdrowisko w Jastrzębiu-Zdroju nadal funkcjonowało i było zaliczane do uzdrowisk kategorii I.

Wraz z odkryciem złóż węgla kamiennego rozpoczęto budowę kopalń i osiedli mieszkaniowych. Jastrzębie weszło w zupełnie nowy rozdział swojej historii. Pierwszą oddaną do użytku była kopalnia „Jastrzębie”, a równolegle z nią wybudowano osiedla „Przyjaźń” i „Zdrój”. Rok później, w 1963 r. po połączeniu wsi: Jastrzębie Górne, Jastrzębie Dolne, Ruptawa, Szeroka, Moszczenica, Borynia i Pniówek – Jastrzębie-Zdrój otrzymało prawa miejskie. Już kilkanaście lat później w granicach miasta działało pięć kopalń – Jastrzębie, Moszczenica, Pniówek, Borynia i Manifest Lipcowy. Jastrzębskie kopalnie zrzeszone były w kilku strukturach górniczych. W latach 1954-1975 Jastrzębie-Zdrój należało administracyjnie do powiatu wodzisławskiego.

Po uzyskaniu praw miejskich rozpoczął się dynamiczny rozwój miejscowości. Powstały kolejne osiedla wielkopłytowe, liczba mieszkańców zwiększyła się dwudziestokrotnie.

Wydobycie węgla spowodowało zanik złóż solanki. Tym samym zmarginalizowane zostało znaczenie uzdrowiska, a ostateczna jego likwidacja nastąpiła na początku lat 90 tych XX w.

W 1997 r. nastąpiło zamknięcie dla ruchu pasażerskiego (a w 1999 r. również dla ruchu towarowego) linii kolejowej Orzesze – Jastrzębie – Wodzisław. W 2001 r. na linii rozebrano trakcję elektryczną. Do zlikwidowania linii kolejowej przyczyniły się w dużej mierze szkody górnicze i spadająca prędkość szlakowa.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Przedstawiona powyżej pokrótce historia miasta Jastrzębie-Zdrój wpłynęła na ukształtowanie krajobrazu kulturowego, jest to zgodnie z definicją zawartą w Ustawie o ochronie zabytków „postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”.

Dzieje i historia obecnego miasta jako samodzielnej struktury przestrzennej oraz jednostki administracyjnej obejmują krótki okres czasowy od 1963 r., kiedy to wyznaczono jego pierwsze granice, łącząc w ich obrębie samodzielne struktury o charakterze przede wszystkim wiejskim. Kolejna zmiana granic miała miejsce w 1975 r. Celem wszelkich zmian było stworzenie miasta, zasiedlonego przez pracowników kopalń i ich rodziny. Rozwój górnictwa doprowadził do unicestwienia funkcji uzdrowiskowo-turystycznej miasta oraz w części rolnictwa oraz do przekształcenia krajobrazu (zapadliska terenu, obszary bezodpływowe itd.) oraz zagrożenie dla budynków na skutek szkód górniczych.

Z punktu widzenia ochrony zabytków i środowiska kulturowego skutki są podobne. W efekcie eksploatacji węgla doprowadzono zarówno do nieodwracalnej utraty funkcji uzdrowiskowej części miasta i na skutek szkód górniczych stworzono bezpośrednie zagrożenia dla zachowanych obiektów zabytkowych. Tworząc nowe struktury przestrzenne, jak np. osiedla mieszkaniowe i związana z nimi infrastrukturę, całkowicie przekształcono dotychczasową przestrzeń, ukształtowaną głównie przez historyczne struktury ruralistyczne o średniowiecznej genezie (np. Szeroka, Bzie), czy też przez miejski układ dawnego uzdrowiska w Zdroju, powstały w II poł. XIX i na początku XX w. To także kwestia identyfikacji z tradycją miejsca. Obecne miasto powstało, łącząc w aspekcie administracyjnym takie historyczne miejscowości, jak: Borynia, Bzie, Cisówka, Jastrzębie, Moszczenica, Ruptawa, Szeroka, Zofiówka. Rozwój poszczególnych wsi i ich struktura przestrzenna uzależnione były od warunków naturalnych i społeczno-gospodarczych.

Wsie Szeroka i Borynia – to typowe ulicówki, w takim to też układzie, pierwotnie rozbudowywała się Ruptawa, Bzie i Moszczenica. Na terenie historycznego Jastrzębia w II poł. XIX w. i na początku XX w. oraz w okresie międzywojennym powstała zabudowa zdrojowa wraz z otaczającą infrastrukturą.

Obszar miasta Jastrzębie-Zdroju, tworzą następujące struktury przestrzenne:

BORYNIA – obecny układ przestrzenny kształtuje struktura wyznaczona ulicami: Powstańców Śląskich i Świerkłańską. Elementem usytuowanym poza ścisłą strukturą jest zespół pałacu.

SZEROKA – reliktem pierwotnej struktury jest ul. Powstańców Śląskich. Kościół p.w. Wszystkich Świętych – nie tylko był jego centrum – ale obecnie jest jedną z najważniejszych historycznych dominant w sylwecie miasta. Układ przestrzenny uległ radykalnej transformacji na skutek usytuowania w kierunku płn. – zach. od wsi kopalni „Borynia”.

JASTRZĘBIE: Boża Góra, Dolne, Górne – pierwotny układ przestrzenny rozwijał się wzdłuż doliny Jastrzębianki, a centralnym punktem był kościół par. p.w. św. Katarzyny. Reliktem tej struktury jest obecna ul. Pszczyńska będąca osią komunikacyjną miasta w układzie wschód-zachód. W efekcie powstania uzdrowiska w II poł. XIX w. znaczenia nabrał obszar Zdroju, czego świadectwem jest struktura i zabudowa ul. 1 Maja, M. Witeczaka i T. Kościuszki.

W latach 1911-1913 przeprowadzono – równoległe do obecnej ulicy Pszczyńskiej – linię kolejową Żory – Wodzisław Śląski (w 1999 r. wyłączona z ruchu, w likwidacji).

Po podjęciu decyzji i ustanowieniu w 1963 r. miasta zdecydowano o lokalizacji nowej struktury urbanistycznej, której zasięg obecnie wyznaczają ulice: Północna – Piłsudskiego – 1 Maja – Jagiełły – Podhalańska – Graniczna. Tworzą ją zespoły wielkich osiedli mieszkaniowych charakterystycznych dla

budownictwa masowego II poł. XX w.. Jej powstanie doprowadziło do całkowitego zanegowania tradycji i struktury historycznej, czego przykładem jest zanik – z wyjątkiem nazwy – Moszczenicy i powstanie w tym miejscu całkowicie nowej struktury.

MOSZCZENICA: Moszczenica, Szotkowice – pierwotny układ urbanistyczny mało czytelny, wyrasta form łańcuchówek (z łańową kompozycją pól), które na skutek procesów urbanizacyjnych uległy silnemu zatarciu. Zabudowa ta rozciągnięta pierwotnie wzdłuż doliny Szotkówki, po powstaniu na jej prawym brzegu stacji kolejowej, zaczęła rozwijać się w kierunku zachodnim. Współcześnie uwieńczeniem omawianego procesu jest założenie w tym rejonie osiedla Złote Łany. W południowej części dawnej łańcuchówki (Piaski) rozwój osadnictwa spowodował powstanie kilku szeregów zabudowy. W części wschodniej zlokalizowane zostały zabudowania przemysłowe KWK „Moszczenica”, zajmujące obszar do terenu Zofiówki.

RUPTAWA – główną osią jest obecna ul. Cieszyńska, a kontynuacją historycznej dominanty przestrzennej jest kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP.

BZIE: Górne, Zameckie i Dolne – pierwotny układ rozwijał się wzdłuż rzeki Bzianki. Centralnym punktem był pierwotny kościół parafialny (nieistniejący) i dwór, a zabudowa koncentrowała się wzdłuż obecnej ul. Niepodległości (d. Świerczewskiego).

Zespoły te tworzyły zwarte struktury przestrzenne o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych i artystycznych.

Głównymi ciekami wodnymi terenu są: Szotkówka (będąca dopływem Olzy), do której wpływają Jastrzębianka i Ruptawka oraz Pszczyńska z Dębianką i Bzianka. Obszar Jastrzębia-Zdroju posiadał urozmaiconą naturalną konfigurację terenu. Cechą charakterystyczną były liczne jary, których dnem płynęły w/w ciek wodne. Przy nich lokowano stawy. W efekcie zmian antropogenicznych na obszarze miasta, jak i w przyległych gminach usytuowane są składowiska odpadów pogórnich oraz na całym obszarze dochodzi do obniżania się poziomu terenu i powstawania zalewisk oraz obszarów bezodpływowych.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji zasobu stwierdzono już przy opracowywaniu poprzednich programów zanik historycznej zabudowy wiejskiej oraz zachowanie w ograniczonym stopniu zabudowy typowej dla obszarów rozwijających się z początkiem XX w. – na pograniczu wsi i miasta.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Obiekty zdrojowe.

Najbardziej charakterystyczną grupą budynków zabytkowych w Jastrzębiu-Zdroju są obiekty związane z funkcjonowaniem dawnego uzdrowiska. Są to obiekty powstałe w okresie od 1861 r. do wybuchu II wojny światowej – budynki zdrojowe parkowe, sanatoria i szpitale, pensjonaty i wille, reprezentujące różne style architektoniczne. Wyróżniającą się grupą, dotychczas niedocenioną – są budynki modernistyczne z lat międzywojennych XX w., z których wybitnymi walorami odznacza się willa Mikołaja Witczaka (obecnie część Szkoły Muzycznej) oraz dawne Sanatorium Huty Pokój (obecnie Sąd Rejonowy). Mimo utracenia przez miasto statusu uzdrowiska, większość budynków związanych z działalnością zdrojową istnieje do dnia dzisiejszego. W związku ze zmianą ich funkcji podlegają one ciągłym przeobrażeniom i remontom. Spaleniu uległ jeden z najcenniejszych obiektów tego typu -wpisany do rejestru zabytków – prywatne sanatorium im. gen. Horonkiewicza, późniejsze sanatorium „Górnik”. Aktualnie zachowały się pozostałe budynki zespołu (wpisane do rejestru zabytków wraz z parkiem zdrojowym). Większość tych budynków pełni obecnie nowe funkcje. Również na terenie Zdroju istnieje najwięcej udanych przykładów remontów

i adaptacji (często także rozbudowy) obiektów zabytkowych na nowe cele. Należy tu wymienić obiekty na terenie Parku Zdrojowego oraz Sanatorium obecnie Sąd Rejonowy.

Obiekty sakralne.

W dzielnicach obrzeżnych dominantami terenu są kościoły, zarówno te uznane za zabytki jak drewniane kościoły p.w. św. Barbary i św. Józefa (przeniesiony) oraz murowane barokowo-klasycystyczne – Wszystkich Świętych w Szerokiej i św. Katarzyny w Jastrzębiu Górnym oraz nowsze MB Różańcowej w Moszczenicy, ewangelicki i katolicki p.w. Niepokalanego Serca NMP w Ruptawie). Ten ostatni szczególnie zwraca uwagę, swoim niezwykle bogatym wystrojem. Jest bowiem autorskim dziełem zakopiańskiego artysty – Henryka Burzca.

Interesujące są również trzy kapliczki kubaturowe, z typu architektonicznych, zlokalizowane przy ul. Cieszyńskiej 209 w Cisówce, na skrzyżowaniu ulic Dąbrowskiego i Komuny Paryskiej w Moszczenicy oraz przy ul. Bema w Boryni.

Zabudowa pałacowa, dworska wraz z zespołami parkowymi.

Ważnymi obiektami w historii miasta są reprezentacyjne budowle, jakimi są: pałac i dwory. Najcenniejszymi tego typu obiektami, wpisanymi do rejestru zabytków są: barokowy pałac w Boryni i późnorennesansowy dwór obronny w Bziu Zameckim.

Pałac w Boryni został bardzo pieczołowicie odrestaurowany przez prywatnego właściciela i jest użytkowany jako hotel. W Boryni znajdują się fragmenty parku przypałacowego, a luźno rozmieszczone drzewa i grupy drzew zajmują wschodnią część obecnej działki. W obecnym kształcie nie ma możliwości jednoznacznego określenia typu pierwotnej kompozycji. Najprawdopodobniej stanowiły one niegdyś fragment skupisk w obrębie dużego założenia parkowego. Najbardziej okazałe z drzew – lipa drobnolistna, rosnąca na południowy zachód od pałacu pełniła kiedyś funkcję singeltona.

Na terenie miasta znajduje się przekształcony dwór obronny w Bziu Zameckim użytkowany obecnie jako przedszkole, w pobliżu którego znajduje się pozostałość dawnego parku. Park dworski zlokalizowany jest na północ i wschód od budynku dworskiego i oddziela go od zabudowań folwarcznych. Park ma charakter krajobrazowy o trudnym dziś do ustalenia układzie przestrzennym.

Najprawdopodobniej przy tworzeniu kompozycji oparto się na drzewostanie siedliskowym, gdyż część dębów szypułkowych oraz lip drobnolistnych jest starsza niż przypuszczalny czas założenia parku. Układ kompozycyjny częściowo zatarty. Niewielka zachowana część nasadzeń krzewów ozdobnych.

Najbardziej zagrożony ze względu na stan techniczny i brak zainteresowania ze strony prywatnego właściciela – jest dwór rodziny Witczaków w Jastrzębiu Dolnym na Mendowcu (przy ul. Lompy 10). Przy dworze znajduje się zespół wartościowego starodrzewu, a sam obiekt powinien być chroniony ze względu na miejsce rodziny Witczaków w historii miasta.

Zabudowa wiejska.

Najliczniejszą grupą obiektów zabytkowych rozproszonych na terenie dawnych historycznych wsi są budynki mieszkalne – pozostałości dawnej zabudowy o charakterze wiejskim (chałupy, zagrody z budynkami gospodarskimi), jednak większość z tych budynków została przynajmniej częściowo przekształcona lub znajduje się w bardzo złym stanie technicznym.

W niekompletnym stanie lub szczątkowo zachowały się założenia folwarczne w: Bziu, Szerokiej, Ruptawie i Boryni. Istniejące obiekty w większości są silnie przekształcone lub znajdują się w złym

i bardzo złym stanie technicznym. Najbardziej wartościowym i najlepiej zachowanym zespołem tego typu jest folwark w Szerokiej.

Budynki użyteczności publicznej.

Do zachowanych obiektów tego typu zaliczają się dawne szkoły publiczne, katolickie lub ewangelickie, pełniące obecnie nadal funkcję szkół (Pruska Szkoła Powszechna w Szerokiej, ul. Fredry 20 – budynek wyremontowany; Szkoła katolicka w Bziu, ul. Świerczewskiego – rozbudowany; Szkoła Powszechna w Ruptawie – ul. Płonki 23), biurową (D. Szkoła gminna w Jastrzębiu Górnym, obecnie – Powiatowy Urząd Pracy, ul. Pszczyńska 134) lub przedszkoli (D. Szkoła katolicka w Jastrzębiu Górnym, ul. Pszczyńska 158; Szkoła ewangelicka w Bziu, ul. Świerczewskiego 61).

Zachowały się budynki dawnych gospód (d. gospoda rodziny Dziwoki, Bzie, ul. Świerczewskiego 54) oraz budynki o dachach kolebkowych – funkcja pierwotna nieznana o. budynek handlowo-usługowy (Ruptawa, ul. Libowiec 2 i Borynia, ul. Świerklańska 87) oraz dawna strażnica celna w Ruptawie ul. Cieszyńska 101.

Budynki mieszkalne.

Poza dzielnicą Zdrój istnieją na terenie miasta nieliczne przykłady zabytkowych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – najbardziej wartościowa jest kolonia robotnicza w Moszczenicy przy ulicy Armii Krajowej (4 budynki).

Obiekty i zespoły kolejowe.

W związku z budową linii kolejowej Żory – Wodzisław w latach 1908–11 na terenie miasta zrealizowano cztery zespoły dworcowe: Jastrzębie-Zdrój (wraz z wieżą wodną), Jastrzębie Górne, Bzie i Moszczenica. Linia kolejowa Moszczenica – Cieszyń powstała w latach 1934–36 – w 1936 r. zbudowano dworzec kolejowy w Ruptawie i przystanek osobowy „Zofiówka” (rozebrany w ostatnich latach). Wszystkie te budynki mają wysoką wartość zabytkową i posiadają opracowane tzw. białe karty. Nie pełnią one pierwotnej funkcji, gdyż w 1998 r. zakończono użytkowanie linii kolejowych na terenie miasta. Budynki czterech zachowanych dworców kolejowych w większości są nieużytkowane i zagrożone postępującą dewastacją. Dworzec w Zdroju zdewastowany po pożarze został rozebrany. Obiekty dworców, będące własnością PKP, zaniedbane w stopniu grożącym utratą wartości zabytkowej – są przykładem wadliwego zarządzania budynkami zabytkowymi.

Cmentarze wraz z zabytkowymi nagrobkami.

W najbliższym otoczeniu historycznych kościołów w Szerokiej, Jastrzębiu Górnym, Moszczenicy, Ruptawie oraz w Bziu Zameckim zlokalizowane zostały cmentarze parafialne. Wszystkie te obiekty, mimo iż posiadają ponad stuletnią historię, straciły swe cechy zabytkowe. Na każdym z cmentarzy parafialnych (w Jastrzębiu Górnym, Szerokiej, Moszczenicy, Bziu Zameckim oraz na katolickim i ewangelickim w Ruptawie) zachowało się jedynie kilka historycznych nagrobków, wszystkie nagrobki otrzymały indywidualne karty ewidencyjne w 2008 r. Do najcenniejszych zalicza się najstarszy nagrobek na terenie miasta, wykonany w II ćw. XIX w. - Georga, Anny i Julisa Galisch`ów – na cmentarzu rzymsko-katolickim w Ruptawie. Walec zabytkowy posiada również niewielki nagrobek Blandyny Frey na cmentarzu w Bziu Zameckim oraz pomnik poświęcony poległym podczas I wojny światowej i powstańcom śląskim w Szerokiej – z ekspresjonistyczną rzeźbą Piety. Na żadnym z cmentarzy nie zachowała się pierwotna zieleń cmentarna, która w ostatnim okresie uległa masowej wycince. Pierwotnie cmentarze posiadały obsadzenia szpalerowe drzewami liściastymi po obwodzie oraz wzdłuż głównych alei (często były to lipy). Obecnie nieliczne okazy starodrzewia znajdują się na cmentarzu w Jastrzębiu Górnym,

natomiast w Moszczenicy i na cmentarzu katolickim w Ruptawie zachowały się rozłożyste dęby szypułkowe, będące pomnikami przyrody.

Park Zdrojowy.

Niezwykle istotnym w krajobrazie Jastrzębia-Zdroju jest park zdrojowy. Park zlokalizowany jest w centrum dawnego uzdrowiska. Pierwotnie przecięty na dwie nierówne części deptakiem (obecnie ul. 1. Maja). Część północna parku ma charakter zróżnicowany. Ze względu na lokalizację w obrębie naturalnego wąwozu, część parku ma charakter naturalny, gdzie cieniste alejki i romantyczne mostki oraz schody terenowe skłaniają do spokojnego, kontemplacyjnego wypoczynku. Część centralna fragmentu północnego ma charakter reprezentacyjny i ukształtowana została w stylu wspólnym dla wielu XIX wiecznych uzdrowisk. Alejki wytyczono tam regularnie, uzupełniając je małą architekturą. Wszystkie zbiegają się do centralnego, prostokątnego placu przed Domem Zdrojowym. W tej części parku zlokalizowano największą liczbę drzew i krzewów egzotycznych. Ogółem w parku zinwentaryzowano 147 gatunków drzew i krzewów, z czego znaczna część to egzotyczne. We wschodniej części park znowu przechodzi w kompozycję swobodną, kończącą się tzw. Kozim Jarem. W obrębie tej części parku sukcesywnie powstawały obiekty sanatoryjne i uzdrowiskowe rozrzucone po całym terenie. W zależności od czasu powstania nosiły charakter architektury uzdrowiskowej XIX w. aż do modernistycznej i stylu zakopiańskiego. Część południowa ma charakter zbliżony do naturalnego, ponieważ rozplanowano ją na stoku opadającym w dolinę od budynków sanatoryjnych zlokalizowanych tu wzdłuż ulicy. Uzyskany w ten sposób układ jest lekko zgeometryzowany. Rozpoczyna się schodami terenowymi prowadzącymi od obiektów w dół, gdzie na dużych przestrzeniach trawiastych zlokalizowano sztuczny staw z wyspą, fontannę i kilka nieregularnych grup drzewostanu. W tej części mniej jest egzotycznych nasadzeń parkowych.

Rewitalizacja terenów parkowych jest przedmiotem wielorakich działań Miasta w okresie ostatnich lat.

5.2.4. Zabytki ruchome

Na terenie Jastrzębia-Zdroju zachowało się kilkadziesiąt obiektów małej architektury. Są to zarówno drewniane krzyże, kapliczki skrzynkowe, kapliczki domkowe, figury przydrożne oraz najliczniej występujące krzyże kapliczkowe z figurą Chrystusa i Matki Boskiej i krzyże z figurą Chrystusa i Matki Boskiej. Do najcenniejszych zalicza się późnobarokowa kaplica św. Jana Nepomucena z końca XVIII w. w Szerokiej – wpisana do rejestru zabytków. W Szerokiej i w Bziu Zameckim w otoczeniu kościoła i cmentarza zachowały się również obiekty małej architektury, tworzone przez figury świętych i krzyże przycementarne. Szczególnie istotna jest figura maryjna na słupie, zlokalizowana na kopcu, przed kościołem parafialnym w Szerokiej. Jest to najstarszy obiekt małej architektury z terenu miasta (pochodzący z 1768 r.).

Interesujące są również: figura św. Jana Nepomucena przy cmentarzu w Bziu Zameckim, niezwykle rzadko spotykany żeliwny krucyfiks z postacią anioła na cokole z 1874 r., umieszczony na kamiennym postumencie (przy ul. Świerczewskiego 242 w Bziu Dolnym), czy najstarszy krzyż kamienny z figurą Chrystusa i Matki Boskiej na terenie miasta z 1826 r. – u zbiegu ulic Rolniczej i Cichej w Bziu Zameckim.

Zabytkowe figury, krzyże kapliczkowe, krzyże oraz kaplice architektoniczne – zostały w poprzedniej edycji programu potraktowane łącznie, opracowano dla nich w 2008 r. 74 karty adresowe, przy czym tylko 33 obiekty mają charakter zabytkowy i są zabytkami ruchomymi. Trzy najbardziej wartościowe obiekty z tej grupy zostały wpisane w latach 2011–2014 do rejestru zabytków ruchomych województwa śląskiego.

Ponieważ zgodnie z obowiązującą w 2016 r. interpretacją przepisów o ochronie zabytków przedmiotem Gminnej Ewidencji Zabytków mogły być tylko zabytki nieruchome, do których zaliczono kaplice architektoniczne (domkowe) - opracowano tylko dla nich w 2016 r. karty adresowe GEZ. Dla pozostałych

zabytkowych obiektów małej architektury: krzyży, kapliczek i pomników opracowano 46 kart adresowych w ramach aktualizacji GEZ w roku 2021.

Do zabytków ruchomych na terenie miasta zalicza się również wyposażenie historycznych kościołów – w przypadku kościoła p.w. św. Katarzyny i kościoła p.w. św. Barbary i św. Józefa – chronione wraz z budynkiem wpisem do rejestru zabytków.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Obszar dzisiejszego miasta zawiera się dzisiaj w ośmiu obszarach Archeologicznego Zdjęcia Polski, z czego pięć arkuszy obejmuje większość powierzchni miasta. Są to arkusze: AZP 105-43 – niezbadany, AZP 105-44 – niezbadany, AZP 104-43 – niezbadany, AZP 104-44 – zbadany, AZP 103-44 – zbadany. Pozostałe arkusze obejmujące niewielkie fragmenty powierzchni to: AZP 103-43 – niezbadany, AZP 106-43 – niezbadany, AZP 106-44 – zbadany (stanowisk archeologicznych w Jastrzębiu-Zdroju brak).

Stan rozpoznania archeologicznego terenów dzisiejszego Jastrzębia-Zdroju był przed 2016 r. bardzo zły, ze względu na brak badań powierzchniowych i niewielkie rozpoznanie obszaru miasta pod względem archeologicznym. Niewiele było znanych archiwalnych stanowisk archeologicznych (żadne nie posiada nawet numeracji archiwalnej). W 2016 r. sytuacja uległa zmianie, gdyż w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski wykonano badanie dla arkuszy AZP 103-44 i AZP 104-44 – wyniki przekazane Urzędowi Miasta pismem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach znak K-AR.5135.3.2016.KW z dnia 8 stycznia 2016 r. Na terenie miasta zlokalizowanych jest 36 stanowisk archeologicznych (jedno z nich mieści się na terenie Krzyżowic, ale strefa przekracza granicę administracyjną Jastrzębia-Zdroju). Stan ten nie uległ do 2021 r. zmianie. Na terenie Jastrzębia-Zdroju wskazano również 4 stanowiska o nieustalonej lokalizacji.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

W Jastrzębiu-Zdroju działalność muzealna lub zbliżona do muzealnej prowadzona jest w następujących placówkach:

Galeria Historii Miasta.

W Parku Zdrojowym, w budynku dawnych Łazienek II, od listopada 2010 r. funkcjonuje Galeria Historii Miasta, w której wystawiane są zmienne i stałe ekspozycje dotyczące historii i kultury Jastrzębia-Zdroju oraz Śląska. Od samego początku GHM skupiła się głównie na gromadzeniu, przechowywaniu i udostępnianiu zabytków związanych z miastem Jastrzębie-Zdrój, kładąc główny nacisk na: dokumenty, pamiątki, fotografie i inne przedmioty związane z: historią uzdrowiska, budową, historią i współczesnością miasta oraz jastrzębskich kopalń, działalnością jastrzębskiej „Solidarności”, sztukę plastyczną będącą wytworem środowisk górniczych oraz zabytki techniki i kultury górniczej, wszystkie elementy tradycyjnej kultury materialnej i duchowej ludności autochtonicznej (dokumenty, fotografie, narzędzia rolnicze, przedmioty codziennego użytku, ubiór, rękodzieło i sztuka ludowa). Ważnym aspektem działalności placówki jest prowadzenie edukacji z zakresu historii i etnografii miasta i regionu. Placówka od momentu powstania pełni rolę ośrodka wystawienniczego. Obecnie w GHM zobaczyć można następujące wystawy stałe: „Chata śląska”, „Moje M”, „Miasto młodości, pracy i pokoju”, „Historia węglem pisana”, „Rzeźba w węglu i graficie”, „Henryk Sławik”. Oprócz tego placówka organizuje wystawy czasowe.

Placówka wydaje ponadto kwartalnik pod nazwą „Biuletyn Galerii Historii Miasta”, w którym publikowane są artykuły z zakresu historii oraz etnografii miasta. Autorami artykułów są pracownicy placówki, a także nauczyciele, członkowie zaprzyjaźnionych organizacji, a także lokalni pasjonaci historii.

Tutaj spotykają się i integrują miłośnicy historii oraz tradycji ziemi jastrzębskiej, artyści oraz członkowie lokalnych organizacji. Organizowane są wernisaże, konferencje popularno-naukowe, spotkania ze znanymi

osobami, wieczorki poetyckie, koncerty muzyczne oraz widowiska – inscenizacje tradycyjnych zwyczajów. Galeria Historii Miasta jest organizatorem licznych konkursów m.in. z wiedzy o mieście, genealogicznych, fotograficznych, plastycznych. GHM organizuje imprezy plenerowe, nawiązujące do historii ziemi jastrzębskiej m.in. Piknik w PRL-u czy Piknik w kurorcie. GHM udostępnia także bogate archiwum i bibliotekę, wszyscy chętni mogą uzyskać w placówce informacje z zakresu historii i tradycji ziemi jastrzębskiej.

Muzeum Dzwonków

Do 2008 r. w sołectwie Szeroka funkcjonowało największe w Europie muzeum dzwonków liczące ponad 2,7 tys. eksponatów. Po śmierci właściciela ks. Antoniego Łatko zgodnie z wolą jego spadkobiercy, zbiory zostały przewiezione do podwarszawskiego zakonu sióstr Loretanek. Tym samym muzeum w Jastrzębiu-Zdroju Szerokiej zostało zlikwidowane. Muzeum obejmujące kolekcję Krzysztofa Zagai liczącą około 7 500 dzwonków otwarto w maju 2019 roku w nowej lokalizacji, budynku D. Sanatorium Spółki Brackiej przy ul. 1 Maja 61; jest to prawdopodobnie największa tego typu kolekcja na świecie.

Muzeum im. prof. Rudolfa Ranoszka

W Szkole Podstawowej nr16 w Jastrzębiu-Zdroju Moszczenicy znajduje się szkolne muzeum im. prof. Rudolfa Ranoszka – patrona szkoły. Znajduje się w nim ekspozycja pamiątek po Profesorze, a także związanych z sołectwem.

Muzeum Regionalne w Wodzisławiu Śląskim

Ponieważ w Jastrzębiu-Zdroju nie istnieje muzeum państwowe, ze względu na rejonizację i dawną przynależność miasta do powiatu wodzisławskiego, wiele eksponatów pochodzących z jego obszaru znajduje się w Muzeum Regionalnym w Wodzisławiu Śląskim, mieszczącym się w Pałacu Dietrichsteinów.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne, miejsca pamięci

Do dziedzictwa niematerialnego zaliczamy np. nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne, zwyczaje, przekazy ustne, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

W przypadku Jastrzębia-Zdroju możemy podzielić to dziedzictwo na dwie grupy: historyczną, związaną z zatartą częściowo historyczną strukturą przestrzenną – tu należy chronić tradycyjne nazwy miejscowości (zostały one mimo przekształceń struktury miasta zachowane) oraz pamięć o wydarzeniach i wybitnych osobistościach związanych z historią miasta (jak rodzina Witczaków czy prof. Ranoszek).

Drugą grupę stanowią wydarzenia związane z historią współczesną (marsz śmierci, porozumienia jastrzębskie, pacyfikacji kopalni Manifest Lipcowy ob. „Zofiówka” 15 grudnia 1981 r.).

Pamięć o tych wydarzeniach ważnych dla historii miasta chroniona jest w postaci miejsc pamięci narodowej – są to tablice, pomniki lub groby upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości.

Są to 22 miejsca na terenie miasta, z czego 19 chronionych jest zapisami planów miejscowych:

1. Grób zbiorowy wojenny sierż. Józefa Obracaja i ppor. Leona Woryna żołnierzy Armii Krajowej zamordowanych przez Gestapo 7 sierpnia 1943 r., Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny;
2. Grób zbiorowy wojenny 22 więźniów byłego hitlerowskiego obozu KL Auschwitz-Birkenau, którzy zginęli w czasie ewakuacji w styczniu 1945 r., Bzie, cmentarz parafialny;

3. Cmentarz wojenny oraz pomnik żołnierzy Armii Czerwonej i Armii Czechosłowackiej gen. Swobody, którzy zginęli w 1945 r. w walce o wyzwolenie Ziemi Jastrzębskiej, Jastrzębie Dolne, ul. Boża Góra Prawa;
4. Pomnik upamiętniający miejsce powitania Wojska Polskiego 4 lipca 1922 r., Bzie, ul. Pszczyńska;
5. Płyta upamiętniająca miejsce męczeńskiej śmierci 15 więźniów KL Auschwitz-Birkenau w czasie ewakuacji obozu 19-20 stycznia 1945 r. z Oświęcimia do Wodzisławia, Park Zdrojowy;
6. Mogiła zbiorowa wojenna 36 więźniów byłego KL Auschwitz-Birkenau, którzy ponieśli śmierć z rąk hitlerowskich okupantów w czasie transportu kolejowego do Wodzisławia w styczniu 1945 r. - tablica, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, przy cmentarzu parafialnym św. Katarzyny;
7. Grób zbiorowy wojenny poległych w czasie I wojny światowej – nazwiska, Moszczenica, cmentarz parafialny;
8. Tablica upamiętniająca Albina Stencła, Józefa Obracaja i Leona Worynę żołnierzy Armii Krajowej. Tablica w miejscu ich śmierci w dniu 7 sierpnia 1943 roku, Jastrzębie Górne, skrzyżowanie ul. Rybnickiej z ul. Gagarina;
9. Grób zbiorowy wojenny: Teodora Bujaka, Jana Szmuka i Józefa Firuta poległych w czasie walk powstańczych w okolicach Odry w dniu 3 marca 1921 r., Moszczenica, cmentarz parafialny;
10. Grób zbiorowy wojenny: Adolfa Wodeckiego, Leona Kupsza, Pawła Grzonki, Maksymiliana Bronnego, Kontantego Cnoty zamordowanych 20 sierpnia 1919 r., Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny;
11. Pomnik ku czci mieszkańców Jastrzębia, Boryni i Szerokiej poległych w czasie II wojny światowej, Szeroka, ul. Reja /Węglowa przy KWK "Borynia";
12. Grób wojenny Karola Zioly – sapera, zginął od wybuchu miny 21 sierpnia 1945 - pomnik nagrobny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny;
13. Grób zbiorowy wojenny mieszkańców Szeroczan poległych w czasie I wojny światowej i w czasie III Powstania Śląskiego, Szeroka, ul. Powstańców Śl., cmentarz parafialny;
14. Grób zbiorowy wojenny Antoniego Kumora z Zawiercia i Pawła Sterniczuka z Równego – żołnierzy Wojska Polskiego poległych 1 września 1939 r., Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny;
15. Grób Mikołaja Witczaka uczestnika Powstań Śląskich, żołnierza walczącego w II wojnie światowej – Zdrój, cmentarz;
16. Tablica upamiętniająca księży Dekanatu Jastrzębskiego zamordowanych w czasie II wojny światowej: ks. Fr. Macherski, ks. E. Rduch, ks. Fr. Styra, ks. Fr. Zdziebło, ks. J. Kania. Jastrzębie-Zdrój, ul. 1 Maja, Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa;
17. Pomnik Sybiraków , na cmentarzu ewangelicko-augsburskim, Ruptawa, ul. Cieszyńska 23;
18. "DRZEWO WOLNOŚCI" zasadzone 4.07.1922 r. na pamiątkę włączenia Śląska do macierzy. Szeroka;
19. Pomnik upamiętniający podpisanie Porozumień Jastrzębskich 3.09.1980 r., Osiedle "Zofiówka", ul. Rybnicka;
20. Tablica upamiętniająca Henryka Sławika, który oddał życie, ratując tysiące obywateli polskich na Węgrzech w czasie II wojny św. na budynku szkoły, w którym się uczył, Szeroka, Osiedle 1000-lecia 9;
21. Tablica upamiętniająca żołnierzy Wojska Polskiego oraz okolicznych mieszkańców, którzy zginęli w tym miejscu 1 września 1939 r., Osiedle Bogoczowiec;

22. Tablica upamiętniająca zaginionych bez wieści w 1947 r. por. Pawła Cierpiola "Makopol" Dowódcę Rybnickiego Inspektoratu AK oraz pchor. Antomiego Stajera "Lew", Dowódcę Kompanii AK; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny przy kościele św. Katarzyny.

5.2.8. Dobra kultury współczesnej

Zgodnie z definicją (określoną w art. 2 pkt 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.) dobra kultury współczesnej są to „*niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna*”. Ustawodawca wprowadził więc dwa pojęcia: zabytku i dobra kultury współczesnej, co oznacza, iż wprowadzono rozróżnienie przedmiotu ochrony i jej prawnej formy. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przedstawił stanowisko w kwestii ochrony dóbr kultury współczesnej w piśmie l.dz. DOZ-OAiK-6700/963/11(IG) z dnia 19 października 2011 r. Minister wyjaśnił, że nie wolno dokonywać interpretacji, zgodnie z którą dobro kultury współczesnej miałyby podlegać ochronie właściwej zabytkom. Informuje również, iż dla ochrony dóbr kultury przewidziano inne rozwiązania prawne. W myśl art. 2 ust 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano, że jej przepisy nie naruszają przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jest to szczególnie istotne ze względu na fakt, iż różne organy administracji są właściwe do realizacji zadań z zakresu ochrony zabytków oraz planowania przestrzennego.

Ochrona dóbr kultury współczesnej stanowi zadanie własne gminy. Wskazanie takich obiektów i określenie zasady ich ochrony (np. w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) należy do kompetencji gminy, której ustawodawca przypisał wyłączne prawo ochrony dóbr kultury współczesnej poprzez instytucje planowania przestrzennego.

Interpretację tą podtrzymał Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków gdy (pismo znak K-NR.5140.1.2017.PŚ z dnia 27 marca 2017 r.) zaopiniował negatywnie propozycje Gminy włączenia na listę GEZ dwóch budynków przemysłowych z 1961 r. - obiektów kopalni JAS-MOS, ul. Górnicza 1 o wysokich walorach artystycznych i unikalnej konstrukcji żelbetowej – cechowni z betonową kopułą i hali sprężarek.

Na terenie Jastrzębia-Zdroju zgodnie z Planem Zagospodarowania przestrzennego Województwa śląskiego "Plan 2020+" na liście 37 najcenniejszych współczesnych dzieł architektury, nie będących obiektami zabytkowymi z uwagi na „nieodległy” czas powstania, zawierający się w przedziale 35 – 25 lat, wskazano jeden obiekt: kościół p. w. NMP Matki Kościoła, ul. ks. Jerzego Popiełuszki 1A, autor Mieczysław Król, realizacja 1975-1980 r. Obiekt ten i wskazane powyżej dwa obiekty przemysłowe Miasto zamierza chronić w ramach swoich kompetencji miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, gdyż ochrona dóbr kultury współczesnej nie jest – i nie może być w świetle przedstawionej argumentacji MKiDN – przedmiotem niniejszego opracowania.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony na terenie miasta

Aktualnie na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój zabytki chronione są w formie:

- wpisu do rejestru zabytków,
- ustaleń ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla indywidualnie wskazanych obiektów oraz stref ochrony konserwatorskiej,
- Gminnej Ewidencji Zabytków – (aktualizacja z 2021 r. opracowana w formie tabel i kart adresowych zabytków) oraz „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2013-2020”

przyjętego Uchwałą Nr XII.83.2013 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 27 czerwca 2013 r. - aktualne opracowanie jest edycją na lata 2021-2024.

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój nie ma obiektów uznanych za pomnik historii oraz nie utworzono parku kulturowego. 42 obiekty z terenu Jastrzębia-Zdroju posiadają karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (karty białe).

5.3.1. Zabytki objęte ochroną prawną przez wpis do rejestru zabytków

Spśród **zabytków nieruchomych**, wymienionych w art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój rejestr zabytków obejmuje 9 pozycji (ochrona 17 budynków i parku zdrojowego).

Lp.	Adres	Obiekt	Nr rejestru zabytków Data wpisu
1	Jastrzębie-Zdrój Jastrzębie Górne ul. Nepomucena 2 (adres wg WKZ ul. Pszczyńska 128 B)	Kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny z XIX w., barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/737/66 5 VIII 1966 województwo katowickie
2	Jastrzębie-Zdrój ul. księdza biskupa Bednorza 1A	Kościół parafialny pod wezwaniem św. Barbary i św. Józefa z XVII w., przeniesiony z Wodzisławia Śląskiego Jedłownika. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/738/666 5 VIII 1966 województwo katowickie
3	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja 32	Budynek Sądu Rejonowego, wzniesiony na początku XX w., bez wyraźnych cech stylowych. Granice ochrony obejmują cały budynek.	A/1468/92 23 VI 1992 województwo katowickie
4	Jastrzębie-Zdrój ul. 1 Maja i Witczaka	Zespół uzdrowiskowy, którego integralnymi elementami są: 1) park zdrojowy z elementami małej architektury 2) dom zdrojowy (ul. Witczaka 5), 3) Łazienki II (ul. Witczaka 3), 4) Łazienki I (ul. Witczaka 4), 5) budynek mieszkalny, tzw. Masnówka (ul. Witczaka 3A), 6) klasztor (ul. 1 Maja 34A), 7) dom uzdrowiskowy (obecnie kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa i dom parafialny - ul. 1 Maja 36), 8) szpital (ulica 1 Maja 34), 9) pijalnia wód, 10) muszla koncertowa. Zespół uzdrowiskowy założony został około 1860 r. Granice ochrony obejmują cały teren parku w ramach działek wymienionych w decyzji.	A/1524/93 30 IV 1993 województwo katowickie
5	Jastrzębie-Zdrój ul. 1 Maja 49	Budynek sanatorium Dąbrówka (obecnie hotel Dąbrówka) oraz jego najbliższe otoczenie w ramach działki.	A/149/05 16 VIII 2005 województwo śląskie

6	Jastrzębie-Zdrój Borynia ul. Zamkowa 5	Pałac z XVIII w., klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/565/66 5 II 1966 województwo katowickie
7	Jastrzębie-Zdrój Bzie Zameckie ul. Klubowa 2 (adres wg WKZ ul. Zamkowa)	Dwór obronny z XVII w., późnorennesansowy. Granice obejmują całość obiektu i resztki dawnego założenia parkowego.	A/736/66 5 VIII 1966 województwo katowickie
8	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ul. Sławika 20 (adres wg WKZ ul. Powstańców Śl.)	Kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych z XVIII/XIX w. Barokowo-klasycystyczny Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/571/66 5 II 1966 województwo katowickie
9	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ul. Powstańców Śl. 127- rejon	Kapliczka przydrożna z XVIII w., późnobarokowa z elementami klasycystycznymi. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia.	A/572/66 5 II 1966 województwo katowickie

Szczegółowy wykaz zabytków znajduje się w Tabeli 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków – ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków, będącej wraz z kartami adresowymi elementem aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków 2021 r.

W okresie ostatnich lat do rejestru **zabytków ruchomych** województwa śląskiego B zostały wpisane 3 zabytki sakralne z terenu Jastrzębia-Zdroju.

Adres	Obiekt	Nr rejestru zabytków Data wpisu
Jastrzębie-Zdrój przy drodze na cmentarz zbieg ul. Cicha i Karola Świerczewskiego (obecnie Niepodległości)	Rzeźba Święty Jan Nepomucen z końca XVIII w.	B/205/11 25 lutego 2011 r. województwo śląskie
Jastrzębie-Zdrój zbieg ul. Sławika i Powstańców Śl.	Słup Maryjny, składający się z postumentu pochodzącego z 1918 r. i figury Najświętszej Marii Panny powstałej w 1768 r.	B/283/14 1 września 2014 r. województwo śląskie
Jastrzębie-Zdrój zbieg ul. Sławika i Powstańców Śl.	Krzyż Męki Pańskiej, wykonany w 1855 r., o cechach ludowych	B/284/14 1 września 2014 r. województwo śląskie

5.3.2. Zabytki chronione ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Według stanu na sierpień 2021 r. w Jastrzębiu-Zdroju obowiązywało 46 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – obejmujących cały obszar gminy z wyjątkiem dawnych terenów kolejowych (wyłączonych z opracowania planów jako tereny zamknięte).

Z wymienionych powyżej obiekty wskazane do ochrony konserwatorskiej występują w 14 planach – wyszczególniono obiekty wpisane do rejestru, chronione z mocy prawa (17 budynków i Park Zdrojowy), wskazano do ochrony 88 budynków i ustanowiono 13 stref ochrony konserwatorskiej.

Listę obiektów wskazanych do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz zasady ich ochrony przyjęto zgodnie z ustaleniami „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój*” omówionymi w rozdziale 5.1.1.

Poza wymienionymi poniżej również miejsca pamięci na terenie miasta (19 miejsc) chronione są zapisami planów miejscowych.

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
Sz 73 Szeroka	Uchwała Nr VII/69/2007 z 22.03.2007r. /Dz. U. W. Ś. Nr 97 poz. 1972 z dnia 4.06. 2007r.	- B78 - dom mieszkalny, Szeroka, ul. Powstańców Śląskich 98, dz. 543/83 k.m. 4, obręb Szeroka, - B89 - ośrodek opiekuńczy, dawny klasztor sióstr Służebniczek NMP, Szeroka, ul. Partyzantów 110, 116/61k.m.4 obręb Borynia, - K01- kapliczka kubaturowa neogotycka z 1870r, Borynia, ul. Bema, na wschód od bud. nr 5.
Bz 77 Bzie	Uchwała Nr VII/71/2007 z 22.03.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 104 poz. 2102 z dnia 18.06.2007r	- B09 - dawny budynek dworca PKP(stacja kolejowa Bzie - nieczynna) obecnie mieszkalny, handel; Bzie Górne, ul. Świerczewskiego 6, - B10 - WC (stacja kolejowa Bzie- nieczynna); Bzie Górne, ul. Świerczewskiego6, - B11 - dom PGR Pawłowice; Bzie Górne, ul. Rolnicza 1, - B12 - magazyn PGR Pawłowice; Bzie Górne, ul. Rolnicza 1, - B13 - stodoła PGRPawłowice; Bzie Górne, ul. Rolnicza 1 - B14 - Szkoła Podstawowa nr 15; Bzie Górne, ul. Świerczewskiego 34, - B15 - dom - bar, gastronomia; Bzie Górne, ul. Świerczewskiego 54. strefy ochrony konserwatorskiej - S01 - Bzie Górne, folwark, ul. Rolnicza, - S02 - Bzie Zameckie, cmentarz, ul. Cicha.
R 84 Ruptawa	Uchwała Nr VII/72/2007 z 22.03.2007r. . / Dz. U. W. Ś. Nr 96 poz. 1942 z dnia 31.05.2007r.	Rejestr - A2 - nr rejestru 736/666 z 05.08.1966 r.: dwór obronny (obecnie Przedszkole, NFZ i przychodnia), Bzie Zameckie, ul. Klubowa 2, dz. 172/14, 303/14, 306/14, k.m. 5, obręb Bzie Zameckie. GEZ - B54 - kościół parafialny ewangelicko-augsburski, Ruptawa, ul. Cieszyńska 23, - B55 - Dom Sołecki, dawna strażnica celna, Ruptawa, ul. Cieszyńska 101, - B75 - dom mieszkalny, Bzie Zameckie, ul. Cicha 160,naprz. wejścia na cmentarz. strefy ochrony konserwatorskiej - S03 - Bzie Zameckie, dwór obronny, - S11 - Ruptawa, kościół ewangelicko-augsburski.
M 85 Moszczenica	Uchwała Nr VII/73/2007 z 22.03.2007r. . / Dz. U. W. Ś. Nr 104 poz. 2103 z dnia 18.06.2007r.	- B52 - kościół p.w. Matki Boskiej Różańcowej, Moszczenica, ul. Kasztanowa / Kościelna, - B53 - nieczynny przystanek PKP "Zofiówka", Ruptawa, ul. Przemysłowa, dz. 523/52, k.m.1, Ruptawa, - B56 - dom mieszkalny, część dawnego folwarku z XIX w., Ruptawa, ul. Kilińskiego 1B, - B56 A - obora, obecnie hurtownia, część dawnego folwarku z XIX w., Ruptawa, ul. Kilińskiego 1B,

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
		- B72 - dom mieszkalny z 1934 r., Ruptawa, ul. Cieszyńska 112. strefa ochrony konserwatorskiej - S08 - Moszczenica, kościół Matki Boskiej Różańcowej.
R 87 Ruptawa	Uchwała Nr VII/74/2007 z 22.03.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 104 poz. 2104 z dnia 18.06.2007r	- B57 - kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny, Ruptawa, ul. ks. Płonki, dz. 72/55, k.m. 4, obręb Ruptawa, - B58 - dom – sklep, Ruptawa, ul. Kilińskiego 15, dz. 135/56, k.m. 4, o Ruptawa, - B59 - Szkoła Podstawowa Nr 17, Ruptawa, ul. Kilińskiego 31, k.m. 5, o Ruptawa. S10 -strefa konserwatorska obejmująca kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Ruptawie
R 88 Ruptawa	Uchwała Nr VII/75/2007 z 22.03.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 104 poz. 2105 z dnia 18.06.2007r	-B60 - budynek dworca (stacja kolejowa Ruptawa, nieczynna), Ruptawa, ul. Zdzieby 13, dz. 920/286, k.m. 5, obręb Ruptawa, -B73 - dom mieszkalny ze stodołą, Ruptawa, ul. Wyzwolenia 30, dz. 357/5, k.m. 6, obręb Ruptawa, - B74 - dom mieszkalny ze stodołą, Cisówka, ul. Cieszyńska 212, dz. 758/40, k.m. 1, obręb Cisówka, -B79 - dom mieszkalny, ul. prof. Ranozka 141, dz.443/118, 368/118, obręb Moszczenica. -K29 - kapliczka św. Jana Nepomucena, Cisówka, ul. Cieszyńska, na pn. - wsch. od budynku nr 215, dz. 245/33, k.m. 2, obręb Cisówka.
Bo 72 Borynia	Uchwała Nr XII/119/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 160 poz. 2996 z dnia 25.09.2007r.	Rejestr A1- nr rejestru 565/66 z 05.02.1966; Pałac, Borynia, ul. Zamkowa 5, dz. 372/36 k.m. 11 obręb Borynia, - A7- nr rejestru 571/66 z 05.02.1966; Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych, Szeroka, ul. Powstańców Śląskich, dz. 93 k.m. 4 obręb Szeroka, - A8- nr rejestru 572/66 z 05.02.1966; Kapliczka przydrożna, Szeroka, ul. Powstańców Śląskich (na północ od bud. nr 125), dz. 30 k.m. 4 obręb Szeroka. GEZ B01- dom mieszkalny – d. Prezydium z ok. 1900 r; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 245, - B02- dom mieszkalny z ok. 1900 r; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 247, - B03- dom mieszkalny z ok. 1900 r; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 249, - B04- dom mieszkalny z ok. 1900 r; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 249A, - B05- budynek biurowy dawne RSP Borynia, pocz. XX w.; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 253, - B06- budynek gospodarczy - warsztat dawne RSP Borynia, pocz. XX w.; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 253, - B07- chlewnia RSP Borynia, pocz. XX w.; Borynia, ul. Powstańców Śląskich 253, - B08- dom z 1914 r. (dawny Ruch); Borynia, ul. Świerklańska 67, - B63- dom mieszkalny; Szeroka, ul. Powstańców Śląskich 123A, - B64- dom mieszkalny; Szeroka, ul. Powstańców Śląskich 119,

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
		- B65- obora z ok. 1910 r., d. PGR Szeroka; Szeroka, ul. Gagarina 125, - B66- dom oficjalisty z ok. 1910 r., d. PGR Szeroka; Szeroka, ul. Gagarina 125, - B67- magazyn zbożowy z ok. 1910 r., d. PGR; Szeroka, ul. Gagarina 123, - B68- dom mieszkalny z ok. 1910 r., d. PGR; Szeroka, ul. Gagarina 121A, - B77- dom mieszkalny, Szeroka, ul. Gagarina 17. strefy ochrony konserwatorskiej - S04- Borynia, Pałac, - S05- Borynia, folwark, ul. Powstańców Śląskich i zespół zabudowy mieszk., - S12- Szeroka, kościół Wszystkich Świętych, folwark, ul. Gagarina.
C 75 Centrum	Uchwała Nr XII/120/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 161 poz. 3000 z dnia 26.09.2007r.	Rejestr - A3, nr rejestru 738/366 z 05.08.1966 r. – kościół parafialny p.w. św. Barbary, Jastrzębie Dolne, ul. ks. bp. Bednorza 1A, działka nr 1110/60, k.m. 1, obręb Jastrzębie Dolne. GEZ -B71 - Dwór Witczaków na Mendowcu, obecnie nieużytkowany, Jastrzębie Dolne, ul. Findera 57, dz. 3175/60, k.m. 2, obręb Jastrzębie Dolne, - B81 - dom usługowo – mieszkalny (piekarnia), Jastrzębie Dolne, ul. Pszczyńska 1, - B82 - dom mieszkalny, Jastrzębie Dolne, ul. Połomska 7, - B83 - dom usługowo - mieszkalny, Jastrzębie Dolne, ul. Połomska 9.
P 74 Pochwacie	Uchwała Nr XII/121/2007 z dnia 28.06.2007r. /Dz. U. W. Ś. Nr 161 poz. 3001 z dnia 26.09.2007r	-B21 – dom mieszkalny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 123, - B84 - dom mieszkalny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 31, - B85 - dom mieszkalny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 37, - B86 - dom mieszkalny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 77a.
M 86 Moszczenica	Uchwała Nr XII/123/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 161 poz. 3002 z dnia 26.09.2007r	B49 – budynek dworcowy (stacja kolejowa Moszczenica, nieczynna, obecnie usługi handlu), Moszczenica, ul. Ranoszka, dz. 2696/27, k.m. 2, obręb Moszczenica; -B50 – toalety dworcowe i budynki gospodarcze (stacja kolejowa Moszczenica), Moszczenica, ul. Ranoszka, dz. 2696/27, k.m. 2, obręb Moszczenica, - B87 - dom mieszkalny, Moszczenica, ul. Ranoszka 38. K24 – kapliczka murowana w formie kościółka z wieżą, Moszczenica, ul. Komuny Paryskiej, róg Dąbrowskiego;
C 80 Centrum	Uchwała Nr XII/124/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 160 poz. 2997 z dnia 25.09.2007r	Rejestr - A5/1 - Park Zdrojowy, Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja / Witczaka, działki 893/14, 678/74, 471/74, 878/19, 735/19, 734/19, 753/12, 586/19, 679/74, 76, 681/41, 680/41, 832/36, 829/16, 823/19, 690/19, 683/77, k.m.2, - A5/2 - Dom Zdrojowy, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka 5, dz. 877/19

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
		k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/3 - Łazienki II, obecnie nieużytkowany, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka 3, dz. 831/36 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/4 - Łazienki I, obecnie Uniwersytet Śląski, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka 4, dz. 793/36 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/5 - Masnówka, obecnie biblioteka, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka 3A, dz. 830/16 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/6 - Klasztor, Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 34A, dz. 897/36 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/7 - Dom Uzdrowski Marii, obecnie kościół i dom parafialny, Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 36/38, dz. 605/37 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/8 - Dom Aniołów Stróżów, Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 34, dz. 603/37, 604/37 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A5/9 - Muszla koncertowa, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka (koło nr 5, na działce 893/14), - A5/10 - Pijalnia wód, Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka, dz. 564/18 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A9 - nr rejestru A/124/04 z 2005r, hotel "Dąbrówka"; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 49B, dz. 1549/47, k.m. 1 obręb Jastrzębie Zdrój. WEZ G1 - dawne sanatorium im. J. Piłsudskiego, o. szpital; Jastrzębie Zdrój, ul. Kościuszki 14, - G4 - dawne sanatorium Betania II, o. poczta, biura; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 45, - G5 - dawne Uzdrowsko ZUS, o. biura i przychodnia; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 47, - G7 - dawne sanatorium, o. Uniwersytet Śląski; Zdrój, ul. 1 Maja 61, - G8 - dawna willa "Łucja", obecnie obiekt biurowo-usługowy; Zdrój, ul. 1 Maja 15, - G9 - d. kotłownia Zakładu Sanatoryjnego "Marienheim", obecnie bud. mieszkalny, ul. 1 Maja 34B. GEZ -B70 - Łazienki Nowe, nieużytkowane; Jastrzębie Zdrój, ul. Witczaka 7, - B25 - dom mieszkalny; Jastrzębie Zdrój, ul. Zdrojowa 1, - B26 - dom mieszkalny, d. willa Antonina; Jastrzębie Zdrój, ul. Zdrojowa 3, - B31 - dom mieszkalny- biura, d. willa Europejska; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 7, - B35 - dom Św. Jacka- mieszkalny, handel, gastronomia ; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 29, - B37 - dawna willa Witczaka- obecnie Szkoła Muzyczna; Jastrzębie Zdrój, ul. Kościuszki 13A, - B38 - dom mieszkalny, handel, biura, d. willa Anna; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 37, - B43 - dom mieszkalny - willa; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 50, - B44 - dom mieszkalny - d. willa Ranoszków; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 52, - B45 - dom mieszkalny - willa; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 60, - B46 - dom mieszkalny - willa; Jastrzębie Zdrój, ul. 1 Maja 72,

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
		- B51 - zespół 4 domów; Moszczenica, ul. Armii Krajowej 90,92,94,96, - B69 - dom mieszkalny - willa, gastronomia; Jastrzębie Zdrój, ul. K. Miarki 15, - B80 - dom mieszkalny ; Moszczenica, ul. prof. Ranoszka 13. strefy ochrony konserwatorskiej - S07 - Jastrzębie Zdrój, stare uzdrowisko, - S09 - Moszczenica, zespół zabudowy mieszkaniowej.
C 64 Centrum C 64 c.d.	Uchwała Nr XII/125/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 141 poz. 2796 z dnia 28.08.2007r.	Rejestr A5 - nr rejestru 1524/93 z dnia 30.04.1993 r. Park Zdrojowy (wschodnia część parku), Jastrzębie Zdrój, pas wzdłuż ulicy Witczaka działki nr 679/41, 681/41, 823/19 oraz część parceli 893/14 k.m. 2 obręb Jastrzębie Zdrój, - A6 - nr rejestru 1468/92 z 23.06.1993 dawna „Willa Opolanka” później Sąd Rejonowy w Jastrzębiu Zdroju, Jastrzębie Zdrój, ulica 1 Maja 32 działka nr 802/38 k.m.2 obręb Jastrzębie Zdrój. WEZ -G2 dawny „Pensjonat rodziny Kałużów Sanatorium„Jastrzębianka” – wyb. w roku 1930 obecnie filia Akademii Górniczo-Hutniczej, Jastrzębie Zdrój ul. Zdrojowa 5, - G3 – dawne Sanatorium „Zakład dziecięcy Katowiczanka” wybudowany w roku 1930, Jastrzębie Zdrój ul. Zdrojowa 5a, - G6 – budynek dawnego szpitala, Sanatorium „Hutnik” wybudowany w roku 1938 obecnie Sąd Rejonowy Jastrzębie Zdrój ul. Staszica 3. GEZ B32 – dom mieszkalny - biura, dawny pensjonat rodziny Dyrków, Jastrzębie Zdrój, ul. 1Maja 14, - B34 – dom mieszkalny - handel-usługi, Jastrzębie Zdrój ul. 1 Maja 20. strefa ochrony konserwatorskiej: -SO7 b - Jastrzębie Zdrój, część starego uzdrowiska.
C 79 Centrum	Uchwała Nr XII/126/2007 z dnia 28.06.2007r. / Dz. U. W. Ś. Nr 160 poz. 2998 z dnia 25.09.2007r.	Rejestr -A4 - nr rejestru 737/66 z 05.08.1966 r.; Kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 128B, dz. 2813/152, k.m. 2, obręb Jastrzębie Górne. WEZ - G10 - Urząd Skarbowy, d. pensjonat i restauracja Hoppenów; Jastrzębie Zdrój, ul. 11 Listopada 15, - G11 - Urząd Skarbowy, dawny DW Związku Kas Chorych; Jastrzębie Zdrój, ul. 11 Listopada 13. - B17 - dom mieszkalny; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 126A, - B18 - dawna plebania; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 128B, - B19 - budynek gospodarczy; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 128B, - B20 - budynek biurowy -Powiatowy Urząd Pracy; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 134, - B22 - budynek dworcowy (stacja kolejowa Jastrzębie Zdrój, nieczynna); Jastrzębie Zdrój, ul. Dworcowa,

Symbol planu Lokalizacja	Uchwała / Publikacja	Zabytki uwaga – symbole, adresy i nazwy obiektów zgodnie z zapisami w planach miejscowych
		- B23 - warsztat dworcowy + WC (stacja kolejowa Jastrzębie Zdrój), nieużytkowany; Jastrzębie Zdrój, ul. Dworcowa, - B24 - wieża wodna (stacja kolejowa Jastrzębie Zdrój- nieczynna); Jastrzębie Zdrój, ul. Dworcowa, - B47 - dom mieszkalny, d. Bar Ubocze; Jastrzębie Zdrój, ul. Dworcowa 4, - B75 - dom mieszkalny, sklep; Zdrój, ul. 11 Listopada 59, - B88 - budynek usługowy - przedszkole, biblioteka; Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 158. strefa ochrony konserwatorskiej S06 - Jastrzębie Górne, kościół św. Katarzyny.
C 78 Centrum	Uchwała Nr XII/127/2007 z dnia 28.06.2007r. /Dz. U. W. Ś. Nr 159 poz. 2976 z dnia 24.09. 2007r	- B16 - dawny budynek dworcowy z obiektami gospodarczymi (stacja Jastrzębie Górne- nieczynna); ul. Pszczyńska, dz. 836/37 k.m. obręb Jastrzębie Górne, - B76 - dom mieszkalny, Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska 212.

W trakcie opracowania aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków 2021 stwierdzono, że kolejne 9 obiektów chronionych zapisami planów, ujętych w GEZ 2016 zostało wyburzone. Łącznie z listy zabytków chronionych zapisami planów wyburzono 17 budynków.

5.4. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Jastrzębie-Zdrój.

Obok zabytków wpisanych do rejestru i chronionych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój istnieją inne obiekty posiadające wartość historyczną i kulturową. Miasto chroni te obiekty, obejmując je Gminną Ewidencją Zabytków.

W roku 2008 na zlecenie Miasta sporządzono „Ewidencję obiektów zabytkowych i kulturowych na obszarze administracyjnym miasta Jastrzębie-Zdrój” opracowaną w formie 313 sztuk kart adresowych budynków i 74 sztuk kart adresowych krzyży i kapliczek oraz „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2008-2012”. W roku 2013 opracowano „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2013-2016” przyjęty Uchwałą Nr XII.83.2013 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 27 czerwca 2013 r.

W roku 2016 opracowana została aktualizacja – Gminnej Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój, opracowana przez Pracownię Projektową Artop, Jolanta Singer-Zemła, Marek Zemła, 40-695 Katowice, ul. Traktorzystów 33.

Przyjęto zasadę weryfikacji listy obiektów wskazanych do ochrony ze względu na ich wartość historyczną i artystyczną oraz stan zachowania cech zabytkowych – co spowodowało ograniczenie ilości obiektów objętych listą. Nie kwalifikowano do ochrony jedynie ze względu na wiek obiektów o znikomej wartości historycznej i artystycznej – przebudowanych w sposób zacierający cechy stylowe oraz w złym stanie technicznym. Dotyczy to zwłaszcza domów mieszkalnych jednorodzinnych, budynków rozproszonych poza historycznymi zespołami zabudowy.

Ponieważ zgodnie z obowiązującą w roku 2016 interpretacją prawa obiekty ruchome, którymi zgodnie z ustawą o ochronie zabytków są kapliczki i krzyże, nie były uważane za przedmiot Gminnej Ewidencji

Zabytków – sporządzone w 2008 r. 74 karty adresowe dla tych obiektów nie były w 2016 r. przedmiotem aktualizacji.

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój 2016 sporządzona w formie kart adresowych została przyjęta Zarządzeniem Prezydenta Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr OR-IV.0050.274.2017 z dnia 28 kwietnia 2017 r. wraz z zestawieniami tabelarycznymi obiektów:

Tabela 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków – ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków - 18 obiektów.

Tabela 2. Zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków – 41 obiektów (z czego 35 stanowisk archeologicznych zostało włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków – na podstawie pisma Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach znak K-AR.5135.3.2016.KW z dnia 8 stycznia 2016 r.).

Tabela 3. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – 176 obiektów.

W trakcie opracowania aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków w 2021 r. przeprowadzono kontrolę terenową stanu zachowania wszystkich obiektów objętych GEZ w 2016 roku wraz z inwentaryzacją fotograficzną. Stwierdzono, że 9 obiektów chronionych zapisami planów, ujętych w GEZ 2016 zostało wyburzone, a część obiektów objętych dotychczas ochroną utraciły z dniem opracowywania wartość zabytkową ze względu na znaczne przekształcenia lub bardzo zły stan techniczny. Część obiektów została wyremontowana w sposób eksponujący ich walory zabytkowe.

W ramach przeprowadzanej aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój istnieje również możliwość uzupełnienia ewidencji o obiekty pominięte w poprzednim opracowaniu. Po konsultacjach z Zamawiającym włączono dodatkowo do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój 44 krzyże i kapliczki o wartości zabytkowej i sporządzono dla nich karty adresowe GEZ.

Zaktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój została przedstawiona do akceptacji przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach pismem z dnia 10 sierpnia 2021 roku. Proponowane zmiany obejmowały:

1. Usunięcie z listy obiektów wpisanych do ochrony GEZ 9 obiektów wyburzonych oraz 32 obiektów, które utraciły wartość zabytkową ze względu na znaczne przekształcenia lub bardzo zły stan techniczny,
2. Włączenie do Gminnej ewidencji zabytków 44 krzyży i kapliczek o wartości zabytkowej i sporządzenie dla nich kart adresowych GEZ.

Pismem znak K-NR.5120.7.2021.K września 2021 r. Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach zaopiniował propozycje Gminy:

Zaopiniowano pozytywnie zamierzenie polegające na włączeniu do gminnej ewidencji zabytków 44 kapliczek i krzyży (według załączonego wykazu). Nakazano uzupełnienie ewidencji o:

- Grób zbiorowy Powstańców Śląskich: (Jastrzębie Górne, ul. Pszczyńska, cmentarz parafialny przy parafii Św. Katarzyny);
- Pomnik poświęcony poległym podczas I wojny światowej i powstańcom śląskim w Szerokiej – z ekspresjonistyczną rzeźbą Piety (należy wpisać bez współczesnych krzyży);
- Pomnik upamiętniający miejsce powitania Wojska Polskiego 4 lipca 1922 roku.

Zaopiniowano pozytywnie wyłączenie z gminnej ewidencji zabytków następujących obiektów (wg wykazu):

- Wszystkich obiektów wyburzonych (numery kart GEZ: 30, 56, 76, 86, 88, 94, 121, 142, 180);
- Budynek ul. 1 Maja 75 (numer karty GEZ: 25) – z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. 11 Listopada 55 (nr karty GEZ: 31) – po dokonaniu ponownej oceny wartości zabytkowych budynku;
- Budynek ul. Boża Góra Prawa 29 (nr karty GEZ: 42) – z uwagi na wyraźny zakres przekształceń;
- Budynek ul. Cieszyńska 116 (nr karty GEZ: 48) – z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. Kilińskiego 13 B (nr karty GEZ: 68) - z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. Plebiscytowa 39 (nr karty GEZ: 91) - z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. Płonki 1A (nr karty GEZ: 92) – z uwagi znaczny zakres przekształceń;
- Budynek ul. Pszczyńska 101 (nr karty GEZ: 124) - z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. Pszczyńska 106 (nr karty GEZ: 125) - z uwagi na znaczny stopień przekształceń;
- Budynek ul. Pszczyńska 178 (nr karty GEZ: 135) - z uwagi na szczególnie zły stan techniczny;
- Budynek ul. Ranoszka 65 (nr karty GEZ: 143) - z uwagi przekształcenia skutkujące utratą wartości zabytkowych;
- Budynek ul. Niepodległości 81 (nr karty GEZ: 160) – z uwagi na zakres przekształceń skutkujący utratą wartości zabytkowych;
- Budynek ul. Świerkłańskiej 114 (nr karty GEZ: 166) – z uwagi na zakres przekształceń skutkujący utratą wartości zabytkowych;
- Budynek ul. Wojska Polskiego 11 (nr karty GEZ: 179); z uwagi na stan techniczny oraz po dokonaniu ponownej oceny wartości zabytkowych obiektu;
- Budynek ul. Zdziebły 19 (nr karty GEZ: 188).

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach zaopiniował negatywnie wyłączenie z gminnej ewidencji zabytków pozostałych proponowanych obiektów. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na stan zachowania. Zły stan techniczny budynku w opinii konserwatorskiej co do zasady nie może być zatem przesłanką do wyłączenia go z gminnej ewidencji zabytków, jeśli inne jego cechy potwierdzają wartość historyczną, artystyczną bądź naukową. Ponadto z gminnej ewidencji zabytków można wyłączyć obiekt, jeśli utracił on wartości, na podstawie których został w tej ewidencji ujęty.

Po uwzględnieniu powyższej opinii WKZ sporządzono ostateczną listę Gminnej Ewidencji Zabytków 2021 zawartą w 4 tabelach:

Tabela 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków – ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków - 18 obiektów.

Tabela 2. Zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków – stanowiska o ustalonej lokalizacji - 36 stanowisk archeologicznych.

Tabela 3. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków – 152 budynki.

Tabela 4. Krzyże przydrożne, pomniki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków – 46 obiektów.

oraz

Tabela 5. Zabytki usunięte z Gminnej Ewidencji Zabytków w trakcie jej aktualizacji 2021 r. – 24 obiekty.

Sporządzono nowe karty adresowe dla 46 obiektów (krzyże, kapliczki i pomniki) ujętych w tabeli 4, oraz 16 kart dodatkowych dla budynków, w których wyglądzie nastąpiły znaczące zmiany, np. została wyremontowana w sposób eksponujący ich walory zabytkowe, ale również, gdy stan zachowania uległ znaczącemu pogorszeniu. Pozostałe karty Gminnej Ewidencji Zabytków 2016 zostały przejęte bez zmian.

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój 2021 sporządzona w formie kart adresowych została przyjęta Zarządzeniem Prezydenta Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr OR-IV.0050.641.2021 z dnia 02.11.2021 r. wraz z zestawieniami tabelarycznymi obiektów.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.

Analizę stanu zachowania obiektów zabytkowych na terenie Jastrzębia-Zdroju przeprowadzono w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków i porównanie jej aktualnej wersji z rokiem 2016, kiedy sporządzono poprzednią edycję Gminnej Ewidencji Zabytków. Ogólny obraz stanu zachowania zabytków miasta należy uznać za zadowalający, choć nie pozbawiony elementów zagrożonych.

W okresie od opracowania poprzedniej edycji Gminnej Ewidencji Zabytków stan wielu obiektów się poprawił. Bardzo korzystnym zjawiskiem rzucającym się w oczy na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój jest przywracanie dawnego blasku zespołowi Parku i obiektów na terenie dawnego zespołu Zdroju. Jest wynikiem głównie działań gminy. Bardzo korzystnie prezentują się też zabytki pozostające we własności parafii i wspólnot wyznaniowych. Również obiekty będące własnością prywatną – jak Pałac w Boryni czy niektóre budynki na terenie Zdroju, są często użytkowane i remontowane w sposób wzorcowy.

Na przeciwnym biegunie lokalizują się obiekty (będące często własnością państwa) zaniedbane w stopniu grożącym utratą wartości zabytkowej. Należą do nich budynki dawnych dworców kolejowych zarządzane przez PKP – w większości są nieużytkowane i zagrożone postępującą dewastacją. Wskazany w poprzedniej edycji GPOZ w 2016 r. jako najbardziej zagrożony dworzec w Jastrzębiu-Zdroju niestety został rozebrany.

Również mające prywatnego właściciela budynki: najstarszych Łazienek Zdrojowych oraz Dwór Rodziny Witeczaków na Mendowcu – są nieużytkowane i ulegają postępującej dewastacji.

Dawne założenia folwarczne: w Bziu, Szerokiej, Ruptawie i Boryni (pozostałe po PGR) zachowały się w niekompletnym stanie lub szczątkowo. Istniejące obiekty w większości są silnie przekształcone lub znajdują się w złym i bardzo złym stanie technicznym.

Z listy obiektów objętych ochroną w roku 2017 – 9 zostało rozebranych, a 15 utraciło wartość zabytkową ze względu na znaczny stopień przekształceń.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA JASTRZĘBIE-ZDRÓJ.

7.1. PRIORYTETY PROGRAMU NA LATA 2017-2020

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na terenie Jastrzębia-Zdroju na lata 2017-2020 r. przyjęty został Uchwałą Nr XXI.49.2017 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 26 października 2017 r. Realizacja programu weszła w życie 14 dni po jego ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego poz. 6186 z dnia 22 listopada 2017 r.

Program wskazywał działania priorytetowe (nowe lub kontynuowane), wpisujących się w cele i programy operacyjne rozwoju miasta, w ramach których mieści się szeroko pojęta opieka nad zabytkami i ochrona dziedzictwa kulturowego miasta.

Priorytet I: Przywrócenie dawnej świetności obszarowi dawnego uzdrowiska Zdrój.

1. Utworzenie na terenach obejmujących teren dawnego uzdrowiska i Park Zdrojowy parku kulturowego.

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Teren dawnego Zdroju jak najbardziej kwalifikuje się do ochrony tego typu. W planie ochrony parku kulturowego należy w sposób jednoznaczny zidentyfikować problemy i zadanie dotyczące tego obszaru oraz opracować program rewaloryzacji oraz rewitalizacji dla obiektów i obszarów.

Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia – pozwoli to miastu w sposób łatwiejszy programować i kontrolować ochronę zabytków i ład przestrzenny na tym terenie.

2. Zakończenie prowadzonych prac rewitalizacyjnych terenów dawnego Parku Zdrojowego, w tym poza kontynuacją prowadzonych prac:

- Realizacja planowanej siedziby Urzędu Stanu Cywilnego (lub innego przeznaczenia) w nieużytkowanym obiekcie – Nowych Łazienek II przy ul. Witeczaka,
- Przejęcie przez gminę obiektu najstarszych Łazienek Zdrojowych celem zabezpieczenia przed dalszą dewastacją, wpisanie obiektu do rejestru zabytków (obiekt posiada białą kartę) i wykorzystanie go na funkcje związane z planowanym subcentrum.

3. Zagospodarowanie nieużytkowanych obiektów zabytkowych na terenie Zdroju: Willa Pensjonat Opolanka ul. 1 Maja 32, D. sanatorium Zakład Dziecięcy Katowiczanka, ul. Zdrojowa 5A.

Priorytet II: Ochrona i rewitalizacja najbardziej zagrożonych obiektów zabytkowych z terenu miasta.

1. Wpisanie najbardziej wartościowych obiektów posiadających „białe karty” do rejestru zabytków, co pozwoli zapewnić ich lepszą ochronę.

Na terenie miasta 42 obiekty zabytkowe (nieruchome) posiadają karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (karty białe). Z tego tylko 18 obiektów jest wpisanych do rejestru zabytków województwa śląskiego.

W pierwszej kolejności należy bezwzględnie wpisać do rejestru budynki nieużytkowane, o wysokiej wartości zabytkowej, są to:

- Dwór rodziny Witeczaków w Jastrzębiu Dolnym na Mendowcu, przy ul. Lompy 10,
- Obiekty dawnych dworców kolejowych – pięć zespołów dworcowych: Jastrzębie-Zdrój (wraz z wieżą wodną), Jastrzębie Górne, Bzie, Moszczenica i Ruptawa,
- Budynek najstarszych Łazienek Zdrojowych, ul. Witeczaka 7.

2. Przejęcie przez gminę najbardziej zagrożonego dworca kolejowego w Jastrzębiu-Zdroju celem zabezpieczenia przed dalszą dewastacją.

3. Pozyskanie środków i rewitalizacja techniczna najbardziej zagrożonych obiektów.

7.2. PRIORYTETY PROGRAMU NA LATA 2021-2024

Większość wskazanych powyżej zadań, wpisujących się w cele i programy operacyjne rozwoju miasta, pozostaje nadal w mocy i jest stopniowo realizowana. Części nie udało się zrealizować (ochrona dworca kolejowego w Zdroju, który został rozebrany) lub są realizowane w zmienionej formie. Miasto zrezygnowało z utworzenia na terenach obejmujących teren dawnego uzdrowiska i Park Zdrojowy parku kulturowego.

Celowym jest **kontynuacja na kolejne 4 lata dotychczasowych priorytetów** z aktualizacją ich do aktualnego stanu zachowania zabytków na terenie Jastrzębia-Zdroju.

Priorytet I: Kontynuacja rewitalizacji Parku Zdrojowego wraz z obiektami, przywrócenie dawnej świetności obszarowi uzdrowiska Zdrój.

1. Zakończenie prowadzonych aktualnie prac na terenie Parku Zdrojowego, w tym:

- Adaptacja i rozbudowa budynku Łazienki III na obiekt świadczący usługi w zakresie kultury (Wytwórnia Cooltury, Pałac Młodzieży) realizacja od roku 2019;
- *Remont traktów komunikacyjnych, schodów i pozostałego zagospodarowania terenu zabytkowego parku zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju* (realizacja etapowa opracowanego w 2016 r. projektu).

2. Wykonanie planowanych w *Strategii Rozwoju Miasta* działań służących tworzeniu atrakcyjnych przestrzeni publicznych, zwłaszcza na terenie historycznego uzdrowiska: plac zdrojowy przy Parku Zdrojowym, rewitalizacja alejek w Parku i planowany deptak na ul. 1 Maja (*Rozbudowa i przebudowa przestrzeni publicznej wzdłuż części ul. 1 Maja na odcinku od skrzyżowania z ul. Kościuszki do skrzyżowania z ul. Miarki*).

Priorytet II: Ochrona i rewitalizacja najbardziej zagrożonych obiektów zabytkowych z terenu miasta

Przejęcie (wykup) przez gminę najbardziej zagrożonych obiektów zabytkowych celem zabezpieczenia przed dalszą dewastacją i umożliwienia pozyskania środków na sporządzenie dokumentacji projektowej i finansowanie ich remontów. Wpisanie obiektów posiadających „białe karty” do rejestru zabytków:

II.1 Budynek najstarszych Łazienek Zdrojowych, ul. Witczaka 7

Stan obiektu w ciągu ostatnich 4 lat uległ znacznemu pogorszeniu, jest to ruina grożąca bezpieczeństwu odwiedzających Park. Budynek jest własnością prywatną. Miasto czyni starania mające na celu odkupienie obiektu.

Działania konieczne:

- natychmiastowe zabezpieczenie ruiny i ograniczenie możliwości dostępu osób postronnych,
- konieczne pilne opracowanie koncepcji programowo- przestrzennej zagospodarowania obiektu (terenu) w uzgodnieniu z WKZ,

Działania możliwe:

- odtworzenie obiektu w oparciu o dokumenty archiwalne, z przystosowaniem do nowej funkcji,
- likwidacja obiektu z pozostawieniem obrysu ścian przyziemia jako i włączeniem w przestrzeń Parku Zdrojowego.

II.2 Dwór rodziny Witczaków w Jastrzębiu Dolnym na Mendowcu, przy ul. Lompy 10, w ciągu ostatnich 4 lat ulega postępującej degradacji, zagrożony ze względu na stan techniczny i brak zainteresowania ze strony prywatnego właściciela. Przy dworze znajduje się zespół wartościowego starodrzewu, a sam obiekt powinien być chroniony i zagospodarowany do nowej funkcji również ze względu na miejsce rodziny Witczaków w historii miasta.

II.3 Obiekty dawnych dworców kolejowych – pozostały po rozbiórce dworca w Zdroju cztery zespoły dworcowe: Jastrzębie Górne, Bzie, Moszczenica i Ruptawa. Wszystkie te budynki mają wysoką wartość zabytkową i posiadają opracowane tzw. białe karty. Budynki czterech zachowanych dworców kolejowych w większości są nieużytkowane i zagrożone postępującą dewastacją. Z zespołu dworcowego w Zdroju pozostała tylko wieża wodna.

Wskazane byłoby wykorzystać potencjał obiektów jako elementu infrastruktury turystycznej Żelaznego Szlaku Rowerowego, jaki wybudowano po śladzie dawnej linii kolejowej z Godowa przez Jastrzębie-Zdrój do Zebrzydowic i który zyskał miano najlepszej trasy rowerowej na Śląsku.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowa parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami); analizy i materiały – instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

Wykorzystanie wskazanych mechanizmów w działaniach gminy Jastrzębie-Zdrój zostało omówione w kolejnych rozdziałach.

9. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW W LATACH 2017- 2020

Zadania Miasta z zakresu kultury i ochrony zabytków realizują:

- Wydział Kultury, Sportu i Turystyki – realizacja zadań z zakresu kultury, turystyki i zabytków;
- Wydział Dialogu Społecznego – program współpracy z organizacjami pozarządowymi, planowanie konkursów z dziedziny kultury i ochrony zabytków;
- Wydział Architektury – program opieki nad zabytkami;
- Wydział Informacji, Promocji i Współpracy Zagranicznej – w zakresie promocji działań związanych z dziedzictwem kulturowym i kulturą;
- Jastrzębski Zakład Komunalny – w zakresie opieki nad Parkiem Zdrojowym;
- Miejski Ośrodek Kultury;
- Miejska Biblioteka Publiczna;
- Instytut Dziedzictwa i Dialogu (uchwała w trakcie konsultacji).

9.1. Projekty realizowane na terenie i obiektach położonych w zabytkowym Parku Zdrojowym im. Mikołaja Witczaka w Jastrzębiu-Zdroju Kontynuacja działań prowadzonych do roku 2017 oraz zadania wynikające z priorytetów programu bieżącego.

9.1.1. Projekty zakończone

- **„Modernizacja budynku „Masnówki” i adaptacja na potrzeby biblioteki w Parku Zdrojowym w Jastrzębiu-Zdroju”** – projekt zrealizowany w latach 2005-2006 ze środków własnych Miasta. Całkowita wartość projektu wyniosła 4 165 568,96 zł.

Budynek „Masnówki” jest zabytkowym budynkiem po działalności byłego uzdrowiska. W związku z tym, iż przez wiele lat, budynek ten był nieremontowany, jego stan zachowania był bardzo zły i grożący zawaleniem. W wyniku realizacji przedmiotowego Projektu obiekt ten został zaadaptowany na potrzeby filii Miejskiej Biblioteki Publicznej.

- **„Przebudowa budynku Domu Zdrojowego”** – projekt realizowany w roku 2010 ze środków własnych Miasta. Całkowita wartość projektu wyniosła 1 749 993,27 zł.

Budynek Domu Zdrojowego był pierwszym budynkiem, jaki powstał na terenie uzdrowiska w Jastrzębiu-Zdroju, około roku 1862. W związku z tym, iż przez wiele lat, budynek ten był nieremontowany, jego stan zachowania był bardzo zły i grożący zawaleniem. W wyniku realizacji przedmiotowego Projektu budynkowi Domu Zdrojowego przywrócono jego pierwotny wizerunek i zabezpieczono przed dalszym niszczeniem.

- **„Rewitalizacja terenów parkowych w dzielnicy Źródł w Jastrzębiu-Zdroju”** – projekt zrealizowany w latach 2008-2013 ze środków własnych Miasta oraz ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. Całkowita wartość projektu wyniosła 1 493 724,29 zł, a dofinansowanie ze środków RPO WSL wyniosło 1 240 244,42 zł.

Przedmiotem projektu były działania rewitalizacyjne w Parku Zdrojowym w Jastrzębiu-Zdroju, w zakresie remontu i modernizacji schodów terenowych, ścieżek, oświetlenia, murów oporowych, koryt odwadniających oraz małej architektury w pierwszym kwartale parku. Działania te mają na celu przywrócenie pierwotnego stanu zagospodarowania Parku Zdrojowego oraz zanikających funkcji rekreacyjnych, społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych i turystycznych tego obszaru, rekreacyjnych, społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych i turystycznych tego obszaru, dla ożywienia przestrzeni miejskiej atrakcyjnej dla wszystkich grup mieszkańców.

- **„Odwiedź sąsiada – uatrakcyjnienie oferty turystycznej polsko-czeskiego pogranicza”** – Projekt polsko-czeski zrealizowany w latach 2014-2015 ze środków własnych Miasta oraz ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej 2007-2013 Republika Czeska Rzeczpospolita Polska. Całkowita wartość projektu wyniosła 2 620 818,76 zł, a dofinansowanie ze środków POWT RCz-PL wyniosło 1 993 643,35 zł.

Przedmiotem projektu w części zabytkowej Parku Zdrojowego były prace budowlane, polegające na rewitalizacji tej części Parku, w zakresie remontu i modernizacji schodów terenowych, ścieżek, oświetlenia, murów oporowych, koryt odwadniających oraz małej architektury. Zostało także wykonane oznakowanie, w polsko-czeskiej wersji językowej, ścieżki dydaktyczno-przyrodniczej na terenie Parku Zdrojowego przy ul. Witczaka i wydanie publikacji w polsko-czeskiej wersji językowej opisującej tę ścieżkę w nakładzie 1000 szt.

- **„Baw się i ucz”** – Projekt polsko-czeski zrealizowany w latach 2014-2015 ze środków własnych Miasta oraz ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej 2007-2013 Republika Czeska Rzeczpospolita Polska.

Realizacja Projektu polegała na wymianie istniejących urządzeń zabawowych dla dzieci starszych, na nowe, wraz z wykonaniem podłoża bezpiecznego, w strefach bezpiecznych urządzeń oraz nasady trawy. Plac zabaw o powierzchni ok. 352 m², został usytuowany w północno-zachodniej części Parku Zdrojowego.

- **„Uczymy się języka przez zabawę”** - Projekt polsko-czeski zrealizowany w latach 2014-2015 ze środków własnych Miasta oraz ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej 2007-2013 Republika Czeska Rzeczpospolita Polska.

Realizacja Projektu polegała na wymianie istniejących urządzeń zabawowych dla dzieci młodszych o dużym zużyciu i w stanie technicznym, kwalifikujące je do wymiany na nowe, wraz z wymianą istniejącego podłoża. Plac zabaw o powierzchni ok. 155 m², został usytuowany w północno-zachodniej części Parku Zdrojowego.

- **„Budowa fontanny solankowej w Parku Zdrojowym w Jastrzębiu-Zdroju”** – projekt zrealizowany w latach 2014-2015 ze środków własnych Miasta oraz ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. Całkowita wartość projektu wyniosła 3 777 938,72 zł, a dofinansowanie ze środków RPO WSL wyniosło 2 515 551,54 zł.

Przedmiotem projektu były działania, mające na celu budowę w Parku Zdrojowym w Jastrzębiu-Zdroju, całorocznego obiektu Kolumnady, w którym mieści się inhalatorium zasilane wodami solankowymi. Obudowane ścianami i przeszkleniem inhalatorium umożliwi spacer i odpoczynek na ławkach oraz wdychanie leczniczych solanek rozpylanych przez fontannę. Pozostałą część nadziemną obiektu, przeznaczono na trakt pieszzy z ławkami i stolikami do gier planszowych.

Działania te miały na celu, przywrócenie utraconych funkcji uzdrowiskowych Parku Zdrojowego.

9.1.2. Projekty bieżące i prowadzone w okresie 2017-2020

„Rewitalizacja części zabytkowego Parku Zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju – na potrzeby utworzenia miejsca aktywizacji społeczno-gospodarczej mieszkańców rewitalizowanych terenów”

Koszty Projektu:

- kwota całkowita: 13.498.302,00 zł,
- kwota dotacji z UE: 11.936.346,60 zł (w tym Budżet państwa: 1.256.457,54 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 1.561.955,40 zł.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 4.918.001,91 zł,
- kwota dotacji z UE: 4.191.806,26 zł (w tym Budżet państwa: 441.242,34 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 726.199,65 zł.

Okres realizacji:

Lata 2018-2022.

Przedmiotem projektu, jest wykonanie prac budowlanych w zabytkowym Parku Zdrojowym w Jastrzębiu-Zdroju:

- kompleksową rewitalizację istniejącej promenady głównej z ławkami,
- wprowadzenie placyku z pergolami, utwardzonego przy Domu Zdrojowym,
- remont ścieżek: wzdłuż frontu i tyłu muzeum, przy Domu Zdrojowym,
- kompletny remont Placu głównego parku, na nawierzchnię z wielkoformatowych płyt granitowych,

- remont zabytkowej Muszli koncertowej przy placu głównym,
- remont i wymianę na nowe istniejących schodków i murków oporowych,
- przywrócenie do zabytkowej tkanki Parku Zdrojowego, całego terenu Placu Zdrojowego o nawierzchni z wielkoformatowych płyt granitowych,
- wykonanie oświetlenia części parku,
- uporządkowanie drzewostanu i zieleni,
- budowa przyłączy elektrycznych.

W latach 2017-2020, w ramach ww. Projektu wykonano:

Promenada główna:

- kompletna wymiana nawierzchni niewyremontowanej części promenady wraz z podbudową i odwodnieniem,
- utworzenie stanowisk pod ławki i kosze o powierzchni utwardzonej piaskowcem układanym „na dziko”,
- odtworzenie pasu zieleni oraz układ przejść ziemnych między promenadą a ścieżką ziemną,
- zastosowanie murków przy schodach wzdłuż promenady w celu ochrony pasa zieleni,
- całkowita wymiana gruntu, w pasie zieleni, do głębokości posadowienia warstw podbudowy ścieżek sąsiadujących,
- wymiana lamp oświetlających promenadę na nowe, a także korektę ich lokalizacji, tak by były ustawione w jednej linii na osi środkowej pasa zieleni.

Drogi do biblioteki (ścieżka za muzeum):

- wykonanie podbudowy i nawierzchni ścieżki na utwardzoną z płyt granitowych wraz z wymianą krawężników betonowych na krawężniki z kostki granitowej.

Ścieżka wzdłuż frontu muzeum:

- wymiana podbudowy i nawierzchni ścieżki wiodącej wzdłuż frontu muzeum na utwardzoną płytami z piaskowca, wraz z wymianą krawężników betonowych na krawężniki z kostki granitowej.

Plac z pergolami:

- wymiana posadzki placu przy Domu Zdrojowym na kamienną z piaskowca układanego „na dziko”,
- budowa schodów wraz z pochylnią dla osób niepełnosprawnych,
- budowa nowej pergoli o współczesnej formie, konstrukcja pergoli z profili stalowych ocynkowanych pokrytych rusztem z listew drewnianych.

Alejka przed Domem Zdrojowym:

- wymiana podbudowy i nawierzchni ścieżki przed Domem Zdrojowym z betonowej na utwardzoną płytami z piaskowca wraz z wymianą krawężników betonowych na krawężniki z kostki granitowej,
- likwidacja schodów kamiennych na Plac główny i wykonanie w ich miejscu pochylni dla osób niepełnosprawnych,
- wymiana schodów i murku oporowego na schody i murki z piaskowca na fundamencie betonowym.

Plac Główny:

- uporządkowanie kształtu placu poprzez wyprowadzenie jednolitych i prostych krawędzi,

- kompletna wymiana nawierzchni szutrowej i podbudowy placu, a także istniejącej nawierzchni z kostki betonowej wraz z podbudową na nawierzchnie z płyt granitowych,
- wymiana istniejących schodów w pasie zieleni między promenadą a Placem,
- elementy małej architektury (ławki z bloków granitowych, klomby wokół fontanny),
- zagospodarowanie terenów zielonych wokół placu poprzez nasadzenia krzewów wraz z wycinką kolidujących drzew,
- odwodnienie Placu zrealizowane za pomocą odwodnień szczelinowych.

Muszla Koncertowa:

- rozbiórka i odtworzenie sklepienia łukowego Muszli,
- wymiana pokrycia dachowego wraz z konstrukcją drewnianą i odwodnieniem,
- remont ścian i cokołów, oświetlenia schodów i murków bocznych, nawierzchni wnętrza, wykonanie opaski żwirowej wokół obiektu.

9.1.3. "Rewitalizacja obiektu Łazienki III w Parku Zdrojowym" dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020.

Projekt realizowany jest w latach 2013-2022 .

Koszty Projektu:

- kwota całkowita: 15.266.985,68 zł,
- kwota dotacji z UE: 6 594 476,22 zł (w tym Budżet państwa: 694.155,39 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 8.672.509,46 zł.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 4.670.573,95 zł,
- kwota dotacji z UE: 3.339.971,56 zł (w tym Budżet państwa: 392.937,84 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 937.664,55 zł.

Cel Projektu:

Cel główny Projektu to: Wzrost atrakcyjności zabytkowego obiektu Łazienki III w Jastrzębiu- Zdrój.

Cele szczegółowe Projektu:

- wykonanie prac zabezpieczających obiekt przed degradacją i umożliwiających realizację nowej oferty kulturalnej;
- zachowanie dorobku kulturowego miasta;
- wzrost kompetencji społecznych mieszkańców Miasta;
- zwiększenie dostępu do infrastruktury kultury;
- stworzenie infrastruktury kulturalno-społeczno-edukacyjnej mającej wpływ na poprawę sytuacji społecznej Jastrzębia-Zdroju;
- poprawa estetyki zabudowy Parku Zdrojowego oraz wzrost jego atrakcyjności turystycznej.

Okres realizacji:

Lata 2017-2022.

Projekt ten ma na celu dostosowanie, rozbudowę i rewitalizację obiektu Łazienki III mieszczącego się w obrębie Parku Zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju do pełnienia funkcji kulturalnej pod kierunkiem Miejskiego Ośrodka Kultury. Budynek Łazienek III został wybudowany w roku 1920. W czasach funkcjonowania uzdrowiska w budynku prowadzona była terapia wodna w postaci „biczów wodnych”, a także solarium (kąpiele słoneczne). W roku 1947 Łazienki III wraz z 80% uzdrowiska zostały przejęte pod zarząd Ministerstwa Zdrowia. Zniszczone podczas działań wojennych zostały odbudowane, a 1 czerwca 1949 roku wyremontowany budynek oddano do użytku jako Zakład Przyrodolecznicy. Obiekt ten wpisany jest do rejestru zabytków Klasy pod numerem A/1524/93 z dnia 30 kwietnia 1993 r. Od roku 1994 jest nieużytkowany. Bez podjęcia działań naprawczych obiekt zagrożony był całkowitą i bezpowrotną degradacją. Zarządcą powstałej w ramach projektu infrastruktury będzie Miejski Ośrodek Kultury w Jastrzębiu-Zdroju. Obiekt będzie służył realizacji celów statutowych MOK-u tj. działań kulturalnych.

Inwestycja obejmuje:

1. Prace rozbiórkowe: rozbiórka: elewacji wschodniej i południowej wraz z dobudówką parterową oraz wewnętrznej części budynku, istniejącej dobudówki od strony południowej, skucie tynków zewnętrznych z pozostałych elewacji budynku, demontaż istniejącej stolarki drzwiowej i okiennej,
2. Prace konstrukcyjne i wykończeniowe: wykonanie ścian z cegły klinkierowej pełnej oraz ścian monolitycznych, wykonanie: podpiwniczenia pod projektowanym budynkiem, ściany z żelbetu, stropów żelbetowych i innych, schodów żelbetowych, szybu dla windy osobowej, schodów drewnianych, montaż stolarki okiennej i drzwiowej, naprawa pęknięć, wykonanie tynków, gładzi gipsowych, montaż parapetów wewnętrznych, wykonanie: izolacji przeciwwilgociowej, wylewek samopoziomujących, montaż sufitów podwieszanych, wykonanie okładzin ścian, malowanie, wykonanie posadzek – ocieplenie 15 cm styropianu wraz z odtworzeniem detalu architektonicznego – systemowe kształtki styropianowej, montaż parapetów zewnętrznych – z piaskowca, wykonanie tynków zewnętrznych,
3. Montaż dźwigu osobowego.
4. Montaż instalacji. Budynek wyposażony będzie w następujące instalacje: centralnego ogrzewania, ciepłej wody użytkowej, wodociągowe i hydrantowa, wentylacji mechanicznej, kanalizacji sanitarnej, kanalizacji deszczowej, elektryczna, niskoprądowa, strukturalna i oświetleniowa, klimatyzacyjna.
5. Zagospodarowanie terenu ze względu na lokalizację obiektu na terenie zabytkowego Parku Zdrojowego z nawiązaniem jego formy do historycznej.

W wyniku realizacji projektu w piwnicy powstaną pomieszczenia techniczne, gospodarcze, warsztatowe oraz archiwa i ciemnia. Na parterze znajdą się pomieszczenia wystawiennicze, zaplecze techniczne, pomieszczenia biurowe i sanitarne. Natomiast na piętrze będą również pomieszczenia biurowe, administracyjne, pracownie i poczekalnia z punktem informacyjnym. Obiekt zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2013-2017 roku realizowany był projekt techniczny. „Rozbudowa i rewitalizacja zabytkowego budynku Łazienki III w Parku Zdrojowym wraz z zagospodarowaniem terenu przy ul. Witczaka 3 w Jastrzębiu-Zdroju, na dz. nr 831/36, 832/36, 968/14, 971/14, 1044/14 (obręb: Jastrzębie-Zdrój)”.

W 2018 roku otrzymano dofinansowanie na realizację zadania oraz rozpoczęto procedurę przetargową na wyłonienie wykonawcy.

W 2019 roku zawarto umowę na realizację zadania w zakresie: wycinki drzew kolidujących z inwestycją, częściową rozbiórkę attyki budynku, częściowe odsłonięcie ścian fundamentowych w celu pogłębienia i podbicia fundamentów.

W 2020 roku miały miejsce prace demontażowe w budynku tj. rozbiórka elewacji wschodniej i południowej wraz z dobudówką parterową od strony południowej oraz wewnętrznej części budynku, skucie tynków zewnętrznych z pozostałych elewacji budynku, demontaż attyki elewacji południowej i wschodniej, demontaż istniejących obróbek blacharskich, rynien i rur spustowych. Rozpoczęto prace związane z rozbudową budynku tj.: wykonanie ścian z cegły klinkierowej pełnej oraz monolitycznych, wykonanie podpiwniczenia pod budynkiem, ściany z żelbetu, wykonanie nowych stropów żelbetowych i innych, wykonanie nowych otworów okiennych i drzwiowych, wykonanie nadbudówki- wyjście z klatki schodowej na dach, wykonanie stropodachu, wykonanie izolacji przeciwwilgociowych, wykonanie posadzek, montaż sufitów systemowych podwieszanych, dostawę i montaż systemowego odwodnienia dachu wraz z podgrzewanymi wpustami dachowymi, wykonanie instalacji hydrantowej, wykonanie instalacji wod.-kan, wykonanie węzła ciepłego i instalacji grzewczej, wykonanie instalacji wentylacyjnej i klimatyzacyjnej, wykonanie instalacji elektrycznej, telefonicznej, strukturalnej i niskoprądowej. Rozpoczęto również prace związane z zagospodarowaniem terenu tj: wycinkę drzew i krzewów przeznaczonych do usunięcia, demontaż istniejących obrzeży i płyt betonowych, usunięcie humusu, likwidację elementów małej architektury (ławki, kosze itp.), wykonanie nowych przyłączy do budynku, przebudowę wylotu wód deszczowych.

9.2. Realizacja przez miasto pozostałych elementów programu opieki nad zabytkami

1) Opieka nad zabytkami należącymi do zasobu komunalnego:

1.1) Opieka nad parkiem zabytkowym.

Bieżącym utrzymaniem Parku Zdrojowego im. dr Mikołaja Witczaka od 1 kwietnia 2016 r. zajmuje się Jastrzębski Zakład Komunalny. Działania Zakładu związane z opieką nad parkiem podzielić można na cztery podstawowe grupy:

- Bieżące utrzymanie czystości i porządku

Prace polegające na codziennym sprzątaniu terenu parku z porzuconych śmieci, zamykaniu alejek, opróżnianiu koszy, grabieniu trawy i liści, dokonywaniu drobnych napraw.

- Pielęgnacja zieleni

Do podstawowych zadań w tym zakresie należy sadzenie ozdobnych roślin, w tym kwiatów sezonowych, zakładanie siedlisk bylin, prowadzenie wycinki i cięć pielęgnacyjnych drzew i krzewów. W ramach pielęgnacji zieleni dokonywane są także czynności związane z plewieniem chwastów, podlewaniem i nawożeniem, uzupełnianiem ubytków substancji roślinnej itp.

- Utrzymanie infrastruktury, w tym zegara kwietnego, fontanny oraz elementów małej architektury

Czynności związane z utrzymaniem sprawności technicznej urządzeń sterujących pracą zegara i fontanny, zabezpieczenie tych urządzeń na okres zimowy. Corocznie prowadzone są także czynności związane z malowaniem, czyszczeniem i naprawą ławek, koszy na odpady, tablic informacyjnych i kierunkowych.

- Prowadzenie inwestycji i remontów

Oprócz zadań bieżących Jastrzębski Zakład Komunalny przeprowadza prace remontowe dotyczące głównie napraw alejek oraz murków kamiennych. W grudniu 2020 r. dokonano cesji decyzji o pozwoleniu na budowę na rzecz Jastrzębskiego Zakładu Komunalnego. Na podstawie udzielonego pozwolenia Zakład realizuje etapowo opracowany w 2016 r. projekt pt. „Remont traktów komunikacyjnych, schodów i pozostałego zagospodarowania terenu zabytkowego parku zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju”.

Wszystkie powyższe czynności są ściśle uzgadniane ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach. Na realizację zadań związanych z opieką nad parkiem wydatkowano w poszczególnych latach

następujące kwoty:

Wydatki bieżące: 2019 r. – 604 496,54 zł; **2020 r.** – 866 336,57 zł (w tym dotacja pozyskana z WFOŚiGW w kwocie 146 078,00 zł)

Wydatki inwestycyjne i remontowe: 2019 r. – 142 823,51 zł **2020 r.** – 159 820,43 zł

1.2) Na opiekę nad pozostałymi zabytkami należącymi do zasobu komunalnego w analizowanym okresie wydatkowano środki finansowe z budżetu miasta na następujące roboty budowlane:

- Projekt „Zwiększenie efektywności energetycznej w budynku SP 17 w Jastrzębiu-Zdroju”:

ul. ks. E. Płonki 23, 44-337 Jastrzębie-Zdrój dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020. Projekt zakończony

Projekt, w zakresie przebudowy budynku Szkoły Podstawowej nr 17, obejmuje następujące prace:

- adaptację poddasza na cele użytkowe,
- przebudowę dachu szkoły polegający na wymianie istniejącego pokrycia z blachy na dachówkę, wymianę rynien i rur spustowych, obróbek blacharskich, wykonaniu doświetlenia projektowanych pomieszczeń,
- montaż dźwigu osobowego,
- zabezpieczenie budynku na działanie szkód górniczych,
- dostosowanie obiektu do aktualnych przepisów p/poż.,
- remont łazienek,
- wymianę posadzek,
- wyposażenie nowoprojektowanych pomieszczeń,
- wykonanie instalacji sanitarnych na poddaszu,
- wymianę źródła ciepła z kotłowni węglowej na gazową z regulacją instalacji c.o.,
- przebudowa instalacji odgromowej.

W zakresie termoizolacji budynku zaprojektowano:

- roboty rozbiórkowe,
- termomodernizację budynku (w zakresie elewacji oraz dachów),
- izolację ścian fundamentowych,
- wymianę części okien i drzwi zewnętrznych,
- wymianę obróbek blacharskich, rynien i rur spustowych.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 18.589.829,70 zł,
- kwota dotacji z UE: 1.564.515,32 zł,
- kwota całkowitego wkładu własnego: 17.025.314,38 zł.

- Projekt „Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w SP 17 w Jastrzębiu-Zdroju” 2017-2020:

Przedmiotem Projektu jest budowa instalacji fotowoltaicznej o mocy 6,72 kW obejmująca swoim zakresem montaż i konfigurację urządzeń systemu fotowoltaicznego dla budynku Szkoły Podstawowej nr 17 w Jastrzębiu-Zdroju, która swym zakresem obejmuje:

- montaż paneli fotowoltaicznych w technologii krzemowej na dachu budynku,
- montaż inwertera fotowoltaicznego,
- montaż osprzętu w postaci rozdzielnic DC oraz AC wraz z zabezpieczeniami,
- instalację odgromową i uziemiającą.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 136 167,38 zł,
- kwota dotacji z UE: 90 755,20 zł,
- kwota całkowitego wkładu własnego: 45.412,18 zł.

- Projekt **"Wykonanie remontu i zmiany sposobu użytkowania części pomieszczeń zabytkowego budynku dworu obronnego w Bziu na potrzeby Publicznego Przedszkola nr 11 przy ul. Klubowej 2 w Jastrzębiu-Zdroju"**

Okres realizacji 2019 – zakończone:

- kwota całkowita: 334 023,60 zł.

- W 2020 r. udzielono pozwolenia na „Remont elewacji i pokrycia dachu z wykonaniem instalacji odgromowej i klimatyzacji sali zebrań” w budynku przy ul. Cieszyńskiej 101 dawna strażnica celna – własność Miasto.

1.3) Prace konserwatorskie i restauratorskie krzyży, kapliczek, obiektów małej architektury o wartości zabytkowej:

2016 – 2017 r.

1. Kapliczka domkowa ul. Powstańców Śl. 165:

- wykonanie konserwacji kapliczki,

2. Wanna kamienna z okresu funkcjonowania uzdrowiska przy ul. Witczaka w Jastrzębiu-Zdroju:

- wykonanie konserwacji wanny,
- przewiezienie wanny na teren Parku Zdrojowego.

2017 r.

1. Grobowiec rodziny Witczaków przy ul. Św. Jana Nepomucena:

- remont kompleksowy z wymianą pokrycia dachu.

2. Krzyż przy ul. Partyzantów 20:

- wykonanie konserwacji krzyża.

3. Krzyż przy ul. 3 Maja 91:

- wykonanie konserwacji krzyża.

4. Krzyż przy ul. Wspólnej 20A:

- wykonanie konserwacji krzyża.

2018 r.

1. Krzyż przy ul. Józefa Bema 40AŁ

- wykonanie konserwacji krzyża.

2. Krzyż przy ul. Św. Jana NepomucenaŁ

- wykonanie konserwacji krzyża.

2019 r.**1. Krzyż przy ul. Cieszyńskiej 143Ł**

- wykonanie konserwacji krzyża.

3. Dotacje z budżetu miasta z przeznaczeniem na realizowane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój, nie stanowiących jego własności, przyznawane na podstawie UCHWAŁY NR VII.83.2012 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

2017 r.

- udzielono dotacji z budżetu miasta jednemu podmiotowi Rzymskokatolicka Parafia p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jastrzębiu -Zdroju – 59.992,77 zł.

2018 r.

- brak wniosków.

2019 r..

- Rzymskokatolicka Parafia p.w. Wszystkich Św. w Jastrzębiu-Zdroju "Prace konserwatorskie kamiennego krzyża męki pańskiej z 1855 r. przed Kościołem Wszystkich Św. w Szerokiej" – 26.934,63 zł.

2020 r.

- Rzymskokatolicka Parafia p.w. Wszystkich Św. w Jastrzębiu -Zdroju "Roboty budowlane przy zabytku – kaplicy przydrożnej p.w. Św. Jana Nepomucena w Jastrzębiu-Zdroju Szerokiej przy ul. Powstańców Śl. – 49.698,70 zł;
- Rzymskokatolicka Parafia p.w. Św. Katarzyny w Jastrzębiu -Zdroju" – "Konserwacja obrazu olejnego Św. Józef z dzieciątkiem" – 6.500 zł;
- Rzymskokatolicka Parafia p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jastrzębiu-Zdroju – "Remont budynku, osuszanie piwnic, izolacja przeciwwilgociowa, drenaż i kanalizacja deszczowa" – Etap I – 55.700,27 zł.

4. Zwolnienia od podatku – w ramach wspierania lokalnej inicjatywy remontów obiektów zabytkowych przyjęto Uchwałę Nr VII.77.2014 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków położonych przy ulicach znajdujących się na terenie historycznego układu miejskiego Miasta Jastrzębie-Zdrój, w których dokonano remontu elewacji.

Zwolnienie od podatku od nieruchomości obejmuje nieruchomości, na których znajdują się budynki zabytkowe, położone na terenie historycznego układu miejskiego (dawnego Uzdrowiska) wskazane w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i gminnym programie opieki nad zabytkami jako obiekty o wysokich walorach kulturowych. Stanowią świadectwo minionej epoki, a ich zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną i artystyczną. Potencjalnie uprawnionych do zwolnienia jest 26 budynków znajdujących się przy ulicach: 1 Maja, Witczaka, Zdrojowej, Kościuszki, Staszica i Miarki będących własnością zarówno osób prawnych, jak i fizycznych.

Wyremontowano obiekty i zwolniono ich właścicieli z podatku:

- Hotel Dąbrówka ul. 1 Maja 49

- Dom św. Jacka ul. 1 Maja 27
- Dawna „Jastrzębianka” ul. 1 Maja 20
- Willa Europejska ul. 1 Maja 7
- Willa „Łucja” ob. TBS Daszek ul. 1 Maja 15

5. Dotacje z dziedziny kultury.

Stypendia z dziedziny kultury

Przyznawane są na podstawie UCHWAŁY NR I.1.2012 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków i trybu przyznawania stypendiów dla osób zajmujących się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury lub opieką nad zabytkami oraz ich wysokości.

Nagrody z dziedziny kultury

Przyznane na podstawie UCHWAŁY NR I.2.2012 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków i trybu przyznawania nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania lub ochrony kultury.

Święto Działacza Kultury

Zgodnie z ww. uchwałą co roku Miasto organizuje „Święto Działacza Kultury”, na którym wręczane są między innymi nagrody laureatom. Ostatnia taka uroczystość miała miejsce w 2019 roku, natomiast w 2020 roku oraz 2021 roku ze względu na pandemię COVID-19 wydarzenie kulturalne nie mogło zostać zrealizowane.

6. Opracowania studialne i inne celem podniesienia waloru krajobrazowego obszarów zabytkowych.

Lokalny Program Rewitalizacji Jastrzębia-Zdroju został przyjęty Uchwałą Rady Miasta Jastrzębia-Zdrój nr IV.18.2017 z dnia 23.02.2017 r., zaktualizowany Uchwałą Rady Miasta Jastrzębia-Zdrój nr XII.78.2017 z dnia 25.05.2017 r. Na liście projektów głównych zaplanowanych do realizacji w ramach LPR-u (Rozdział 15 LPR – Opis projektów, Tabela 36 Lista i opis projektów głównych, realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji) znalazł się cały szereg projektów związanych bezpośrednio lub pośrednio z ochroną zabytków, które wpisują się w priorytet:

PO-I) Ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizowanego poprzez kompleksowe działania o charakterze infrastrukturalno-architektonicznym (sfera przestrzenna).

Kierunki działania:

K1 - Odnowa urbanistyczna obszarów miejskich i uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej,

K8 - Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego miasta.

Przedmiotem tych działań będzie głównie zaliczone do **obszarów rewitalizacji – Osiedle Zdrój**, który opisano następująco: "Osiedle Zdrój obejmuje powierzchnię 450 ha i stanowi swoiste centrum Jastrzębia-Zdroju. Pod koniec 2015 r. liczyło 7.261 mieszkańców i było trzecim najbardziej zaludnionym osiedlem w mieście. W okolicy znajduje się wiele zabytkowych obiektów, m.in. Zabytkowy Zespół Uzdrawiskowy, Park Zdrojowy z Domem Zdrojowym, muszlą koncertową, letnią kawiarenką, pijalnią wód i licznymi pomnikami przyrody. Ponadto, na osiedlu zlokalizowane są m.in.: Galeria Historii Miasta, Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia z orkiestrą, Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny dla Dzieci, Urząd Skarbowy, Dom „Retro”, hotel „Dąbrówka”, apteka, szkoły, restauracje, sklepy, dom handlowy, banki, Sąd Rejonowy,

Prokuratura Rejonowa, kąpielisko „Zdrój”, ZOD Akademia Górniczo-Hutnicza i Uniwersytet Trzeciego Wieku Wszechnica Edukacyjna."

7. Działania zwiększające atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Większość tego typu działań związanych jest z obszarem zabytkowego Parku Zdrojowego i finansowana jest ze środków własnych Urzędu Miasta. Są to między innymi:

1) Działalność całoroczna: Galerii Historii Miasta, Miejskiej Biblioteki Publicznej i Miejskiego Ośrodka Kultury.

Cele działalności Galerii Historii Miasta to:

- gromadzenie, przechowywanie i naukowe opracowywanie dóbr kultury z terenu Jastrzębia-Zdroju i ziemi jastrzębskiej,
- integrowanie środowisk zainteresowanych historią miasta i regionu,
- odtwarzanie i dokumentowanie historii i pradziejów Jastrzębia i ziemi jastrzębskiej,
- prowadzenie działalności wystawienniczej,
- prezentacja aktualnych kierunków pracy Galerii,
- edukacja regionalna dzieci i młodzieży jastrzębskich szkół,
- inwentaryzacja zasobów będących w kolekcjach prywatnych,
- współpraca ze służbami konserwatorskimi oraz muzeami w kraju.

2) Imprezy cykliczne lub organizowane jednorazowo:

- Festiwal Organizacji Pozarządowych,
- Festiwal Sztuk Wszelkich ZDERZENIA DZIAŁAŃ WRAŻLIWYCH. Organizacja imprezy z wieloletnią tradycją wynika z potrzeby i wrażliwości twórczej młodych ludzi. Promująca wszelkie odmiany twórczości artystycznej: muzyka, teatr, happeningi, wystawy, spotkania, poezja,
- Językowa akademie kultury pogranicza – wsparcie inicjatyw kulturalno-edukacyjnych (Miejska Biblioteka Publiczna) – poprawa świadomości na temat dorobku kulturowego pogranicza polsko-czeskiego – potrzeba poznania języka i kultury czeskiej, 0Piknik w Kurorcie (Miejski Ośrodek Kultury) Celem imprezy jest przywołanie klimatu dawnej Perły Uzdrowisk Śląskich, jak nazywano Jastrzębie-Zdrój w latach 20-30. XX w. Impreza ma walor edukacyjno-rozrywkowy. Poprzez przypomnienie historii miasta tworzy tożsamość historyczną mieszkańców.

Podejmowane są działania związane z upamiętnieniem osoby Henryka Sławika. W 2021 r. zakończono budowę pomnika Henryka Sławika w Szerokiej. W ramach inwestycji wykonano figurę z brązu na granitowej ławce oraz dwie pamiątkowe tablice wraz z zagospodarowaniem terenu wokół.

9.3. Podsumowując realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój w okresie 2017 do 2020 należy stwierdzić, że cele programowe zostały w dużym stopniu osiągnięte w ramach priorytetu I "Przywrócenie dawnej świetności obszarowi dawnego uzdrowiska Zdrój". Finansowanie zadań następowało w ramach wyodrębnionych na ten cel środków, adekwatnie do zidentyfikowanych potrzeb. Wypracowano właściwe formy współdziałania różnych podmiotów przy ochronie zabytków. Zwiększyło się zainteresowanie społeczne posiadanym zasobem w Gminie. Podjęto

cenne inicjatywy dotyczące wyeksponowania posiadanych obiektów i podjęto działania na rzecz uatrakcyjnienia ich pod względem turystycznym i edukacyjnym.

Realizacja priorytetu II "Ochrona i rewitalizacja najbardziej zagrożonych obiektów zabytkowych z terenu miasta" nie przebiega tak pomyślnie. Rozebrano budynek dawnego dworca kolejowego w Zdroju, a stan budynku najstarszych Łazienek Zdrojowych, ul. Witczaka 7 w ciągu ostatnich 4 lat uległ znacznemu pogorszeniu. Budynek jest własnością prywatną, obecnie Miasto czyni starania mające na celu odkupienie obiektu, co umożliwi rozpoczęcie prac nad rewitalizacją obiektu.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Źródłem finansowania programu opieki nad zabytkami są:

- **Środki publiczne** – środki pochodzące z budżetu zatwierdzone uchwałą Rady Gminy

W tym:

- na opiekę nad zabytkami należącymi do zasobu komunalnego (na roboty budowlane i opracowanie projektów budowlano-wykonawczych),
- na dotacje z budżetu miasta z przeznaczeniem na realizowane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój, nie stanowiących jego własności,
- na dofinansowanie w formie zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków położonych przy ulicach znajdujących się na terenie historycznego układu miejskiego Miasta Jastrzębie-Zdrój, w których dokonano remontu elewacji,
- na prace studialne i planistyczne związane z ochroną zabytków,
- na finansowanie działań zwiększające atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych w tym działalność Galerii Historii Miasta,
- na prace związane z pielęgnacją 40 pomników przyrody,

- **Fundusze zewnętrzne unijne i krajowe dedykowane kulturze, sztuce i muzealnictwu** (*przegląd źródeł finansowania pod kątem typu beneficjenta w oparciu o projekty dokumentów*) *Nowa perspektywa finansowa UE 2021-2027*

Obecnie Miasto uczestniczy w konsultacjach społecznych przyszłych programów operacyjnych. Zarysy tych dokumentów wskazują, iż wsparcia na działania z obszaru kultury, muzealnictwa i sztuki możemy spodziewać się w następujących przyszłych programach operacyjnych:

Program Fundusze Europejskie dla Śląskiego (byłe RPO)

Cel szczegółowy w obszarze kultury: wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

Działanie 5.6 Kultura i dziedzictwo kulturowe:

- ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym,
- wsparcie instytucji kultury o znaczeniu regionalnym,
- infrastruktura instytucji i placówek kształcenia artystycznego,
- współpraca międzysektorowa w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych.

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (były POIS)

Cel szczegółowy 4.6 „Wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych”:

- Zabytki o światowym i krajowym znaczeniu konserwacja zabytków ruchomych, adaptacja obiektów do nowych funkcji kulturalnych i społecznych,
- Rozwój instytucji kultury, promowanie dostępu do wysokiej jakości oferty kulturalnej, adaptacja obiektów do nowych funkcji kulturalnych i społecznych,
- Rozwój szkolnictwa artystycznego,
- Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne.

Kreatywna Europa - komponent Kultura

W ramach komponentu Kultura można ubiegać się o dofinansowanie w czterech obszarach grantowych:

- Projekty współpracy europejskiej,
- Wsparcie obiegu literatury,
- Platformy europejskie,
- Sieci europejskie.

Interreg VI A Republika Czeska-Polska

Priorytet 2 Turystyka: wsparcie rozwoju i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego; wsparcie rozwoju muzeów i wystaw (projekty w pl-cz partnerstwie)

Programy Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu:

- dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym,
- wyłączenie z finansowania stałej działalności kulturalnej podmiotów,
- programy skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych, samorządowych Instytucji kultury.

Dofinansowania Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

W tym:

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa śląskiego,
- dotacje w trybie małego grantu.

Dofinansowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach priorytet OP 1.2. Ochrona parków wpisanych do rejestru zabytków i parków o charakterze regionalnym. WFOŚiGW w Katowicach udziela dofinansowania na wspieranie działań proekologicznych podejmowanych przez administrację publiczną, przedsiębiorców, instytucje i organizacje pozarządowe. Wysokość dofinansowania w formie dotacji może wynosić do 80% kosztów kwalifikowanych, z uwzględnieniem efektów zadania i możliwości finansowych Funduszu.

Dotacje organizacji pozarządowych.**• Środki prywatne**

Sektor prywatny jest istotnym, ale mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami. Wykorzystanie tego źródła jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w ochronie i opiece nad zabytkami mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej. W dniu 19 grudnia 2008 r. weszła w życie ustawa o partnerstwie publiczno – prywatnym. Istotą PPP jest współdziałanie w uzgadnianiu wspólnych celów i w skutecznej oraz efektywnej ich realizacji.

Wspieranie działań przedsiębiorców na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami przez udzielenie pomocy ze środków publicznych podlega w UE zasadniczym ograniczeniom. Pomoc publiczna to określone zasady wsparcia podmiotu gospodarczego przez państwo (na wszystkich poziomach: centralnym, regionalnym, lokalnym) oraz przez władze samorządowe, organizacje, a nawet osoby, nad którymi państwo nie sprawuje bezpośredniej kontroli, a które oferują pomoc na podstawie zleceń pochodzących od organów państwowych w jakiegokolwiek formie (np. dotacji, rozłożenia spłaty podatku na raty, zwolnienia z zaległości podatkowych, zwolnienia z należności niepodatkowych, udzielenia preferencyjnej pożyczki lub kredytu). Ochrona dóbr kultury jest jednym z dopuszczalnych rodzajów pomocy publicznej w UE, choć podlega zasadniczym ograniczeniom.

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

Sprawowanie opieki nad zabytkiem, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny ma jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym gminy.

Na zasadach i w trybie określonym w przepisach odrębnych prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku będącym w posiadaniu jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych są finansowane ze środków przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetu, którym podlegają te jednostki.

Osoba fizyczna jest lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, bądź posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacja taka może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego” lub przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja może być udzielona do wysokości 50% (w szczególnych przypadkach 100%) nakładów koniecznych i może być udzielona na dofinansowania: nakładów na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po złożeniu tego wniosku, lub nakładów koniecznych do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich, lub robót budowlanych przy

zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru mogą być również udzielane przez organ stanowiący gminy, powiatu lub województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – Funduszu Kościelnym można się starać o dotacje – wyłącznie na planowane konserwacje i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo bądź orzecznictwo. Dotacje na wspomniany cel przeznaczane są co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

11. PLANOWANE FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW W LATACH 2021- 2024

11.1. Kontynuacja działań prowadzonych do roku 2020 oraz zadania wynikające z priorytetów programu bieżącego

1) Projekty planowane na terenie i obiektach położonych w zabytkowym Parku Zdrojowym im. Mikołaja Witczaka oraz dawnego uzdrowiska w Zdroju - Projekty z dofinansowaniem UE:

1.1) Kontynuacja i zakończenie projektu „Rewitalizacja części zabytkowego Parku Zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju – na potrzeby utworzenia miejsca aktywizacji społeczno-gospodarczej mieszkańców rewitalizowanych terenów”

Koszty Projektu:

- kwota całkowita: 13.498.302,00 zł,
- kwota dotacji z UE: 11.936.346,60 zł (w tym Budżet państwa: 1.256.457,54 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 1.561.955,40 zł.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 4.918.001,91 zł,
- kwota dotacji z UE: 4.191.806,26 zł (w tym Budżet państwa: 441.242,34 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 726.199,65 zł.

Okres realizacji: Lata 2017-2022.

Kontynuacja projektu w tym prac w zakresie drogi dojazdowej i Placu Zdrojowego – przywrócenie do zabytkowej tkanki Parku całego terenu Placu Zdrojowego o nawierzchni z wielkoformatowych płyt granitowych,

Kontynuacja projektu "Modernizacja Parku Zdrojowego im. M. Witczaka "

Okres realizacji: Lata 2020-2021.

Celem przedsięwzięcia jest przeprowadzenie rewitalizacji zachodniej i północnej części Parku Zdrojowego im. M. Witczaka celem poprawy walorów estetycznych i krajobrazowo-przyrodniczych.

W 2020 roku przeprowadzono prace przygotowawcze do ogłoszenia procedury przetargowej na wykonanie robót związanych z budową schodów terenowych oraz wnęk nawierzchni ławkowych w parku.

W 2021 roku zakres rzeczowy zadania będzie obejmować:

wykonanie koncepcji architektonicznej rewitalizacji Parku i nasadzeń zastępczych obszaru obejmującego do 5 ha powierzchni,

wykonanie schodów terenowych w głąb jaru (za biblioteką),

wykonanie 10 szt. wnęk nawierzchni ławkowych oraz drogi z piaskowca.

1.2) Zakończenie realizacji projektu "Rewitalizacja obiektu Łazienki III w Parku Zdrojowym".

Koszty Projektu:

- kwota całkowita: 15.266.985,68 zł,
- kwota dotacji z UE: 6 594 476,22 zł (w tym Budżet państwa: 694.155,39 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 8.672.509,46 zł.

Koszty Projektu w latach 2017-2020:

- kwota całkowita: 4.670.573,95 zł,
- kwota dotacji z UE: 3.339.971,56 zł (w tym Budżet państwa: 392.937,84 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 937.664,55 zł.

Cel Projektu:

Cel główny Projektu to: Wzrost atrakcyjności zabytkowego obiektu Łazienki III w Jastrzębiu- Zdrój.

Cele szczegółowe Projektu:

- wykonanie prac zabezpieczających obiekt przed degradacją i umożliwiających realizację nowej oferty kulturalnej;
- zachowanie dorobku kulturowego miasta;
- wzrost kompetencji społecznych mieszkańców Miasta;
- zwiększenie dostępu do infrastruktury kultury;
- stworzenie infrastruktury kulturalno-społeczno-edukacyjnej mającej wpływ na poprawę sytuacji społecznej Jastrzębia-Zdroju;
- poprawa estetyki zabudowy Parku Zdrojowego oraz wzrost jego atrakcyjności turystycznej.

Okres realizacji: Lata 2017-2022.

W roku 2019 podpisano umowę na zadanie, które zakończy się w roku 2021. W w/w zakresie realizuje się wydatki dla robót rzeczowo nie związanych bezpośrednio z projektem unijnym tj. wyposażenie obiektu (ujęte we wniosku aplikacyjnym jako niekwalifikowane) oraz zagospodarowanie terenu, które z założeń programowych nie może w tej wysokości być kwalifikowane. Rozszerzono zakres zadania o zamówienie dodatkowe w zakresie wymiany gruntu pod wzmocnienie ścian zewnętrznych, prace związane z koniecznością realizowania robót fundamentowych w kilku etapach, podwyższenie ścian kondygnacji piwnicznej oraz rozbiórkę nieujawnionych wcześniej elementów, zamienne zagospodarowanie terenu obejmujące nowe elementy zabezpieczające przed zalewaniem budynku wodami opadowymi jak murki

oporowe, drenaż francuski, zmiana niwelety, dodatkowe schody terenowe, zmieniona kanalizacja deszczowa, zmienione warstwy podbudów pod ścieżkami (zwiększenie nośności i poprawiające odprowadzenie wody) itp.; wszystkie roboty budowlane i branżowe (sanitarne i elektryczne) związane z podniesieniem wysokości poszczególnych kondygnacji-podniesienie konieczne w celu usunięcia kolizji projektowych pomiędzy poszczególnymi branżami; wykonanie zmienionej w wyniku wymagań prawnych i uzgodnień z konserwatorem zabytków oraz rzeczoznawcą ds. pożarowych stolarki okiennej i drzwiowej; realizacji zamiennego projektu przyłącza ciepłowniczego do budynku; wykonanie dodatkowego oświetlenia terenu.

W 2020 roku realizowane były prace budowlane – w tym część związana z wydatkami niekwalifikowanymi. W 2021 roku planuje się wykonanie w ramach dodatkowej procedury przetargowej następujących prac: dostawy i montażu stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych, wykonanie i montaż wewnętrznych schodów drewnianych, wykonanie dodatkowych elementów instalacji wentylacji mechanicznej, wykonanie elementów dekoracyjnych na ścianach wewnętrznych i sufitach, dostawę i montaż wyposażenia meblowego ze stali nierdzewnej oraz dokończenie rozpoczętych prac w 2020 roku.

W 2021 roku wykonawcy będą zlecone niezbędne zamówienia dodatkowe, których wartość nie przekroczy 50% wartości podstawowej umowy dotycząca robót i które nie były przewidziane w projekcie pierwotnym, a limitują wykonanie zakresu podstawowego (zmiana przebiegu przyłącza ciepłowniczego oraz technologia ułożenia kanału deszczowego). Z uwagi na zmiany w dokumentacji projektowej podyktowane uzgodnieniami z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i przygotowaniem projektu zamiennego dotyczącego zarówno budynku Łazienek III jak zagospodarowania terenu wokół budynku, który wprowadza bardzo istotne zmiany w zakresie robót zleconych umowa nr IKI.272.34.2019 z dnia 27.02.2019 r., a jednocześnie przepisy Prawa zamówień publicznych nie pozwalają na zawarcie aneksu do umowy na zakres prac przekraczający 15% podstawowej wartości umownej. Jest to bezpośrednią przyczyną, uruchomiono odrębną procedurę przetargową mającą wyłonić wykonawcę robót zamiennych i dodatkowych nie mieszczących się w 15% wartości umownej. Zakres tychże robót obejmuje: wykonanie nowego zagospodarowania terenu, w tym: ścieżek, schodów terenowych, drenażu wraz z kanalizacją odwodnieniową, murków oporowych, oświetlenie zewnętrzne itp., - wykonanie zamiennych posadzek w budynku, - wykonanie nowych obróbek blacharskich gzymsów i attyki, - wykonanie dodatkowych obmiarów instalacji wentylacji mechanicznej w budynku, wykonanie wewnętrznych schodów drewnianych nawiązujących do pierwotnych, historycznych w budynku.

Planowane zakończenie realizacji 2022 r.

1.3) „Przebudowa wraz z termomodernizacją budynku Galerii Historii Miasta przy ulicy Witeczaka w Jastrzębiu-Zdroju”.

Okres realizacji: Lata 2020-2022.

Przedmiotem projektu, jest przebudowa i termomodernizacja Galerii Historii Miasta przy ulicy Witeczaka w Jastrzębiu-Zdroju, w zakresie m.in.:

- przebudowy konstrukcji dachu, a także wymiany pokrycia dachowego i ocieplenia dachu,
- wymiany rynien i rur spustowych,
- remontu ścieżek i opasek wokół budynku,
- przebudowy wewnętrznych pomieszczeń obiektu,
- budowy pochylni dla niepełnosprawnych,
- wykonania izolacji przeciwwilgociowej budynku,
- remontu stropu drewnianego nad I piętrem,
- wymiany materiałów wykończeniowych posadzek,

- malowania ścian i sufitów wewnątrz budynku,
- wymiany stolarki drzwiowej i okiennej,
- wykonania balustrady na klatce schodowej,
- dostosowania obiektu do wymagań bezpieczeństwa pożarowego, w tym wykonania oddymiania klatki schodowej,
- wszelkich robót związanych z wykonaniem instalacji budynku,
- wymiany istniejącej termoizolacji ścian zewnętrznych i wykonaniem termomodernizacji obiektu.

Planowane koszty Projektu:

- kwota całkowita: 7.386.503,62 zł,
- kwota dotacji z UE: 2.124.964,55 zł (w tym Budżet państwa: 223.680,48 zł),
- kwota całkowitego wkładu własnego: 5.261.539,07 zł.

1.4) Projekt „Przebudowa placu przy ul. Witeczaka i przeniesienie oraz remont pomnika upamiętniającego Marsz Śmierci”**Planowane koszty Projektu:**

- kwota całkowita: 5.477.906,13 zł,
- kwota dotacji z UE: 2021 r. – 2.472.810,36 zł 2022 r. – 1.138.122,44 zł,
- kwota dotacji z Budżetu Państwa: 2021 r. - 290.918,87 zł 2022 r. - 133.896,76 zł,
- kwota całkowitego wkładu własnego: 1.442.160,07 zł.

1.5) Rewitalizacja i przebudowa ulicy 1 Maja w Jastrzębiu-Zdroju.**Okres realizacji:** Lata 2016-2021.

Finansowanie z Banku Gospodarstwa Krajowego – wartość inwestycji 22.967.040,94 zł, aktualizacja projektu 149.937,00 zł.

Celem przedsięwzięcia jest stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej deptaku „długiego rynku” w historycznej części Miasta. Polegać będzie to na rewitalizacji 400 metrów odcinka ul. 1 Maja, od skrzyżowania z ul. Kościuszki do ul. K. Miarki w celu stworzenia ciągu pieszo-jezdnyego wraz z nowoczesną przestrzenią publiczną o wysokiej estetyce (fontanna, zieleń, ławki).

W 2016 roku trwały prace związane z przygotowaniem procedury przetargowej na wykonanie dokumentacji. „Opracowanie dokumentacji projektowej (projektu budowlanego i projektu wykonawczego) rewitalizacji i przebudowy przestrzeni publicznych wzdłuż części ul. 1 Maja na odcinku od skrzyżowania z ul. Kościuszki do skrzyżowania z ul. Miarki”.

W 2017 roku podpisano umowę z projektantem na jej wykonanie w trzech etapach: koncepcja rewitalizacji, projekt budowlano-wykonawczy oraz sporządzenie wniosku do uzyskania decyzji ze Specustawy drogowej. Zgodnie z umową projektant sporządził dwie koncepcje, które zakładały utrzymanie jednokierunkowego ruchu na tej części ul. 1 Maja bądź odwrócenie tego ruchu. Ponadto, w 2018 roku, zlecono wykonanie trzeciego wariantu koncepcji przebudowy ul. 1 Maja. Polegałby on na tym, aby wskazany odcinek ul. 1 Maja rozciąć do dwóch niezależnych dwukierunkowych odcinków dróg ślepych, połączonych jedynie dojazdami p.poż. i do posesji oraz stworzenie dodatkowej przestrzeni publicznej do połączenia z Parkiem Zdrojowym. Koncepcja została wykonana w 2018 roku, a na jej podstawie rozpoczęto sporządzanie projektu rewitalizacji, który został złożony przez projektanta 30 września 2019 roku. Kolejnym etapem realizacji zadania będzie wniosek Zarządcy Dróg w trybie SPECUSTAWY drogowej. Zaplanowane na 2020 rok wydatki miały zostać

przeznaczone na wypłaty odszkodowań za przejęte nieruchomości. Decyzja na realizację zadania została wydana przez Prezydenta Miasta Jastrzębie-Zdrój w dniu 27.07.2020 r. Wpłynęły odwołania w dniu 28.08.2020 r oraz 4.09.2020 r. przekazano je do Wojewody Śląskiego pismem w dniu 22.09.2020 r. celem rozpatrzenia, dlatego też wypłaty odszkodowania z roku 2020 r. przesuwają się na 2021 rok.

2) Opieka nad zabytkami należącymi do zasobu komunalnego:

2.1) Opieka nad parkiem zabytkowym.

Planuje się kontynuację prac przy utrzymaniu Parku Zdrojowego im. dr Mikołaja Witczaka przez Jastrzębski Zakład Komunalny. Działania Zakładu związane z opieką nad parkiem będą nadal dzielić się na cztery podstawowe grupy:

- Bieżące utrzymanie czystości i porządku

Prace polegające na codziennym sprzątaniu terenu parku z porzuconych śmieci, zamykaniu alejek, opróżnianiu koszy, grabieniu trawy i liści, dokonywaniu drobnych napraw.

- Pielęgnacja zieleni

Do podstawowych zadań w tym zakresie należy sadzenie ozdobnych roślin, w tym kwiatów sezonowych, zakładanie siedlisk bylin, prowadzenie wycinki i cięć pielęgnacyjnych drzew i krzewów. W ramach pielęgnacji zieleni dokonywane są także czynności związane z plewieniem chwastów, podlewaniem i nawożeniem, uzupełnianiem ubytków substancji roślinnej itp.

- Utrzymanie infrastruktury, w tym zegara kwietnego, fontanny oraz elementów małej architektury

Czynności związane z utrzymaniem sprawności technicznej urządzeń sterujących pracą zegara i fontanny, zabezpieczenie tych urządzeń na okres zimowy. Corocznie prowadzone są także czynności związane z malowaniem, czyszczeniem i naprawą ławek, koszy na odpady, tablic informacyjnych i kierunkowych.

- Prowadzenie inwestycji i remontów

Oprócz zadań bieżących Jastrzębski Zakład Komunalny przeprowadza prace remontowe dotyczące głównie napraw alejek oraz murków kamiennych.

W grudniu 2020 r. dokonano sesji decyzji o pozwoleniu na budowę na rzecz Jastrzębskiego Zakładu Komunalnego. Na podstawie udzielonego pozwolenia Zakład realizuje etapowo opracowany w 2016 r. projekt pt. „Remont traktów komunikacyjnych, schodów i pozostałego zagospodarowania terenu zabytkowego parku zdrojowego w Jastrzębiu-Zdroju”.

Wszystkie powyższe czynności będą nadal uzgadniane ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach. Na realizację zadań związanych z opieką nad parkiem zaplanowano w **2021 r.** następujące kwoty: wydatki bieżące: – 648 104,00 zł (plan); wydatki inwestycyjne i remontowe: – 436 200,00 zł (plan). W kolejnych latach planuje się finansowanie prac na zbliżonym poziomie w zależności od pojawiających się potrzeb.

2.2) Prace konserwatorskie i restauratorskie krzyży, kapliczek, obiektów małej architektury o wartości zabytkowej:

W kolejnych latach planuje się kontynuację prac w zależności od pojawiających się potrzeb ze środków własnych Miasta.

3. Dotacje z budżetu miasta z przeznaczeniem na realizowane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie miasta

Jastrzębie-Zdrój, nie stanowiących jego własności, przyznawane od 2020 r. na podstawie UCHWAŁY NR VIII.77.2020 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 25 czerwca 2020 r.

2021 – Rzymskokatolicka Parafia p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jastrzębiu -Zdroju – "Remont budynku, osuszanie piwnic, izolacja przeciwwilgociowa, drenaż i kanalizacja deszczowa" – Etap II – 50.000 zł – procedura w trakcie realizacji

Dotacje w kolejnych latach będą przyznawane zgodnie z zasadami na podstawie składanych przez właścicieli wniosków.

4. Działania promocyjne zwiększające atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Większość tego typu działań związanych jest z obszarem zabytkowego Parku Zdrojowego i finansowana jest ze środków własnych Urzędu Miasta. Są to między innymi:

4.1) Zaplanowane działania:

- Kampania na antenie Radio 90;
- Jednolita identyfikacja wizualna miasta;
- System informacji turystycznej;
- Rozbudowana aplikacja mobilna z geolokalizacją najatrakcyjniejszych zakątków Miasta;
- **Kampanie promocyjne w zakresie dziedzictwa kulturowego i kultury;**
- **Budowanie marki Jastrzębie-Zdrój;**
- Kampanie wizerunkowe;
- Budowanie tożsamości;
- **Promocja atrakcji turystycznych;**
- Park Zdrojowy;
- Żelazny Szlak Rowerowy, który zyskał miano najlepszej trasy rowerowej na Śląsku. Popularność biegnącemu przez Polskę i Czechy Żelaznemu Szlakowi Rowerowemu przynosi 15-kilometrowy odcinek drogi rowerowej, jaką wybudowano w śladzie dawnej linii kolejowej z Godowa przez Jastrzębie-Zdrój do Zebrzydowic;
- **Jastrzębie-Zdrój – tu piszemy historię;**
- 40-lecie Porozumienia Jastrzębskiego;
- 160. rocznica powstania uzdrowiska;
- **Kultura i tradycja;**
- Promocja przez kulturę.

4.2) Strategie i programy rozwojowe stolica turystyki weekendowej

Szlak wolności

- Kopalnia Zofiówka/pomnik porozumienia jastrzębskiego
- Kościół na górze
- Św. J. Nepomucen

- Supersam i osiedle Gwarków (jako luksus czasów PRL)
- Jar południowy jako przykład charakterystycznego położenia Miasta i układu urbanistycznego
- Łaźnia Moszczenica

Szlak będzie można przemierzyć pieszo, na rowerze, autobusem „ogórkiem” lub innym samochodem z czasów PRL, samodzielnie, z wykorzystaniem audioprzewodnika lub przewodnika.

Ścieżka uzdrowiskowa

Wszystkie obiekty w dzielnicy Zdrój związane z czasem powstania uzdrowiska, życiem Witczaka, kurortem itp. Każdy obiekt będzie posiadał opis o jego historii. Ścieżkę będzie można przemierzyć pieszo z wykorzystaniem audioprzewodnika lub przewodnika.

Ścieżka „Śladami H. Sławika”

Działalność Instytutu Dziedzictwa i Dialogu – Łaźnia Moszczenica

Część uzdrowiskowa – budynek Spółki Brackiej

Witczakówka – izba pamięci

Historia uzdrowiska

Izba pamięci H. Sławika

Wystawy stałe i czasowe, poświęcone zasłużonym osobom dla Jastrzębia-Zdroju

Działalność kontynuowana całoroczna: Galerii Historii Miasta, Miejskiej Biblioteki Publicznej i Miejskiego Ośrodka Kultury.

11.2. Wysokość finansowania planowanych przez miasto zadań dotyczących opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego.

W budżecie gminy na rok 2021 ze zmianami (uchwała Rady Gminy NR XVI.153.2020 z dnia 17.XII.2020 r. ze zmianami) przeznaczono ogółem na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami 16 618 938,00 zł w tym wydatki bieżące 770 137,00 zł (stan na dzień 15 września 2021 r.)

W latach 2021 do 2024 zgodnie z Uchwałą Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr XVI.127.2020 z dnia 17 grudnia 2020 r. przewiduje się przeznaczenie środków na finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami przewiduje się łącznie 10 552 967,00 zł (stan na dzień 15 września 2021 r.):

11.3. Instytucje oraz jednostki odpowiedzialne za monitoring działań związanych z realizacją programu.

Jednostki organizacyjne oraz wydziały, które odpowiadają za realizację poszczególnych elementów GPOZ w zakresie:

- koordynacja, koncepcje, analizy – Wydział Architektury,
- finanse – Wydział Budżetu,
- podziały nieruchomości – Wydział Geodezji i Kartografii,
- zarządzanie budynkami – Miejski Zarząd Nieruchomości,
- pomniki przyrody – Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa,
- dofinansowania UE, realizacja inwestycji – Wydział Infrastruktury Komunalnej i Inwestycji, Referat ds.

środków pomocowych.

Dla potrzeb realizacji projektów dofinansowanych ze środków Unijnych Zarządzeniem Prezydenta Miasta Jastrzębia-Zdrój nr. Or.IV.0050.195.2017 z dnia 24 marca 2017 r. został powołany zespół projektowy, w skład którego weszli pracownicy Wydziału Infrastruktury Komunalnej i Inwestycji, Wydziału Architektury oraz Wydziału Księgowości Budżetowej UM.

Wyznaczeni pracownicy posiadają odpowiednie wykształcenie, specjalistyczne przygotowanie zawodowe oraz wieloletnie doświadczenie w realizacji projektów inwestycyjnych.

WNIOSKI

Dla usprawnienia realizacji GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA JASTRZĘBIE-ZDRÓJ 2021-2024 celowym byłoby – podobnie jak przy realizacji projektów unijnych – powołanie zespołu składającego się z pracowników Urzędu Miasta (oraz z głosem doradczym przedstawicieli innych instytucji czy stowarzyszeń zainteresowanych problematyką), którego członkowie byłiby odpowiedzialni za koordynację wszelkie działań związane z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Jastrzębia-Zdroju.

12.1. WYKAZ WYKORZYSTANYCH MATERIAŁÓW I DOKUMENTÓW ŹRÓDŁOWYCH

- Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój, aktualizacja 2021, zawierająca: opis, tabele – Tabela 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków – ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków, Tabela 2. Zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków, Tabela 3. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, Tabela 4. Krzyże, kapliczki, pomniki – ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, Tabela 5. Budynki dotychczas chronione – brak wskazań do dalszej ochrony. Karty adresowe zabytków Gminnej Ewidencji Zabytków i karty dodatkowe – opracowana przez Pracownię Projektową Artop, Jolanta Singer-Zemła, Marek Zemła, 40-695 Katowice, ul. Traktorzystów 31.
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie Śląskiem na lata 2018 – 2021 r. Uchwała nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 marca 2018 r.
- Spis zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru (budynki i ich otoczenie, obszary) na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój, ze strony internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach, stan na lipiec 2021 r. ("Decyzje o wpisie zabytków do rejestru" znajdują się w archiwum WUOZ)
- Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój – Aktualizacja i tekst jednolity przyjęty uchwałą Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój nr IV/34/ 2006 z dnia 28 grudnia 2006 r. (w zakresie Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków miasta Jastrzębie-Zdrój – ustalenia)
- Aktualnie opracowywane Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jastrzębie-Zdrój (w trakcie realizacji – w zakresie Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków miasta Jastrzębie-Zdrój – ustalenia)
- Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – (w tym w 14 planach wskazano do ochrony zabytki nieruchome); Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Jastrzębie-Zdrój stan na sierpień 2021 r.
- Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój 2030+ przyjęta uchwałą Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr XIII.126.2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

- "Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2017 - 2020" sporządzona w formie kart adresowych, przyjęta Zarządzeniem Prezydenta Miasta Jastrzębie-Zdrój Nr OR-IV.0050.274.2017 z dnia 28 kwietnia 2017 r. wraz z zestawieniami tabelarycznymi obiektów.
- „PROGRAM OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA JASTRZĘBIE ZDRÓJ NA LATA 2013-2016” opracowanie: ABAKUS Pracownia PUK, ul. Ks. bpa B. Bogdaina 25/2, 41- 500 Chorzów – przyjęty Uchwałą Nr XII.83.2013 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie: przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2013-2016”.
- Opracowanie w formie 74 sztuk kart adresowych: „Ewidencja obiektów zabytkowych i kulturowych na obszarze administracyjnym miasta Jastrzębie-Zdrój”; ABAKUS PUK, ul. Ks. bpa B. Bogdaina 25/2, 41- 500 Chorzów, kwiecień – czerwiec 2008 r.
- „PROGRAM OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA JASTRZĘBIE-ZDRÓJ NA LATA 2008-2012” opracowanie: ABAKUS Pracownia PUK, ul. Ks. bpa B. Bogdaina 25/2, 41- 500 Chorzów – 2008 r.
- Opracowanie w formie 313 sztuk kart adresowych budynków i 74 sztuk kart adresowych krzyży i kapliczek: „Ewidencja obiektów zabytkowych i kulturowych na obszarze administracyjnym miasta Jastrzębie-Zdrój”; ABAKUS Pracownia PUK , ul. Ks. bpa B. Bogdaina 25/2, 41- 500 Chorzów, kwiecień – czerwiec 2008 r.
- Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (karty białe) opracowane na Zlecenie UM w Jastrzębiu-Zdroju, przez Pracownię Projektową ARTOP, Jolanta Singer-Zemła, Marek Zemła, 40-695 Katowice, ul. Traktorzystów 33 i przekazane do archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach: w roku 2005 i 2006 – łącznie 36 sztuk
- Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (karty białe – kopie) otrzymane przez UM Jastrzębie-Zdrój od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach w roku 2006 (6 sztuk)
- Karty zabytków ze starej ewidencji (karty zielone) znajdujące się w materiałach archiwum WKZ w Katowicach udostępnione w trakcie prac planistycznych 2005-2007 r.
- Mapy: topograficzna, zasadnicza, ewidencyjna, cyfrowa baza budynków i adresów – przekazane przez Zamawiającego
- Materiały z Sesji nadzwyczajnej Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój 10.06.2021 r. Kompetencje Miasta Jastrzębie-Zdrój w zakresie kultury KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
- Umowa nr Ar.272.3.2021/W obejmująca: 1. Gminny program opieki nad zabytkami, 2.aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków; zawarta w dniu 23 czerwca 2021 r. pomiędzy Miastem Jastrzębie-Zdrój a Pracownią Projektową Artop, Jolanta Singer-Zemła, Marek Zemła, 40-695 Katowice, ul. Traktorzystów 31.

12.2 BIBLIOGRAFIA I MATERIAŁY ARCHIWALNE

1. Mapy historyczne (domena publiczna)
2. Pocztyówki i fotografie archiwalne ze zbiorów Miejskiego Ośrodka Kultury w Jastrzębiu-Zdroju, ul. Witczaka 5 oraz Antoniego Przybyły – Antoszczuka, Jastrzębska Izba Regionalna, Jastrzębie-Zdrój, ul.1 Maja 15 udostępnione w postaci elektronicznej w roku 2006.
3. "Jastrzębie-Zdrój w zabytkach sztuki" Piotr Siemko, wyd. UM w Jastrzębiu-Zdroju, 1992 r.

4. "Studium wartości kulturowych i krajobrazowych miasta Jastrzębie" zespół autorski: B. Stankiewicz, L. Kostorz, E. Podbiał, H. Wiak-Marzec, E. Caban, oprac. na zlecenie UM w Jastrzębiu-Zdroju, 1993 r.
5. "Program rewaloryzacji zabytkowych obiektów architektury zlokalizowanych przy ul. 1 Maja w Jastrzębiu-Zdroju", oprac. ABAKUS Chorzów, zespół autorski: E. Pilarska, A. Holeczko-Kiehl, R. Szopa, opracowano na zlecenie UM w Jastrzębiu-Zdroju, 2000 r.
6. "Jastrzębie-Zdrój – dzieje Uzdrowiska. Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa 1951-2001" opracowanie: Towarzystwo Miłośników Ziemi Jastrzębskiej pod red. W. Lesiuka i E. Dawidejt-Jastrzębskiej, wyd. Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, 2001 r.
7. "Jastrzębie-Zdrój w starej fotografii" część 1-3, wyd. UM w Jastrzębiu-Zdroju, 2002 – 2003 r.
8. "Zapomniany życiorys śląskiego powstańca – Mikołaja Witczaka jr." Jarosław Mrozkiewicz, wyd. UM w Jastrzębiu-Zdroju, 2006 r.
9. "Pijalnia wód / Pump room" M. Boratyn, wyd. UM w Jastrzębie-Zdrój 2014 r.
10. "Park Zdrojowy / The Park Spa" M. Boratyn, wyd. UM w Jastrzębie-Zdrój 2015 r.
11. "Zakład Marii / St. Mary's Institute" M. Boratyn, wyd. UM w Jastrzębie-Zdrój 2016 r.
12. Jaspedia – Popularna Encyklopedia Jastrzębia-Zdroju – strona internetowa (domena publiczna).

Tabela 1. Obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków - ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp	Adres, dzielnica	Funkcja, nazwa pierwotna oraz aktualna – zakres ochrony	Numer i data wpisu do rejestru	Data powstania	Stan zachowania	Nr GEZ 2008 mpzp, uwagi
1	ul. Nepomucena 2 Jastrzębie Górne	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Katarzyny, barokowo-klasycystyczny Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza	A/737/66, 5.VIII.1966 r. województwo katowickie	1825 r.	+++	GEZ_185 mpzp C 79 U. Nr XII/126/2007 z dnia 28.06. 2007 r.
2	ul. ks. biskupa H. Bednorza 1A Jastrzębie Dolne	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Barbary i Józefa, przeniesiony z Wodzisławia Śląskiego Jedłownika w 1974 r. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza	A/738/666, 5.VIII.1966 r. województwo katowickie	XVII wiek	+++	GEZ_48 mpzp C75 U. Nr XII/120/2007 z dnia 28.06.2007 r.
3	ul. 1 Maja 32 Jastrzębie Zdrój	Dawna Willa „Opolanka” (później budynek Sądu, obecnie mieszkaniowo - usługowy). Bez wyraźnych cech stylowych Granice ochrony obejmują cały budynek.	A/1468/92, 23.VI.1992 r. województwo katowickie	ok. 1928 r.	+	GEZ_11 mpzp C64 U. Nr XII/125/2007 z dnia 28.06.2007 r.
4	ul. 1 Maja i Witczaka Jastrzębie Zdrój	Zespół uzdrowiskowy, którego integralnymi składnikami są wymienione poniżej elementy 4.1 – 4.10 Granice ochrony obejmują cały teren parku w ramach działek wymienionych w decyzji.	A/1524/93, 30.IV.1993 r. województwo katowickie	od 1861 r.	+++	mpzp C 80 U. Nr XII/124/2007 z dnia 28.06.2007 r. i C64 U. Nr XII/125/2007 z dnia 28.06.2007 r.
4.1	ul. 1 Maja i Witczaka	Park zdrojowy z elementami małej architektury	A/1524/93 - 1	od 1861 r.	+++	mpzp C 80 i część wsch. mpzp C64
4.2	ul. Witczaka 5	Dawny Dom Zdrojowy – Kasyno (obecnie Miejski Ośrodek Kultury)	A/1524/93 - 2	1862 r.	+++	GEZ_283 mpzp C 80
4.3	ul. Witczaka 3	Dawne Łazienki Nowe II (obecnie w trakcie remontu - przebudowy)	A/1524/93 - 3	około 1926 r.	+	GEZ_287 mpzp C 80
4.4	ul. Witczaka 4	Dawne Łazienki Nowe I (obecnie Galeria Historii Miasta)	A/1524/93 - 4	około 1912 r.	+++	GEZ_288 mpzp C 80
4.5	ul. Witczaka 3 A	Dawna siedziba Dyrekcji Uzdrawiska tzw. Masnówka (obecnie biblioteka - rozbudowany 2007 r.)	A/1524/93 - 5	około 1926 r.	++	GEZ_286 mpzp C 80
4.6	ul. 1 Maja 34 A	Dawny Dom św. Józefa, tzw. klasztor (obecnie Klasztor S.S. Boromeuszek)	A/1524/93 - 6	koniec XIX w. / 1905 r.	++	GEZ_14 mpzp C 80

Lp	Adres, dzielnica	Funkcja, nazwa pierwotna oraz aktualna – zakres ochrony	Numer i data wpisu do rejestru	Data powstania	Stan zachowania	Nr GEZ 2008 mpzp, uwagi
4.7	ul. 1 Maja 36 - 38	Dawny Zakład Marii (obecnie kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa i dom parafialny)	A/1524/93 - 7	lata 70-XIX w., rozbudowa w 1898 r.	+++	GEZ_17 mpzp C 80
4.8	ul. 1 Maja 34	Dawny Dom Aniołów Stróżów (później Szpital Kolejowy obecnie obiekt parafialny)	A/1524/93 - 8	około 1870-1909 r	++	GEZ_13 mpzp C 80
4.9	ul. Witczaka 5 A	Pijalnia wód (obecnie kawiarenka letnia)	A/1524/93 - 9	około 1870 - przeb.1930 r.	+++	GEZ_289 mpzp C 80
4.10	ul. Witczaka 5 B	Muszla koncertowa	A/1524/93 - 10	około 1929 r.	+++	GEZ_284 mpzp C 80
5	ul. 1 Maja 49 Jastrzębie Zdrój	Dawne Sanatorium fundacji Betania (obecnie hotel „Dąbrówka”) oraz jego najbliższe otoczenie w ramach działki.	A/149/05,16.VIII.2005 r. województwo śląskie	koniec XIX w. do 1905 r.	++	GEZ_23 mpzp C 80 U. Nr XII/124/2007 z dnia 28.06.2007 r.
6	ul. Zamkowa 5 Borynia	Pałac, klasycystyczny (obecnie hotel). Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie	A/565/66, 5.II.1966 r. województwo katowickie	około 1781 r.	+++	GEZ_303 mpzp Bo 72 U. Nr XII/119/2007 z dnia 28.06.2007 r.
7	ul. Klubowa 2 Bzie Zameckie (adres wg ŚWKZ ul. Zamkowa)	Dwór obronny, późnorennesansowy (obecnie przedszkole, usługi). Granice obejmują całość obiektu i resztki dawnego założenia parkowego	A/736/66, 5.VIII.1966 r. województwo katowickie	XVII wiek około 1605 r.	++	GEZ_99 mpzp R 84 U. Nr VII/72/2007 z dnia 22 . 03. 2007 r.
8	ul. Sławika 20 Szeroka (adres wg ŚWKZ ul. Powstańców Śl.)	Kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych Barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie	A/571/66, 5.II.1966 r. województwo katowickie	XVIII / XIX w.	+++	GEZ_141 mpzp Bo 72 U. Nr XII/119/2007 z dnia 28.06.2007 r.
9	ul. Powstańców Śląskich 127 - rejon Szeroka	Kapliczka przydrożna, późnobarokowa z elementami klasycystycznymi Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia (brak ogrodzenia).	A/572/66, 5.II.1966 r. województwo katowickie	XVIII w. 1796 r.	++	GEZ_K 37 mpzp Bo 72 U. Nr XII/119/2007 z dnia 28.06.2007 r.

Tabela 2. Zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków - stanowiska o ustalonej lokalizacji

nr	lokalizacja	numer ŚWKZ	nr na obszarze AZP	rodzaj	chronologia	nr działki AZP
1	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	5	103-44 / 25	1. ślad osadniczy / 2fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVII w.)	(1.13) 289/2
2	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	6	103-44 / 26	1. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 4fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.14) 89/25
3	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	7	103-44 / 28	ślad osadniczy / 5fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.4) 306/101
4	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	8	103-44 / 29	ślad osadniczy / 2fr. ceramiki	późne średniowiecze	(1.7-) 90
5	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	9	103-44 / 30	1. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 1fr. kafla	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	(1.14) 144/29
6	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	10	103-44 / 31	1. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVII w.)	(1.14) 91/29 (brak - jest 381/29)
7	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	11	103-44 / 34	ślad osadniczy / 3fr. ceramiki, 1 fr. kafla	okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.10) 224/20,225/20,75/29
8	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	12	103-44 / 35	1. ślad osadniczy / 4fr. ceramiki 2. osada / 10fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.2) 495/47,372/47,352/47,412/51
9	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	13	103-44 / 36	1. ślad osadniczy / 3fr. ceramiki 2. osada / 16fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.2) 401/47,402/47, 448/47, 373/47
10	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	14	103-44 / 37	1. ślad osadniczy / 1odłupek i 1 wiórowiec krzemienny 2. ślad osadniczy / 4fr. ceramiki	1. epoka kamienia 2. okres nowożytny (poł. XVI-XVIII w.)	(1.2) 105/40 (wg mapy i wsp. 224/40)
11	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	15	103-44 / 38	osada / 43 fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XIX w.)	(1.2) 243/30,313/37,471/37,380/37

nr	lokalizacja	numer ŚWKZ	nr na obszarze AZP	rodzaj	chronologia	nr działki AZP
12	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	16	103-44 / 39	śląd osadniczy / 3fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.15) 522/54
13	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	17	103-44 / 40	punkt osadniczy / 10fr. ceramiki, 1 fr. kafla	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.2) 251/4, 455/5
14	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	18	103-44 / 41	1. ślad osadniczy / 1drapacz krzemieny 2. ślad osadniczy / 3fr. ceramiki	1. Schyłkowy paleolit/mezolit 2.okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.15) 464/67
15	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	19	103-44 / 42	osada / 15 fr. ceramiki, 1 fr. kafla	okres nowożytny (połowa XIV-XIX w.)	(1.15) 255/59, 467/59, 257/59
16	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	20	103-44 / 43	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVII w.)	(1.15) 613/54
17	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	21	103-44 / 52	1. punkt osadniczy / 4fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 3fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2.okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.11) 697/51
18	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	22	103-44 / 53	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 2fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.11) 306/44
19	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	23	103-44 / 54	śląd osadniczy / 5fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.11) 371/44
20	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	24	103-44 / 55	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 3fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.11) 314/42
21	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	25	103-44 / 56	punkt osadniczy / 9fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.11) 612/14
22	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	26	103-44 / 57	1.śląd osadniczy / 3fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVII w.)	(1.11) 310/40
23	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	27	103-44 / 58	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. ślad osadniczy / 2fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.11) 316/43

nr	lokalizacja	numer ŚWKZ	nr na obszarze AZP	rodzaj	chronologia	nr działki AZP
24	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	28	103-44 / 59	śląd osadniczy / 5fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XIX w.)	(1.12) 474/13
25	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	29	103-44 / 60	śląd osadniczy / 1odłupek krzemienny	epoka kamienna	(1.12) 241/22
26	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	30	103-44 / 61	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. śląd osadniczy / 4fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.12) 476/22
27	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	31	103-44 / 62	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. śląd osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.12) 438/20
28	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	32	103-44 / 79	wieś / stanowisko archiwalne	początek XIV w. - czasy współczesne	brak / rejon ul. Świerkłańskiej
29	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	1	104-44 / 04	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. punkt osadniczy / 5fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.4) 282/73, 238/78 (brak, jest 238/70)
30	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	2	104-44 / 11	1.śląd osadniczy / 1fr. ceramiki 2. śląd osadniczy / 1fr. ceramiki	1. późne średniowiecze 2. okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(1.4) 274/15
31	Jastrzębie-Zdrój - Szeroka	1	104-44 / 12	śląd osadniczy / 2fr. ceramiki, 1 fr. kafla	okres nowożytny (połowa XVII-XIX w.)	(11.2) 614/43
32	Jastrzębie-Zdrój - Szeroka	2	104-44 / 25	osada / 12fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XIV-XIX w.)	(11.7) 195/68,244/68,193/68
33	Jastrzębie-Zdrój - Szeroka	3	104-44 / 26	śląd osadniczy / 1. 1 rdzeń lub łuszczeń krzemienny 2.1 fr. ceramiki	1. mezolit 2.okres nowożytny (połowa XVII-XVIII w.)	(11.7) 95/13
34	Jastrzębie-Zdrój - Borynia	3	104-44 / 27	śląd osadniczy / 3fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(1.6) 803/23
35	Jastrzębie-Zdrój - Szeroka	4	104-44 / 28	śląd osadniczy / 4fr. ceramiki, 1 fr. kafla	okres nowożytny (połowa XVI-XVIII w.)	(11.7) 239/2

nr	lokalizacja	numer ŚWKZ	nr na obszarze AZP	rodzaj	chronologia	nr działki AZP
36	wg. WKZ Jastrzębie-Zdrój - Borynia	4	104-44 / 29	ślad osadniczy / 6fr. ceramiki	okres nowożytny (połowa XVI-XIX w.)	Uwaga: Krzyżowice 989/11 (poza obszarem Jastrzębia-Zdroju)
37	Jastrzębie-Zdrój - Moszczenica		105-43 / ?	kurhan, gródek stożkowaty / brak	bez datowania	brak / rejon ul. Kościelnej na podstawie GPOZ 2013_2
38	Jastrzębie-Zdrój - Cisówka		106-44 / ?	1. ślad osadnictwa / 1 drapacz krzemieny 2. ślad osadniczy / 5fr. ceramiki	1. epoka kamienia (paleolit?) 2. późne średniowiecze (XIII-XIV w.)	brak / rejon ul. ks. P. Skargi na podstawie GPOZ 2013_5
39	Jastrzębie-Zdrój - Zdrój		105-43 / ?	znalezisko luźne / 1 moneta – denar Antonina Piusa	okres wpływów rzymskich (138 - 161 r.)	brak / rejon ul. Armii Krajowej - Miarki na podstawie GPOZ 2013_7
40	Jastrzębie-Zdrój - Moszczenica		105-43 / ?	znalezisko luźne / 1 miedziana moneta Aleksandra Sewera	okres wpływów rzymskich (222 - 235 r.)	brak / rejon ul. Kościelnej na podstawie GPOZ 2013_8
41	Jastrzębie-Zdrój - Zdrój		105-44 / ?	1. ślad osadnictwa / 2 wyroby krzemienne 2. ślad osadnictwa / 1fr. ceramiki 3. ślad osadnictwa / 1fr. ceramiki 4. ślad osadnictwa / 4 fr. ceramiki	1. epoka kamienia (paleolit schyłkowy- kultura magdaleńska ? 2. wczesna epoka brązu ? 3. okres wpływów rzymskich 4. okres nowożytny (XVIII w.)	brak / rejon ul. Młyńska - Zamłynie na podstawie GPOZ 2013_9

Tabela 3. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Spis adresowy sporządzono w kolejności alfabetycznej według nazw ulic obowiązujących w momencie sporządzania kart adresowych (sierpień 2021 r.) Nazwy ulic zmienione w związku z wejściem w życie Uchwały nr IV.25.2017 Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój z dnia 23 lutego 2017 r.

nr karty GEZ pozostaje niezmieniony, stąd numeracja występująca w tej kolumnie nie jest ciągła (wypadają obiekty usunięte)

dzielnica – zgodnie z podziałem na obręby geodezyjne

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
1	1 Maja 1 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa	1920-39 r.	+	w trakcie generalnego remontu	GEZ_1
2	1 Maja 7 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Europejska, budynek mieszkalno-usługowy	1929 r.	++	usługowa, odnowiona, stan dobry	GEZ_3 WEZ, S, mpzp C80
3	1 Maja 14 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Franciszka/ Dyrdzianka budynek mieszkalno-usługowy	1932 r.	++	b.z.	GEZ_4 WEZ, S, mpzp C64
4	1 Maja 15 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Łucja budynek mieszkalno-usługowy	lata 20 XX w.	++	usługowa, odnowiona, stan bardzo dobry	GEZ_5 WEZ, S , mpzp C80
5	1 Maja 17 Jastrzębie Zdrój	dawna poczta budynek mieszkalno-usługowy	1939 r.	+	b.z., stan średni	GEZ_6
6	1 Maja 20 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Jastrzębianka budynek mieszkalno-usługowy	1931 r.	++	b.z., stan dobry	GEZ_7 S , mpzp C64
7	1 Maja 24 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalno-usługowy	początek XX w.	+0	b.z., niska wartość	GEZ_8
8	1 Maja 29 Jastrzębie Zdrój	dawny żydowski zakład dla dzieci / Dom św. Jacka budynek mieszkalno-usługowy	lata 60-te XIX w.	+	b.z.	GEZ_9 WEZ, S , mpzp C80
9	1 Maja 33 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Endera budynek mieszkalno-usługowy	1863 r.	+	b.z., stan średni	GEZ_12
10	1 Maja 34 B Jastrzębie Zdrój	dawna Kociołnia Zakładu Marii, budynek mieszkalno-usługowy	początek XX w.	+	b.z., stan dobry	GEZ_15 WEZ, S, mpzp C80

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
11	1 Maja 37 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Anna budynek mieszkalno-usługowy	1864 r.	++	b.z., stan średni	GEZ_18 S , mpzp C80
12	1 Maja 42 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	po remoncie, stan bardzo dobry	
13	1 Maja 43 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalno-usługowy	początek XX w.	+0	b.z., stan średni	GEZ_19
14	1 Maja 45 Jastrzębie Zdrój	dawny Hotel Hohenzollern / willa Betania / sanatorium Mieszko; budynek mieszkalno- usługowy	1864 r.	++	po remoncie, stan bardzo dobry poczta, biura	GEZ_20 WEZ, S, mpzp C80
15	1 Maja 48 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_22
16	1 Maja 50 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_24 S , mpzp C80
17	1 Maja 52 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Ranoszków budynek mieszkalno-usługowy	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_25 S , mpzp C80
18	1 Maja 56 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalno-usługowy - willa modernizm	lata 30 XX w.	+0	częściowo przebudowany	GEZ_26
19	1 Maja 58 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalno-usługowy - willa modernizm	lata 30 XX w.	+0	b.z., stan średni	GEZ_27
20	1 Maja 60 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Boży Dar budynek mieszkalny - modernizm	1935 r.	++	b.z., stan dobry	GEZ_28 S , mpzp C80
21	1 Maja 61 Jastrzębie Zdrój	dawna Sanatorium Spółki Brackiej Uczelnia WSB, przedszkole	1911 r.	++	b.z., stan dobry	GEZ_29 S , mpzp C80
22	1 Maja 67 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_31

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
23	1 Maja 72 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalno - usługowy - willa	lata 20 /30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_30 S , mpzp C80
24	1 Maja 74 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	1936 r.	+	b.z., stan średni	
26	1 Maja 92 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_33
27	11 Listopada 13 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Emilia, byłego Związku Kas Chorych, obecnie Urząd skarbowy	1928 r.	+	b.z., stan dobry	GEZ_34 WEZ, S, mpzp C79
28	11 Listopada 15 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Hoppenów, pensjonat i restauracja, obecnie Urząd skarbowy	1929 r.	+	b.z., stan dobry	GEZ_35 WEZ, S, mpzp C79
29	11 Listopada 40 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+	b.z., stan dobry	GEZ_37
32	11 Listopada 59 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny	początek XX w.	+0	b.z., znacząco przekształcony	GEZ_41 S , mpzp C79
33	Armii Krajowej 90 Moszczenica	Budynek mieszkalny wielorodzinny	1919 r.	+	b.z., stan dobry, sukcesywna wymiana okien	GEZ_43 S , mpzp C80
34	Armii Krajowej 92 Moszczenica	Budynek mieszkalny wielorodzinny	1919 r.	+	b.z., stan dobry, sukcesywna wymiana okien	GEZ_44 S , mpzp C80
35	Armii Krajowej 94 Moszczenica	Budynek mieszkalny wielorodzinny	1919 r.	+	b.z., stan dobry, sukcesywna wymiana okien	GEZ_45 S , mpzp C80
36	Armii Krajowej 96 Moszczenica	Budynek mieszkalny wielorodzinny	1919 r.	+	b.z., stan dobry, sukcesywna wymiana okien	GEZ_46 S , mpzp C80
38	Bema w rejonie nr 12 Borynia	Kapliczka architektoniczna	początek XX w.	+	b.z.	GEZ_K7 mpzp Sz 73
39	Bema 84 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski, zabudowania gospodarcze	początek XX w.	+0	b.z., stan budynku zły, zab. gospodarcze stan dobry	GEZ_50

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
40	Bema 86 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski, zabudowania gospodarcze	początek XX w.	+0	b.z., nieużytkowany, stan zły	GEZ_51
41	Bema 110 Borynia	dawny klasztor, ośrodek opiekuńczy, dom Wspólnoty im. Św. Jana Pawła II	1911 r.	+	po remoncie, stan dobry d. adres Partyzantów 110	GEZ_53 S , mpzp Sz 73
43	Cieszyńska 23 Ruptawa	Kościół św. Trójcy - kościół paraf. ewangelicko-augsburski	1912 r.	+	b.z. stan średni	GEZ_61 S , mpzp R 84
44	Cieszyńska 42 A Ruptawa	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	początek XX w.	+0	b.z. stan średni	GEZ_63
45	Cieszyńska 50 Ruptawa	Budynek mieszkalny	początek XX w.	+0	cz. przekształcony b.z., stan średni / zły	GEZ_64
46	Cieszyńska 101 Ruptawa	dawna Komora / Strażnica Celna obecnie Dom Siolecki,	przełom XIX-XX w.	+	b.z. stan średni	GEZ_66 , WEZ S, mpzp R 84
47	Cieszyńska 112 Ruptawa	Budynek mieszkalny ze stodołą	1934 r.	+	b.z., stan średni / dobry	GEZ_67 S , mpzp M 85
49	Cieszyńska 198 Cisówka	Budynek mieszkalny wiejski, obecnie magazyn	przeł. XIX / XX w.	+0	b.z., stan średni / zły	GEZ_71
51	Cieszyńska 212 Cisówka	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20/ 30 XX w.	+0	b.z. stan średni	GEZ_72 mpzp R88
52	Cieszyńska rejon 213 Cisówka	Kapliczka architektoniczna	koniec XVIII w.	++	b.z., stan bardzo dobry	GEZ_K14 mpzp R88
53	Cieszyńska 218 Cisówka	Budynek mieszkalny	lata 20/ 30 XX w.	+	b.z. stan średni	GEZ_73
55	Dworcowa 44 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny	1931r.	+0	częściowo przekształcony b.z. stan średni	GEZ_79
57	Dworcowa rejon 46 Jastrzębie Zdrój	dawna stacja kolejowa Jastrzębie Zdrój - wieża wodna	1911 r. przebudowa po 1945 r.	+0	stan techniczny zły	GEZ_81 WEZ, S, mpzp C79

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
58	Fredry 20 Szeroka	dawna Pruska Szkoła Powszechna, obecnie Szkoła Podstawowa nr 18	1902 - 1915 r.	++	po remoncie, starannie odtworzony detal b.z., stan bardzo dobry	GEZ_82
59	Fredry 25 Szeroka	Budynek mieszkalny	lata 20 XX w.	+0	b.z., częściowo przekształcony	GEZ_83
60	Fredry 46 Szeroka	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20/ 30 XX w.	+	wartościowy detal ceglany b.z. stan średni	GEZ_84
61	Gagarina 17 Szeroka	Budynek mieszkalny	lata 20 / 30 XX w.	+	wartościowy detal ceglany b.z., stan średni	S , mpzp Bo72
62	Gagarina 125 Szeroka	dawny spichlerz, mag. zbożowy obecnie nieużytkowany	II poł XIX w.	+	Zespół folwarczny Szeroka b.z., stan średni/zły	GEZ_86 S , mpzp Bo72
63	Gagarina 125 Szeroka	dawna obora	koniec XIX w., 1910	+	Zespół folwarczny Szeroka b.z., stan średni	GEZ_86 S , mpzp Bo72
64	Gagarina 125 Szeroka	dawny Dom Oficjalisty	koniec XIX w.	+	Zespół folwarczny Szeroka nieużytkowany, b.z., stan średni/zły	GEZ_87 S , mpzp Bo72
67	Św. Katarzyny 5 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny ze stodołą, obecnie budynek parafii	początek XX w.	+0	d. adres Pszczyńska 126 b.z., stan dobry	S , mpzp C79
69	Kilińskiego 30 Ruptawa	Budynek mieszkalny	XIX / XX w.	+	w trakcie remontu	GEZ_96 S , mpzp R88
71	Kołątaja 4 Ruptawa	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1910-20 r	+	b.z., stan średni	GEZ_100
72	Kołątaja 5 Ruptawa	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20 / 30 XX w.	+0	częściowo przekształcone okna, b.z., stan średni	GEZ_101
73	Kołątaja 16 tylny Ruptawa	Budynek mieszkalno- gospodarczy wiejski	XIX / XX w.	+	zabudowany za nowym b.z., stan średni	GEZ_102
74	Kołątaja 35 Ruptawa	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20/ 30 XX w	+	b.z., stan średni	GEZ_107

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
75	Komuny Paryskiej - Dąbrowskiego Moszczenica	Kapliczka architektoniczna	koniec XIX w.	+	b.z., stan dobry	GEZ_K15 S , mpzp M 86
77	Komuny Paryskiej 34B Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20 XX w.	+	nieużytkowany b.z., stan zły	GEZ_111
78	Komuny Paryskiej 49 Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski	początek XX w.	+0	detal ceglany, częściowo przekształcone okna	GEZ_112
79	Kościelna 3 Moszczenica	Kościół p.w. Matki Boskiej Różańcowej	1939-40, 1947-50	++	b.z., stan dobry	GEZ_114 S , mpzp M 85
80	Kościuszki 13A tylny Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Józefa Witczaka , obecnie Szkoła Muzyczna	1937 r.	++	b.z., stan dobry; w styku znacząca rozbudowa Szkoły Muzycznej	GEZ_117 WEZ, S, mpzp C80
81	Kościuszki 14 Jastrzębie Zdrój	dawne Sanatorium im. J. Piłsudskiego obecnie szpital	1928	++	b.z., stan średni	GEZ_118 WEZ, S, mpzp C80
82	Libowiec 2 Ruptawa	Funkcja pierwotna nieznana murowany, dach kolebkowy o. handel	początek XX w.	+	częściowo przekształcony b.z., stan średni	
83	Lompy 10 Jastrzębie Dolne	dawny Dwór Witczaków obecnie nieużytkowany	XVIII/XIX w.	+ 0	b.z., stan zły; zalecany pilny remont oraz ochrona zadbanego zieleńca w styku	GEZ_119 WEZ, S, mpzp C75
84	Nepomucena 2 Jastrzębie Górne	Budynek gospodarczy cmentarz	początek XX w.	+	wartościowy detal ceglany, b.z., stan średni, wskazane malowanie dachu	GEZ_188
85	Nepomucena 2 Jastrzębie Górne	Grobowiec rodziny Witczaków cmentarz	przeł. XIX/XX w.	++	po remoncie, stan b. dobry	GEZ_189

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
89	Osińska 8 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski, zagroda	1910-20 r.	+0	detal ceglany, częściowo przekształcone okna, rozbudowa w styku ze stodołą	GEZ_123 (w GEZ08 - ul. Osińska 4)
90	Plebiscytowa 12 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski, zagroda	lata 20 / 30 XX w.	+	detal ceglany, nowe okna	GEZ_120 (w GEZ08 Łąkowa 12)
93	Płonki 5 Ruptawa	Kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny	1949 r.	++	b.z., stan dobry	GEZ_128 S , mpzp R 87
96	Płonki 19 Ruptawa	Budynek mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno-usługowy	1910-20 r.	+0	częściowo przekształcony, b.z., stan średni	GEZ_129
97	Płonki 23 Ruptawa	Szkoła Powszechna obecnie Podstawowa nr 17	1951 r. .	+0	po remoncie, stan bardzo dobry	GEZ_97 S , mpzp R 87
98	Pochwacie 18 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny wiejski obecnie nieużytkowany	1910-20 r.	+	b.z., stan zły	GEZ_131
99	Podleśna 6 Bzie Zameckie	Budynek mieszkalny	lata 20 / 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_132
100	Połomska 7 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny, cegła, detal	1910-20 r.	++	wartościowy detal ceglany stan dobry	GEZ_133 S , mpzp C75
101	Połomska 9 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny, obecnie budynek handlowo-usługowy	lata 20 / 30 XX w.	+0	b.z., stan średni / zły	GEZ_134 S , mpzp C75
102	Połomska 18 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny wiejski, zagroda	1934 r.	+0	przekształcone okna b.z., stan średni	GEZ_135
103	Powstańców Śląskich 24 Szeroka	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1910-20 r.	+	oryginalna stolarka b.z., stan średni	GEZ_137
104	Powstańców Śląskich 75 Szeroka	Budynek mieszkalny	1910-20 r.	+0	wartościowy detal ceglany, fasada malowana, okna przekształcone stan średni	GEZ_139

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
106	Powstańców Śląskich 98 Szeroka	Budynek mieszkalny	lata 20 XX w.	+0	wartościowy detal ceglany, przekształcone okna	GEZ_140 S , mpzp Sz 73
107	Powstańców Śląskich 119 Szeroka	Budynek mieszkalny	1933 r.	+0	wartościowy detal ceglany, przekształcone okna	GEZ_144 S , mpzp Bo 72
108	Powstańców Śląskich 123A Szeroka	Budynek mieszkalny	lata 20/ 30 XX w	+	stan dobry, agresywne przemalowania fasad	GEZ_145 S , mpzp Bo 72
109	Powstańców Śląskich 142 Szeroka	Budynek mieszkalny	1910-20 r.	+0	wartościowy detal ceglany, przekształcone okna stan średni	GEZ_147
110	Powstańców Śląskich 149 Szeroka	Budynek mieszkalny	1910-20 r.	+0	wartościowy detal ceglany, stan średni	GEZ_148
111	Powstańców Śląskich 173 Szeroka	Budynek mieszkalno- gospodarczy wiejski	1900-10 r.	+	po remoncie, stan bardzo dobry; zachowana stolarka	GEZ_150
112	Powstańców Śląskich 245 - 245 A - Borynia	Budynek mieszkalny, czworaki – część zespołu	1900-10 r.	+0	Zespół folwarczny w Boryni, chaotyczne przebudowy, b.z., stan średni	GEZ_153 S , mpzp Bo 72
113	Powstańców Śląskich 247 A, 247 B, 247 C Borynia	Budynek mieszkalny szeregowy – część zespołu	1900-10 r.	+0	Zespół folwarczny w Boryni, chaotyczne przebudowy, b.z., stan średni	GEZ_154 S , mpzp Bo 72
114	Powstańców Śląskich 249 A - Borynia	Budynek mieszkalny – część zespołu	1900-10 r.	+0	Zespół folwarczny w Boryni, chaotyczne przebudowy, b.z., stan średni	GEZ_156 S , mpzp Bo 72
115	Powstańców Śląskich 253 Borynia	Budynek biurowy – część zespołu	lata 20 XX w.	+	Zespół folwarczny w Boryni, wymiana okien, stan średni	GEZ_157 S , mpzp Bo 72
116	Powstańców Śląskich 253 Borynia	dawna obora lub chlewnia, obecnie magazyn	początek XX w.	+0	Zespół folwarczny w Boryni częściowo przekształcony b.z., stan zły	GEZ_158 S , mpzp Bo 72

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
117	Powstańców Śląskich 287 Borynia	Budynek mieszkalny obecnie budynek mieszkalno- usługowy	1900-10 r.	+0	fasada ceglana pokryta gruboziarnistym tynkiem, częściowa wymiana okien b.z., stan średni	GEZ_160
118	Pszczynska 5 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny, nieużytkowany	1900-10 r.	+	b.z., stan średni / zły	GEZ_163
119	Pszczynska 31 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny wiejski	lata 20 / 30 XX w.	+	częściowo przekształcone okna: b.z., stan średni	GEZ_166 S , mpzp P74
120	Pszczynska 37 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny wiejski z zagrodą	1900-10 r.	+	szczałkowy detal ceglany, b.z., stan średni	GEZ_168 S , mpzp P74
122	Pszczynska 77 A Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny wiejski	1910-20 r.	+	wymiana okien, b.z., stan dobry	GEZ_173 S , mpzp P74
123	Pszczynska 79 A Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny wiejski z zagrodą	1910-20 r.	+0	częściowa wymiana okien, b.z., stan średni	GEZ_175
126	Pszczynska 108 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	1900-10 r.	+0	częściowa wymiana okien, b.z., stan średni / zły	GEZ_182
127	Pszczynska 132 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	1947 r.	+0	częściowa wymiana okien, b.z., stan średni	GEZ_190
128	Pszczynska 134 Jastrzębie Górne	dawna szkoła gminna, obecnie budynek biurowy -Powiatowy Urząd Pracy	1922 r.	++	b.z., stan dobry; dach do remontu	GEZ_191 S , mpzp C 79
129	Pszczynska 137 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny - willa modernistyczna	lata 30 XX w.	+	b.z., stan dobry	GEZ_192
130	Pszczynska 146 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	lata 30 XX w.	+0	częściowo przekształcony b.z., stan średni	GEZ_194
131	Pszczynska 149 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	lata 30 XX w.	+	b.z., stan średni / zły	GEZ_195
132	Pszczynska 158 Jastrzębie Górne	dawna Szkoła katolicka obecnie Przedszkole	1884 r.	+	b.z., stan dobry	GEZ_196 S , mpzp C79

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
133	Pszczynska 162 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	lata 30 XX w.	+0	częściowo przekształcony b.z., stan średni, nowy dach	GEZ_197
134	Pszczynska 174 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	1910-20	+0	po remoncie, b.z., stan dobry	GEZ_198
136	Pszczynska 190 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno- usługowy	lata 20 / 30 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_201
137	Pszczynska 190 C Jastrzębie Górne	dawny budynek dworcowy, stacja kolejowa Jastrzębie Górne	1911 r.	++	nieużytkowany, b.z., stan średni / zły	GEZ_202 WEZ, S, mpzp C78
138	Ranoszka 24 A Moszczenica	dawny budynek dworcowy, stacja kolejowa Moszczenica	1913 r.	+	nieużytkowany, b.z., stan średni	GEZ_208 WEZ, S, mpzp M86
139	Ranoszka 24 A Moszczenica	dawny budynek gosp., stacja kolejowa Moszczenica, obecnie bar	1913 r.	+0	b.z., stan średni / zły	S , mpzp M86
140	Ranoszka 30 Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą / piekarnia	lata 20 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_209
141	Ranoszka 38 Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski	1910-20 r.	+	b.z., stan zły	GEZ_210 S , mpzp M86
144	Ranoszka 105 A Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1910-20 r.	+0	po remoncie, stan dobry	GEZ_212
146	Ranoszka 122 B Moszczenica	Budynek mieszkalny	1910-20 r.	+	b.z., stan dobry	GEZ_213
147	Ranoszka 128 A Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski nieużytkowany	początek XX w.	+	b.z., stan zły	GEZ_215
148	Ranoszka 141 Moszczenica	Budynek mieszkalny nieużytkowany	lata 20 XX w.	++	zachowany wraz z ogrodze- niem; b.z., stan średni	GEZ_217 S , mpzp R88
149	Ranoszka 143 Moszczenica	Budynek mieszkalny nieużytkowany	1927 r.	++	b.z., stan średni / zły	GEZ_218

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
150	Rolnicza 5 Bzie Górne	dawny zespół folwarczny, dom mieszkalny	początek XX w.	+0	b.z., stan średni	GEZ_221 S , mpzp Bz77
151	Rolnicza 5 Bzie Górne	dawny zespół folwarczny, obora - obecnie kurnik	początek XX w.	+0	po remoncie, znacząco przekształcony stan dobry	GEZ_223 S , mpzp Bz77
153	Sławika 12 Szeroka (dawniej Gagarina 119C)	Budynek mieszkalny wielorodzinny	koniec XIX w. 1910 r.	+0	Zespół folwarczny Szeroka, obecnie remont z wymianą okien; stan średni	GEZ_89 mpzp Bo 72
154	Staszica 3 Jastrzębie Zdrój	dawne Sanatorium Huty „Pokój”, obecnie Sąd Rejonowy	1938 r.	+++	b.z., stan bardzo dobry	GEZ_225 WEZ,S, mpzp C64
155	Szotkowicka 39 A Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski	lata 20 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_264
156	Niepodległości 6 (dawniej Świerczewskiego 6) Bzie Górne	dawny budynek dworcowy, stacja kolejowa Bzie	1911 r.	++	nieużytkowany b.z., stan średni	GEZ_230 WEZ, S , mpzp Bz77
157	Niepodległości 34 (dawniej Świerczewskiego 34) Bzie Górne	dawna Szkoła katolicka, obecnie Szkoła Podstawowa nr 15	1912 r.	+	obiekt rozbudowany, dach po remoncie b.z., stan średni	GEZ_231 S , mpzp Bz77
158	Niepodległości 54 (dawniej Świerczewskiego 54) Bzie Górne	dawna Gospoda Rodziny Dziwoki, obecnie Pub Wiedźmy	początek XX w.	+	częściowa wymiana okien b.z., stan dobry / średni	GEZ_233 S , mpzp Bz77
159	Niepodległości 61 (dawniej Świerczewskiego 61) Bzie Górne	dawna Szkoła ewangelicka, obecnie Przedszkole	1910-15 r.	+	b.z., stan dobry / średni substandardowe zadaszenie nad wejściem	GEZ_234
161	Niepodległości 167 (dawniej Świerczewskiego 167) Bzie Zameckie	dawny kościół, obecnie nieużytkowany	lata 20 XX w.	+	b.z., stan średni	GEZ_250
162	Świerklańska 36 Borynia	gospodarczy bud. rolniczy	pocz. XX w	+	zachowane oryginalne detale fasad; b.z., stan średni	GEZ_255

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
163	Świerkłańska 67 Borynia	Budynek mieszkalno - gospodarczy rolniczy	1914 r.	+0	po remoncie, stan bardzo dobry (wraz z budynkami gospodarczymi)	GEZ_256 S , mpzp Bo 72
164	Świerkłańska 87 Borynia	Funkcja pierwotna nieznana becnie budynek handlowo - usługowy	lata 20 XX w.	+	dach łupinowy, b.z., stan średni	GEZ_258
165	Świerkłańska 96 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1900- 1920 r.	+0	szczętkowy detal gzymsów, przekształcone okna; stan dobry	GEZ_259
167	Świerkłańska 130 Borynia	Budynek mieszkalny	1910- 1930 r.	++	oryginalne detale fasad, b.z., stan dobry	GEZ_261
169	Świerkłańska 151 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski	początek XX w.	+	szczętkowe detale fasad, b.z., stan średni	GEZ_262
170	Traugutta 18 Cisówka	Budynek mieszkalny, nieużytkowany	1910- 1930 r.	+0	b.z., stan średni / zły	GEZ_266
171	Traugutta 69 Cisówka	Budynek mieszkalny	1910-20 r.	+0	wymienione okna, stan średni	GEZ_278
172	Traugutta 82 Cisówka	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1910-20 r.	+	b.z., stan średni	GEZ_280
173	Traugutta 94 Cisówka	Budynek mieszkalny, willa	lata 20 XX w.	+	częściowa wymiana okien b.z., stan średni	GEZ_281
174	Traugutta 102 Cisówka	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą, nieużytkowany	1910- 1930 r.	+	b.z., stan średni / zły	GEZ_292
175	Widokowa 18 Cisówka	Budynek mieszkalny wiejski drewniany z bali, stodoła	lata 20 XX w.	+	b.z., stan dobry	GEZ_313 (GEZ08 Zdzieby 54)
176	Witczaka 7 Jastrzębie Zdrój	"Łazienki Zdrojowe -rozlewnia Wód mineralnych"; budynek mieszk.-usługowy	1865 r. / 1926 r.	+0	nieużytkowany, stan awaryjny ! grozi zawaleniem, baz dachu	GEZ_285 WEZ,S , mpzp C80

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
177	Wodzisławska 28 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny	lata 20/30 XX w.	+0	wymienione okna, na fasadach "mur pruski" b.z., stan średni / dobry	GEZ_291
178	Wojska Polskiego 4 Szeroka	Budynek mieszkalny wiejski	1910-20 r.	+	po remoncie, stan b. dobry	GEZ_292
181	Wolności 42 Szeroka	Budynek mieszkalny, nieużytkowany	1910-20 r.	+	oryginalne detale fasad ceglanych; b.z., stan średni / zły	GEZ_296
182	Zamkowa 6 (GEZ08 Zamkowa 4) Borynia	Budynek mieszkalno- gospodarczy wiejski, nieużytkowany	XIX/XX w.	+0	zły stan techniczny b.z., stan zły	GEZ_302
183	Zdrojowa 1 Jastrzębie Zdrój	dawny Dom Kolejowy, budynek mieszkalny	1911 r.	+	nowy dach, stan średni	GEZ_307 WEZ, S , mpzp C80
184	Zdrojowa 2 Jastrzębie Zdrój	dawna Willa Antonina, nieużytkowany	1910-20 r.	+0	przerwany remont, stan zły	GEZ_308 S , mpzp C80
185	Zdrojowa 5 Jastrzębie Zdrój	dawny Pensjonat Kałużów / Sanatorium Jastrzębianka budynek użyteczności publicznej - Technikum TEB	1930 r.	+	b.z., stan średni	GEZ_309 WEZ, S , mpzp C64
186	Zdrojowa 5 A Jastrzębie Zdrój	dawne Sanatorium Zakład Dziecięcy Katowiczanka / Szpital; nieużytkowany	1929 r.	++	zdecydowane pogorszenie stanu, pilna potrzeba remontu	GEZ_310 WEZ, S, mpzp C64
187	Zdziebły 13 Ruptawa	dawny budynek dworcowy, stacja kolejowa Ruptawa, obecnie mieszkalny	około 1935 r.	++	obecnie nieczynna, w trakcie remontu b.z., stan dobry	GEZ_311 WEZ, S , mpzp R88

Uwaga : W uzgodnieniu ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków z listy obiektów objętych Gminną Ewidencją Zabytków usunięto 24 obiekty, w tym wyburzone lub takie, które na skutek przekształceń utraciły walory zabytkowe. Lista obejmuje ogółem 152 obiekty.

Tabela 4. Krzyże przydrożne, pomniki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Spis adresowy sporządzono w kolejności alfabetycznej według nazw ulic.

nr karty KPP	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
01	rejon ul. 3 Maja 91 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1904 r.	+		MA 5 MPZP Sz73
02	rejon ul. Bema 2 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1891 r.	+		MA 6 MPZP Sz73
03	rejon ul. Bema 40 A Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1899 r.	+		MA 8 MPZP Sz73
04	rejon Cicha - Rolnicza Bzie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1829 r.	++		MPZP Bz77
05	ul. Cicha - cmentarz / Bzie	Nagrobek Blandyny Frey	ok. 1922 r.	+		MPZP Bz77
06	rejon cmentarza przy ul. Cichej - Bzie	Figura Św. Nepomucena	koniec XVIII w.	+		MA 66 MPZP Bz77
07	ul. Cicha - cmentarz Bzie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+		MA 64 MPZP Bz77
08	rejon cmentarza przy ul. Cichej - Bzie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+/-		MA 65 MPZP Bz77
09	rejon ul. Cieszyńskiej 94 Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1888 r.	+		MA 12 MPZP M85
10	rejon ul. Cieszyńskiej 143 Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1955 r.	++		MA 12 MPZP R87
11	cmentarz ewangelicki ul. Cieszyńska / Ruptawa	Krzyż cmentarny z figurą Chrystusa	początek XX w.	+/-		MA 11 MPZP R84
12	cmentarz ewangelicki ul. Cieszyńska / Ruptawa	nagrobek pastora Klausenitzera	1917 r.	+/-		MPZP R84
13	rejon ul. Fredry 7 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+/-		MA 17 MPZP Bo72

nr karty KPP	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
14	Gałczyńskiego - Pochwacie Jastrzębie Górne	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1905 r.	+		MA 59 MPZP P74
15	rejon ul. Kilińskiego 30 Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1903 r.	+/-		MPZP R88
16	cmentarz ul. Kościelna 2 Moszczenica	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1881 r.	+/-		MA 22 MPZP M85
17	cmentarz ul. Kościelna 2 Moszczenica	Krzyż misyjny z figurą Chrystusa	1901 r.	+/-		MA 21 MPZP M85
18	Libowiec - Malczewskiego Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1882 r.	++		MZ 73 MPZP R87
19	cmentarz ul. Nepomucena Centrum	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1879 r.	+/-		MA 51 MPZP C79
20	cmentarz ul. Nepomucena Centrum	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1916 r.	+		MA 53 MPZP C79
21	cmentarz ul. Nepomucena Centrum	Pomnik Powstańców Śląskich	1934 r.	++	rozebrany i odtworzony po II Wojnie Światowej	
22	rejon ul. Niepodległości 242 Ruptawa	Krzyż żeliwny z figurą Chrystusa i Aniołem	1874 r.	+/-		MA 62
23	rejon ul. Partyzantów 20 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+		MA 27 MPZP Sz73
24	rejon ul. Piaskowa 23 Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1904 r.	+		MA 29 MPZP R88
25	cmentarz ul. Płonki 5 Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1901 r.	+		MA 19 MPZP R87
26	Połomska - Bednorza Centrum	Krzyż przydrożny drewniany	1927 r.	+		MA 31

nr karty KPP	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
27	rejon ul. Popiełuszki Ruptawa	Figura Św. Nepomucena	II połowa XVIII w.	++		MA 74 MPZP R84
28	Powstańców - Boczna Borynia	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1896 r.	++		MA 35 MPZP Bo72
29	rejon ul. Powstańców 159 Borynia	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+/-		MA 38 MPZP Bo72
30	rejon ul. Powstańców 165 Borynia	Kapliczka przydrożna z figurą Św. Antoniego	początek XX w.	++		MA 39 MPZP Bo72
31	rejon ul. Pszczyńska 60 Centrum	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1950 r.	+		MA 43 MPZP C79
32	rejon ul. Pszczyńska 117 A Pochwacie	Krzyż z figurą Chrystusa	lata 20-te XX w.	+		MA 44 MPZP P74
33	rejon ul. Pszczyńska 145 Pochwacie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1898 r.	+		MA 46 MPZP P74
34	rejon ul. Pszczyńska 279 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1906 r.	++		MA 50 MPZP Sz73
35	Pszczyńska - Niepodległości Bzie	Pomnik Powitania Wojska Polskiego	1932 r. 1984 r.	+	pomnik powstał w 1932, rekonstrukcja 1984 r.	MPZP Bz77
36	rejon ul. Ranozka 45 Moszczenica	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1904 r.	++		MPZP M86
37	rejon ul. Ranozka 127 A Ruptawa	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1882 r.	+/-		MA 55 MPZP R88
38	Rybnicka - Gagarina Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1883 r.	+/-		MA 57 MPZP Sz73
39	ul. Sławika 20 Borynia	Krzyż z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1885 r.	++		MA 32 MPZP Bo72

nr karty KPP	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
40	ul. Sławika 20 Borynia	Słup Maryjny - figura Matki Boskiej Królowej Pokoju	1786 r. 1918 r.	++	figura 1786 r., postument 1918 r.	MA 33 MPZP Bo72
41	cmentarz ul. Sławika Borynia	Pomnik poległych w I Wojnie Światowej	lata 20-te XX w.	++	cokół i krzyże granitowe współczesne - poza ochroną	MPZP Bo72
42	rejon ul. Stawowa 2 Bzie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	początek XX w.	+/-		MA 58
43	rejon ul. Szybowej Pochwacie	Grota Maryjna	1927 r.	+		MA 69 MPZP P74
44	rejon ul. Wolności 54 Szeroka	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1894 r.	+/-		MA 70 MPZP Sz73
45	rejon ul. Wspólna 20 A Bzie	Krzyż kapliczkowy z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1907 r.	++		MA 71 MPZP Bz77
46	rejon ul. Zdziebły 14 Ruptawa	Krzyż z figurą Chrystusa i Matki Boskiej	1880 r.	++		MA 71 MPZP R88

Uwaga : Lista Krzyży, kapliczek i pomników, została zaopiniowana pozytywnie przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach w piśmie o znaku K-NR.5120.7.2021.KW z 3 września 2021 r. Lista obejmuje 46 obiektów.

Tabela 5. Zabytki usunięte z Gminnej Ewidencji Zabytków w trakcie jej aktualizacji 2021 r.

Spis adresowy sporządzono w kolejności alfabetycznej według nazw ulic obowiązujących w momencie sporządzania kart adresowych (sierpień 2021 r.)

dzielnica – zgodnie z podziałem na obręby geodezyjne

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
25	1 Maja 75 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny - willa modernizm	lata 30 XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	
30	11 Listopada 52 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny ceglany	lata 20 XX w.	0	rozebrany, nowa budowa	GEZ_39
31	11 Listopada 55 Jastrzębie Zdrój	Budynek mieszkalny	lata 20 / 30 XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_40
42	Boża Góra Prawa 29 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny	początek XX w.	+	znaczny stopień przekształceń	GEZ_54
48	Cieszyńska 116 Ruptawa	dawny budynek folwarczny obecnie usługowo-handlowy	przeł. XIX / XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_68 S , mpzp M 85
56	Dworcowa 46 Jastrzębie Zdrój	dawna stacja kolejowa Jastrzębie Zdrój - budynek dworcowy	1911 r.	0	rozebrany	GEZ_80 WEŻ ,S , mpzp C79
68	Kilińskiego 13 B Ruptawa	Budynek mieszkalny wielo- rodzinny	1910 - 1920 r.	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_94
76	Komuny Paryskiej 34 Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski	XIX / XX w.	0	rozebrany, nowa budowa	GEZ_110
86	Nepomucena 4 A - Jastrzębie Górne	dawna stodoła plebańska, budynek gospodarczy	1866 r.	0	rozebrany	GEZ S , mpzp C 79
88	Okopowa 22 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny wiejski	lata 20/ 30 XX w. 1951 r.	0	rozebrany	GEZ_122
91	Plebiscytowa 39 Borynia	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	lata 20 / 30 XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_127

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
92	Płonki 1 A rejon - Ruptawa	Budynek mieszkalny obecnie sklep	początek XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	S , mpzp R87
94	Płonki 8 Ruptawa	Budynek mieszkalno – gospod. wiejski, nieużytkowany	1914 r.	+0	zły stan techniczny, bez dachu, w trakcie rozbiórki	GEZ_130
121	Pszczynska 64 Jastrzębie Dolne	Budynek mieszkalny	lata 30 XX w.	0	rozebrany, nowa budowa	GEZ_172
124	Pszczynska 101 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	1910-20	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_180
125	Pszczynska 106 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny	lata 20 / 30 XX w.	+0	znaczny stopień przekształceń	GEZ_181
135	Pszczynska 178 Jastrzębie Górne	Budynek mieszkalny wiejski, nieużytkowany	XIX-XX w.	+	szczególnie zły stan techniczny - grozi zawaleniem	GEZ_199
142	Ranoszka 53 B Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski	początek XX w.	0	rozebrany, obecnie łąka	GEZ_113
143	Ranoszka 65 Moszczenica	Budynek mieszkalny wiejski ze stodołą	1910-20 r.	+0	w trakcie ocieplania, zakres przekształceń skutkujący utratą wartości zabytkowych	GEZ_211
160	Niepodległości 81 (dawniej: Świerczewskiego 81) Bzie Górne	Budynek mieszkalny	lata 20 XX w.	+0	zakres przekształceń skutkujący utratą wartości zabytkowych	GEZ_238
166	Świerkłańska 114 Borynia	Budynek mieszkalny	1900-1920 r.	+0	zakres przekształceń skutkujący utratą wartości zabytkowych	GEZ_260
179	Wojska Polskiego 11 Szeroka	Budynek mieszkalny wiejski	1900-10 r.	+0	brak wartościowych elementów zabytkowych	GEZ_293

nr karty GEZ	adres : ulica numer dzielnica	Nazwa i funkcja, pierwotna oraz aktualna	czas powstania	stan zachowania	uwagi	nr karty GEZ08, formy ochrony
180	Wojska Polskiego 31 Szeroka	Budynek mieszkalny wiejski	1910-20 r.	0	rozebrany	GEZ_294
188	Zdziebły 19 Ruptawa	Budynek mieszkalny wiejski	lata 20 XX w.	+0	zły stan techniczny, utrata walorów zabytkowych	GEZ_312

Uwaga : Listy obiektów usuniętych, została zaopiniowana pozytywnie przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach w piśmie o znaku K-NR.5120.7.2021.KW z 3 września 2021 r. Lista obejmuje ogółem 24 obiekty.